

Νο. 57
Ιουλ. - Νοε. 2023

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Ανωτάτη Διακλαδική
Σχολή Πολέμου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Διοικητής ΑΔΙΣΠΟ

Υποπύραρχος (Ι) Αλέξανδρος Κεφαλάς

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σμχος (Ι) Μάριος Βλάχος

Σμχος (Ι) Χαρίτων Χαρούσης

Σμχος (Ι) Δημήτριος Μήτρου

Σχης (ΠΖ) Αστέριος Ντίνας

Σμχος (Ι) Ηρακλής Κοντοδιός

Σχης (ΠΒ) Αναστάσιος Μπλέτσας

ΜΥ Α΄ ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

ΜΥ Β΄ ΣΞ Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα

ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΑΡΘΡΩΝ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΜΥ Β΄ ΣΞ Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΜΥ Α΄ ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Ανθχος (Ε) Αναστάσιος Πέτκος ΠΝ

ΕΠΙΛΟΓΗ - ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΜΥ Α΄ ΠΑ Ελευθερία Καρατσίν

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Σμχος (Ι) Χαρίτων Χαρούσης

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Σμήναρχος (Ι) Χαρίτων Χαρούσης

Τμηματάρχης Μελετών ΑΔΙΣΠΟ,

Πλοίαρχος (Μ) Κωνσταντίνος Πολίτης ΠΝ

Διευθυντής Δ΄ Κλάδου ΔΝΕ,

Αντισυνταγματάρχης (ΠΒ) Λάζαρος Λάμπας,

Ταγματάρχης (ΣΔΓ) Αθανασία Κουμουνδούρου,

Πρωτοψάλτη Σουλτάνα

ΜSc Αρχαιολόγος ΕΦΑΠΟΘ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στη Διακλαδική Επιθεώρηση δημοσιεύονται:

α. Επιστημονικές εργασίες, διαλέξεις και άρθρα εξωτερικών ομιλητών, συνεργατών, εκπαιδευτών και σπουδαστών της Σχολής για θέματα διακλαδικού ενδιαφέροντος, άμυνας, ασφάλειας, στρατηγικής, γεωπολιτικής και διεθνών σχέσεων, ιστορίας, πολιτισμού, συμμαχικού και διεθνούς ενδιαφέροντος, επιχειρησιακής τέχνης και δογμάτων, επικοινωνίας, ηγεσίας-διοικητικής και ενημερωτικά θέματα γενικού και επαγγελματικού ενδιαφέροντος για το προσωπικό των ΕΔ.

β. Συμπεράσματα ή αποσπάσματα από σεμινάρια, ημερίδες και διημερίδες που διοργανώνουν ή συμμετέχει η Σχολή.

γ. Εκπαιδευτικές και λοιπές δραστηριότητες της Σχολής

Για τα προς δημοσίευση κείμενα ζητούνται οι παρακάτω προδιαγραφές:

α. Η αρχική γραμματική και συντακτική επιμέλεια του κειμένου είναι αρμοδιότητα του συγγραφέα. Οποιοδήποτε κείμενο πρέπει να παραδίδεται γραμμένο στα ελληνικά και σε επίσημη δημοτική γλώσσα.

β. Τα άρθρα και οι εργασίες πρέπει να περιλαμβάνουν πλήρη επιστημονική τεκμηρίωση με την παράθεση παραπομπών σε έγκριτη βιβλιογραφία.

γ. Το μέγεθος κάθε άρθρου/δημοσίευσης δε θα πρέπει να υπερβαίνει τις 3.000 λέξεις (περιλαμβάνονται εισαγωγή, κυρίως σώμα χωρισμένο σε ενότητες, τυχόν συμπεράσματα/προτάσεις, επιλογος τυχόν υποσημειώσεις και λεζάντες φωτογραφιών).

δ. Οι βιβλιογραφικές παραπομπές παρατίθενται με υποσημειώσεις στο τέλος κάθε σελίδας (footnote reference style) και έχουν ενιαία αρίθμηση (1, 2, 3 κ.ο.κ.). Όταν χρησιμοποιείται η ίδια πηγή, στην επόμενη υποσημείωση αναγράφεται μια πιο σύντομη μορφή αναφοράς σε αυτή. Στο τέλος του άρθρου παρατίθεται η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήσε ο συγγραφέας. Για τις παραπομπές και τη βιβλιογραφία στο περιοδικό χρησιμοποιείται το πρότυπο Chicago 17.

ε. Δε θα δημοσιεύονται άρθρα και άλλα κείμενα που δεν τεκμηριώνεται το περιεχόμενό τους ή που περιέχουν διαβαθμισμένες πληροφορίες, απρεπή/ακραία γλώσσα ή/και προσβλητικές εκφράσεις, σχόλια και αιχμές πολιτικής φύσης και περιεχόμενο άσχετο με το σκοπό και τη θεματολογία του περιοδικού.

Για τα προς δημοσίευση κείμενα ισχύουν γενικά τα εξής:

α. Η συντακτική επιτροπή διατηρεί το δικαίωμα προσαρμογής του κειμένου μετά από κατάλληλη γραμματική και συντακτική επεξεργασία, χωρίς να αλλοιώνεται το περιεχόμενό του.

β. Η δημοσίευση ενός κειμένου δε σημαίνει απαραίτητα και την αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα από την ΑΔΙΣΠΟ.

γ. Το υλικό που παραδίδεται προς δημοσίευση δεν επιστρέφεται, ανεξάρτητα αν δημοσιευθεί ή όχι.

Το περιοδικό "Διακλαδική Επιθεώρηση"
δημοσιεύεται και στο διαδίκτυο

www.adispo.mil.gr

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων (ΥΑΕ)

ΔΙΑΝΟΜΗ

Υπουργεία, Πρεσβείες, Προξενεία, Μουσεία,

Γενικά Επιτελεία, Στρατιωτικοί Σχηματισμοί,

ΓΕΕΦ, ΣΕΘΑ, Στρατιωτικές Σχολές,

Σπουδαστές ΑΔΙΣΠΟ,

ΑΕΙ, Ινστιτούτα και Ερευνητικά Ιδρύματα

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Γεωργικής Σχολής 29, ΤΚ 55535 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310 472603, FAX 2310 471710

e-mail: info@adispo.gr

Πρόλογος

του Υποπτέραρχου Αλέξανδρου Κεφαλά
Διοικητού Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου

«Όπως η γη, όσο γόνιμη κι αν είναι δεν μπορεί να κάμει τίποτα χωρίς καλλέργεια, έτσι και ο νους, χωρίς εκπαίδευση δεν μπορεί να δώσει καλό καρπό».

Πλούταρχος

Η πολυπλοκότητα των σύγχρονων μορφών πολέμου απαιτούν εγρήγορση και εκσυγχρονισμό των Ενόπλων Δυνάμεων, πρωτίστως, αναφορικά με την παρεχόμενη εκπαίδευση των στελεχών τους.

Σημαντική όσο και αναγκαία πια για την αντιμετώπιση των αντισυμβατικών, υβριδικών απειλών παγκοσμίως είναι η κοινή, διακλαδική εκπαίδευση, η οποία στοχεύει στην λειτουργική ευελιξία και αποτελεσματικότητα των Ενόπλων Δυνάμεων.

Η ολιστική, ενιαία κατάρτιση όλων των κλάδων διασφαλίζει τη διαλειτουργικότητα και την κατανόηση των ρόλων και των ευθυνών όλων των εμπλεκόμενων μερών, μειώνει την αλληλοεπικάλυψη προσπαθειών, αλλά και οικονομικών πόρων και ενισχύει την προσαρμοστικότητα και τη συνολική ανταπόκριση στη διαχείριση κρίσεων και στις δυναμικές προκλήσεις της εθνικής ασφάλειας.

Σημαντική προς την κατεύθυνση αυτή, υπήρξε η ίδρυση της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, η οποία φέτος γιορτάζει τα 20 χρόνια από την έναρξη της λειτουργίας της. Πρόκειται για το μοναδικό διακλαδικό εκπαιδευτικό ίδρυμα στην ιστορία των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων, το οποίο επιχειρεί να εκπαιδεύσει Ανώτερους Αξιωματικούς σε επιχειρησιακό και στρατηγικό επίπεδο, ώστε να τους καταστήσει ικανούς διοικητές και επιτελείς διακλαδικών στρατηγείων. Η εν λόγω εκπαίδευση αποτελεί επιστήμη όσο και τέχνη και αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην κατανόηση του σύγχρονου γεωστρατηγικού περιβάλλοντος, των διεθνών σχέσεων και των αρχών διεθνούς δικαίου, στην προώθηση των διεθνών συνεργασιών και την επικαιροποίηση της γνώσης αναφορικά με τις διεθνείς τάσεις στα ζητήματα ασφάλειας.

Σήμερα, περισσότεροι από 4.000 Αξιωματικοί έχουν αποφοιτήσει επιτυχώς από την ΑΔΙΣΠΟ, ενισχύοντας ποιοτικώς το ανθρώπινο δυναμικό των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Πολλοί από αυτούς, παράλληλα με τη φοίτησή τους στη Σχολή, έχουν ολοκληρώσει, επιπλέον, και το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών, το οποίο προσφερόταν αρχικά και επί σειρά ετών, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και σήμερα, διοργανώνεται σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Στόχος των εν λόγω ακαδημαϊκών συνεργασιών είναι η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου της Σχολής και η ανταπόκριση στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής για διαρκή επιμόρφωση και κατάρτιση.

Ευχή όλων που υπηρετούμε εδώ είναι να συνεχίσει η Σχολή μας να αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την προετοιμασία και ανάπτυξη της στρατιωτικής ηγεσίας, την ανάπτυξη προηγμένης στρατηγικής σκέψης και εν γένει για τη διατήρηση της εθνικής άμυνας και ασφάλειας της χώρας.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Υποπτέραρχος (Ι) Αλέξανδρος Κεφαλάς είναι ο Διοικητής της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΓΕΕΘΑ). Κατάγεται από την Καστοριά, γεννήθηκε στην Καβάλα και μεγάλωσε στην Έδεσσα. Εισήλθε στη Σχολή Ικάρων το 1983 και ονομάστηκε Ανθυποσμηναγός το 1987. Υπηρέτησε σε Μονάδες Μαχητικών Αεροσκαφών έχοντας συμπληρώσει πάνω από 3000 ώρες πτήσης σε αεροσκάφη F-4, T-37B/C και T-2E. Διετέλεσε Διευθυντής της Διεύθυνσης Ασκήσεων - Επιχειρησιακής Εκπαίδευσης του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας (ΓΕΑ/Α3), Υποδιοικητής στην 120 Πτέρυγα Εκπαίδευσως Αέρος (120 ΠΕΑ), Διευθυντής Επιχειρήσεων Εκπαίδευσης (ΔΕΕ) στην 120 Πτέρυγα Εκπαίδευσως Αέρος (120 ΠΕΑ), Διευθυντής Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτής Σχολής Πολέμου Πολεμικής Αεροπορίας, Διοικητής Σχολής Πολέμου Πολεμικής Αεροπορίας/Σχολή Ξένων Γλωσσών, Εκπαιδευτής πτήσεων στην 120 Πτέρυγα Εκπαίδευσης Αέρος/361 Μοίρα Εκπαίδευσης Αέρος. Είναι κάτοχος MSc «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές» του τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου. Ομιλεί την Αγγλική γλώσσα. Είναι έγγαμος και έχει δύο παιδιά.

Περιεχόμενα

Άρθρα Εξωτερικών Συνεργατών,
Εκπαιδευτών, Σπουδαστών της Σχολής
& Ιστορικά - Αρχαιακά Κείμενα

"Η Ιστορία της Επιτελικής Εκπαίδευσης στις Ελληνικές ΕΔ"

του Σμήναρχου (Ι) Χαρίτωνα Χαρούση, Τμηματάρχη Μελετών ΑΔΙΣΠΟ

1

"Οι Επιπτώσεις της Έλλειψης Επιτελικής Εκπαίδευσης στην Εξέλιξη της
Μικρασιατικής Εκστρατείας"

του Πλοίαρχου (Μ) Κωνσταντίνου Πολίτη ΠΝ, Προϊστάμενου Γρ. Δημοσίων Σχέσεων ΑΔΙΣΠΟ

13

"Εισαγωγή Σύγχρονων Μεθόδων Εκπαίδευσης και Αξιολόγησης
Στελεχών σε Στρατιωτικές Επιτελικές Σχολές"

του Αντισυνταγματάρχη (ΠΒ) Λαζάρου Λάππα

27

"Κίνητρα και εμπόδια στη Δια Βίου Μάθηση. Μία μελέτη σε μόνιμο
στρατιωτικό προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων"

της Ταγματάρχη (ΣΔΓ) Αθανασίας Κουμουνδούρου

42

Πολιτιστικά Μονοπάτια

"Η Θεσσαλονίκη και το Γαλεριανό
Συγκρότημα - Σύνομο ιστορικό"

*της Πρωτοψάλτη Σουλτάνας,
ΜSc Αρχαιολόγου ΕΦΑΠΟΘ*

59

Αφιέρωμα

"20 Χρόνια Ανωτάτη Διακλαδική
Σχολή Πολέμου"

69

Δραστηριότητες της ΑΔΙΣΠΟ

Επίσκεψη Ξένης Αντιπροσωπείας

83

Επίσκεψη ΑΚΑΜ Ζάμπιας
στην ΑΔΙΣΠΟ

Διεθνή Σχολεία

84

Διεθνές Σχολείο Επιχειρησιακής
Σχεδίασης (ΔΙΣΕΣ)

86

Maritime Course

88

Υποδοχή 21ης Εκπαιδευτικής
Σειράς στην ΑΔΙΣΠΟ

89

Υπογραφή Προγραμματικής
Συμφωνίας "ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ"

90

Τελετή 20 Χρόνια ΑΔΙΣΠΟ

94

Η Βιβλιοθήκη μας

96

Απάνθισμα Σοφίας
«Χρόνος»

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΔΙΣΠΟ

Ίδρυση της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ)

Με απόφαση του Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας (Φ.022/27/158782/Σ.4405/25 Ιουλ 2003/ΥΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ/ΔΙΔΥΠ&ΟΡΓ.) συγκροτήθηκε η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ). Την 1η Οκτωβρίου 2003 εκδόθηκε ο Νόμος υπ' αριθ. 3186 (ΦΕΚ230/Τεύχος Πρώτο) για την ίδρυση της ΑΔΙΣΠΟ.

Ως ημερομηνία έναρξης λειτουργίας της Σχολής καθορίστηκε η 9η Σεπτεμβρίου 2003, ημερομηνία κατά την οποία εκλήθη να φοιτήσει η 1η Εκπαιδευτική Σειρά (Ε.Σ).

Στις 27 Οκτ 2003 πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια της Σχολής παρουσία της Πολιτικής και Στρατιωτικής Ηγεσίας του ΥΕΘΑ.

Έδρα της Σχολής

Η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου έχει την έδρα της στο στρατόπεδο "Ταξιάρχου Λασκαρίδη Κωνσταντίνου" στη Θεσσαλονίκη, όπου έως το έτος 2003 λειτουργούσε η Ανώτατη Σχολή Πολέμου του Στρατού Ξηράς (ΑΣΠ).

Έμβλημα της Σχολής

Το έμβλημα της Σχολής αποτελείται από το αντίστοιχο έμβλημα του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) με τα σύμβολα των τριών Κλάδων (κράνος, άγκυρα, φτερά) και την προσθήκη ενός βιβλίου και ενός ξίφους που κόβει τον «Γόρδιο Δεσμό». Η σύνθεση συμβολίζει τη δύναμη και την αποφασιστικότητα που δίδει η γνώση για την επίλυση κάθε προβλήματος, μέσω του διακλαδικού σχεδιασμού. Η φράση «ΕΝ ΤΗ ΕΝΩΣΕΙ Η ΙΣΧΥΣ», που αναγράφεται στο επάνω μέρος του εμβλήματος, τονίζει τον διακλαδικό χαρακτήρα της Σχολής.

"Η Ιστορία της Επιτελικής Εκπαίδευσης στις Ελληνικές ΕΔ"

του Σχη (Ι) Χαρίτων Χαρούση,
Τμηματάρχη Μελετών ΑΔΙΣΠΟ

Εισαγωγή

Η δράση μια στρατιωτικής δύναμης είναι συνυφασμένη στα μάτια της κοινής γνώμης με όσα διεξάγονται στο πεδίο της μάχης. Στην πραγματικότητα, πριν, κατά τη διάρκεια και μετά από κάθε εμπλοκή των στρατευμάτων, λαμβάνουν χώρα πολύπλοκες επιτελικές διαδικασίες για την οργάνωση και την εκπαίδευση των δυνάμεων, τη σχεδίαση των επιχειρήσεων και την υποστήριξη και τον έλεγχο των στρατευμάτων. Αυτές οι διαδικασίες απαιτούν υψηλό επίπεδο κατάρτισης από το προσωπικό που θα τις προετοιμάσει και θα τις εκτελέσει σε επίπεδο επιτελείου. Συνεπώς, η υψηλού επιπέδου εκπαίδευση του στρατιωτικού προσωπικού στις επιτελικές διαδικασίες αποτελεί σημαντική επένδυση και ταυτόχρονα καθοριστικό παράγοντα επιτυχίας των στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Η διαχρονική αναγκαιότητα των Επιτελείων

Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης στην τέχνη του πολέμου υπάρχει από την αρχαιότητα σε πολλούς λαούς. Στην αυλή των Μακεδόνων Βασιλέων υπήρχε ένα ίδρυμα παροχής επαγγελματικών γνώσεων, με σκοπό την εκπαίδευση μιας τάξης νέων στα μυστικά της πολεμικής τέχνης.¹ Σημαντικά ήταν επίσης τα συγγράμματα του Θουκιδίδη, του Ξενοφώντα, του Κινέζου Στρατη-

1. Αχιλλέας Ανθεμίδης. Στρατιωτικά Ακαδημεία εν Μακεδονία από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα. *Μακεδονικά*, 13(1), 1973, σελ. 117-152.

γιστή Σουν Τζου, αλλά και Ρωμαίων όπως ο Πολύαινος. Σχολές Διοικητικών Στελεχών υπήρχαν και στο Βυζάντιο, όπου οι μεγάλες στρατιωτικές Μονάδες διέθεταν διέθεταν καλά οργανωμένα επιτελεία, με διάφορους βοηθούς ή συμβούλους του διοικητή.²

Στο παρελθόν η διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) και η διεξαγωγή του πολέμου ήταν προνόμιο των ευγενών. Όμως, η διαχρονική δυσκολία της επιλογής ενός καλού στρατηγού οδήγησε στη συγκρότηση ενός καλού γενικού επιτελείου, το οποίο να μπορεί να τον συμβουλευεί και έτσι να εξασκεί μια επωφελή επιρροή επί των επιχειρήσεων.³ Μετά τον μεσαίωνα, η αντικατάσταση των φεουδαρχικών από επαγγελματικούς στρατούς, αναβάθμισε τους στρατιωτικούς συμβούλους σε επιτελείς με εξουσίες και καθήκοντα. Αρχικά οι επιτελείς ήταν υπεύθυνοι για την Διοικητική Μέριμνα, και σταδιακά συνέβαλαν και στην επιχειρησιακή διοίκηση.⁴ Η εξέλιξη της στρατιωτικής επιστήμης, αύξησε τις απαιτήσεις εκπαίδευσης των Αξιωματικών επιτελείου, οπότε στις αρχές του 19ου αιώνα ιδρύθηκαν σχολές επιτελών σε Γαλλία και Ρωσία. Η εξέλιξη των επιστημών και οι εμπειρίες των Ναπολεόντιων πολέμων οδήγησαν στην υιοθέτηση μεθόδων για έρευνα, καταγραφή και αξιολόγηση της στρατιωτικής τέχνης. Εμπνευστής της σύγχρονης μορφής των Επιτελείων θεωρείται ο Πρώσος Στρατάρχης του 19ου αιώνα Helmut von Moltke.⁵ Έκτοτε η επιτελική οργάνωση και η εκπαίδευση των στελεχών των ΕΔ απέκτησε επιστημονικές βάσεις και εξελίσσεται συνεχώς.

Η στρατιωτική επιτελική οργάνωση στην Ελλάδα

Τα πρώτα βήματα επιτελικής οργάνωσης στην Ελλάδα έγιναν το 1833, με τη σύσταση κανονισμού για τις Γραμματείες Στρατιωτικών και Ναυτικών.⁶ Το 1880 οργανώθηκε το Υπουργείο Στρατιωτικών, στη δομή του οποίου προβλεπόταν Γραφείο Επιτελικής Υπηρεσίας με τμήματα Προσωπικού, Δικαιοσύνης, Οικονομικού, Λογιστηρίου, Πυροβολικού και Υγειονομικού.⁷ Επίσης καταργήθηκε το Σώμα Επιτελών, και επιτρίπηκε η πρόσκληση αλλοδαπών Αξιωματικών για τη μελέτη και εφαρμογή του κανονισμού του Στρατού.⁸

2. *Ιστορία Ανωτάτης Σχολής Πολέμου*. Θεσσαλονίκη: ΑΣΠ, 1995, σελ. 2.

3. Antoine Henri Jomini, *Η Τέχνη του Πολέμου*. Αθήνα: ΓΕΕΘΑ, σελ. 45.

4. Friedhelm Klein, «The Myth of the Prusso-german General Staff. *Baltic Defence Review Volume 5(1)*, 2001, σελ. 135.

5. James Donald Hittle, «The Military Staff: Its History and Development». California: The Stackpole Company, 1961, σελ. 71-224.

6. ΒΔ υπ' αρ. 15, της 19 Απρ 1833.

7. *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού*: Αθήνα, ΓΕΣ/ΔΙΣ, 1998, σελ. 29.

8. Νόμος ΩΔΗ' περί οργανισμού του ενεργού στρατού (ΦΕΚ υπ' αρ. 46, της 2 Μαΐ 1880).

Το 1900 συστάθηκε η Γενική Διοίκηση και η Γενική Επιθεώρηση του Στρατού,⁹ και πολύ σύντομα σχετική Επιτελική Υπηρεσία. Το Σώμα Γενικών Επιτελών ανασυστάθηκε το 1904 για τη διεκπεραίωση της επιτελικής εργασίας του Στρατού Ξηράς (ΣΞ).¹⁰ Επίσης ιδρύθηκαν το Επιτελείο της Γενικής Διοίκησης Στρατού,¹¹ με επικεφαλής τον «Γενικό Διοικητή Στρατού», και αντίστοιχα επιτελεία στις Μεραρχίες. Στο Ναυτικό, συγκροτήθηκε το 1907 το Γενικό Επιτελείο ως «ιδίαν διεύθυνση» του Υπουργείου των Ναυτικών.¹² Όμως το σχήμα δεν ευδοκίμησε, καθώς το 1909 καταργήθηκαν τόσο το Σώμα Γενικών Επιτελών, όσο και η Γενική Διοίκηση του Στρατού,¹³ η δε επιτελική υπηρεσία ανατέθηκε στους Αξιωματικούς που κατείχαν πτυχίο Επιτελικής Υπηρεσίας, που απονεμόταν μετά από εξετάσεις σε Λοχαγούς ή Υπολοχαγούς, απόφοιτους σχολείων της αλλοδαπής.¹⁴

Εικόνα 1: Το ελληνικό Επιτελείο κατά τον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο:
Από αριστερά προς τα δεξιά, Πάλλης, Μεταξάς, Σταΐκος,
Δούσμανης, Στρατηγός(Λεύκωμα Ρωμαΐδη - Ζέιτς)

Η επιτελική εκπαίδευση των ελληνικών ΕΔ μέχρι το Β΄ ΠΠ

Η απελευθέρωση της Ελλάδας κατά τον αγώνα 1821-1829 βασίστηκε στρατιωτικά κυρίως σε άτακτα σώματα αυτοδίδακτων Οπλαρχηγών. Η παράδοση αυτή δεν ευνοούσε τις συντονισμένες ενέργειες, παρά μόνο σε γενικό-

9. Νόμος ΒΨ' (υπ' αριθμ. 2700) περί γενικής διοικήσεως του στρατού.
10. Νόμος ΓΙΘ' (υπ' αριθμ. 3019) περί συστάσεως και οργανισμού σώματος γενικών επιτελών (ΦΕΚ Α'/113, της 1 Ιουν 1904).
11. Από το 1923 ονομάζεται Γενικό Επιτελείου Στρατού.
12. Μέχρι το 1950 ο Α/ΓΕΝ ήταν νεώτερος του Αρχηγού Στόλου, ο οποίος έδρευε στο Υπουργείο Ναυτικών.
13. Νόμος ΓΤΟΑ' υπ' αριθμ. 3371 (ΦΕΚ Α'/231 της 9 Οκτ 1909).
14. Νόμος ΓΥ' υπ' αριθμ. 3400 (ΦΕΚ Α'/260 της 9 Νοε 1909).

τερο πλαίσιο, και εφόσον ο ανώτατος αρχηγός ήταν σεβαστός. Οι Αξιωματικοί του 19ου αιώνα πίστευαν ότι δεν είχαν ανάγκη από θεωρητική εκπαίδευση. Άλλωστε, οι αγώνες για την απελευθέρωση ελληνικών περιοχών (Θεσσαλία, Κρήτη, Μακεδονία κ.λπ.) ήταν συνεχείς και άφηναν ελάχιστα περιθώρια για εκπαίδευση, ενώ ταυτόχρονα προσέθεταν πολεμική εμπειρία στα στελέχη.¹⁵

Στην Ελλάδα, η οργάνωση των ΕΔ άρχισε επί Ιωάννη Καποδίστρια. Το 1828 λειτούργησε ο Λόχος Ευελπίδων, ο οποίος το 1834 εξελίχτηκε στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (ΣΣΕ), που αποτέλεσε το πρώτο εκπαιδευτικό ίδρυμα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Επίσης οργανώθηκαν και σχολεία στελεχών του Πεζικού και του Ιππικού. Το 1845 με πρωτοβουλία του Υπουργού Ναυτικών Κ. Κανάρη λειτούργησε Ναυτική Σχολή επί πλοίου. Το 1884 συστάθηκε η Σχολή Ναυτικών Δοκίμων (ΣΝΔ) επίσης επί πλοίου, και από το 1891 στον Πειραιά.¹⁶

Στα τέλη του 19ου αιώνα η επιτελική εκπαίδευση στην Ελλάδα ήταν ανύπαρκτη. Ελάχιστοι Αξιωματικοί φοίτησαν σε ξένες ακαδημίες πολέμου, κυρίως στη Γερμανία και στη Γαλλία. Στις αρχές του 20ου αιώνα οι Αξιωματικοί του ΣΞ προέρχονταν κυρίως από τη ΣΣΕ και τη Στρατιωτική Σχολή Υπαξιωματικών (συγχωνεύτηκαν το 1914). Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι και ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος τροφοδότησαν το ΣΞ με πληθώρα εμπειροπόλεμων έφεδρων Αξιωματικών που είχαν ταχεία εξέλιξη. Πολιτικοί λόγοι επέφεραν αποστρατείες αλλά και μονιμοποιήσεις Αξιωματικών, λόγω των γεγονότων στην εκστρατεία της Μ. Ασίας (1919-1922), αλλά και του κομματισμού και των στρατιωτικών κινημάτων της δεκαετίας του 1920.¹⁷

Η αναδιοργάνωση του Στρατού ανατέθηκε το 1911 σε γαλλική στρατιωτική αποστολή με επικεφαλής το Στρατηγό Eydoux.¹⁸ Η γαλλική αποστολή οργάνωσε την Προπαρασκευαστική Σχολή Επιτελών, για την προετοιμασία των Αξιωματικών που θα αποστέλλονταν στις ξένες σχολές πολέμου.¹⁹ Το 1925 οργανώθηκε στην Αθήνα η Σχολή Πολέμου, υπό τον Γάλλο Υποστράτηγο Girard και Γάλλους εκπαιδευτές,²⁰ η οποία αποτέλεσε τον πρόδρομο της Ανω-

15. Γεώργιος Δημακόπουλος, *η Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευσις εις την Ελλάδα*. Αθήνα: Περιοδικό Παρνασσός, τόμος ΜΕ, Ιαν-Δεκ 2003, σελ. 10.

16. Σύντομο ιστορικό ΣΝΔ. Επίσημη ιστοσελίδα ΣΝΔ, <https://www.hna.gr/el/syntomoi-istoriko>, πρόσβαση 25 Αυγ 2023.

17. Δημακόπουλος, *Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευσις*, σελ. 11-12.

18. ΦΕΚ Α΄/74 της 30 Μαρ 1911.

19. ΣΚ 900-60, *Ιστορία της ΑΣΠ*. Θεσσαλονίκη: 2017, σελ. 7.

20. Ο Girard είχε την εποπτεία όλων των στρατιωτικών σχολών, ενώ στην ουσία την ΑΣΠ θεμελιώσε ως Διευθυντής του Σπουδαστηρίου, όπως αρχικά ονομάστηκε, ο Γάλλος Αντισυνταγματάρχης Rene Anry Oly. Δες και Δημακόπουλος, *Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευσις*, σελ. 66-67. Ο Oly αποδείχτηκε ο πιο πετυχημένος Γάλλος Στρατηγός κατά τη γερμανική εισβολή στη Γαλλία το 1940, όταν σταμάτησε τους Ιταλούς και τους Γερμανούς στις Άλπεις.

τέρας Σχολής Πολέμου (ΑΣΠ), όπως μετονομάστηκε το 1933. Η φοίτηση ήταν διετής και αποσκοπούσε στην ανώτερη γενική και τακτική επιμόρφωση των στελεχών του ΣΞ, καθώς και στην προετοιμασία ικανών διοικητών μονάδων. Τα μαθήματα βασίστηκαν στα αντίστοιχα της Γαλλικής Σχολής Πολέμου για τακτικά θέματα πεζικού, πυροβολικού, ιππικού, αεροπορίας και υγιεινής, χωρίς ωστόσο να περιλαμβάνουν θέματα ηγεσίας, διοικητικής μέριμνας και επιτελικών διαδικασιών. Με ανάλογα μαθήματα οργανώθηκε το Κέντρο Ανωτέρας Στρατιωτικής Εκπαιδεύσεως (ΚΑΣΕ),²¹ με σκοπό την επιμόρφωση Αξιωματικών βαθμού Συνταγματάρχη και Αντισυνταγματάρχη, και τη μετάδοση σε αυτούς ενιαίου τακτικού δόγματος και της κτηθείσης πείρας των πολέμων, έτσι ώστε να μην υστερούν έναντι νεώτερων που θα φοιτούσαν στη Σχολή Πολέμου.²² Η φοίτηση στο ΚΑΣΕ διαρκούσε 5 μήνες, και η λειτουργία του διακόπηκε το 1939.²³ Οι επικαλύψεις μεταξύ των δύο Σχολών και η έλλειψη συστηματοποίησης δημιούργησαν ασάφεια για τη συνάφεια και συνέπεια της επιτελικής εκπαίδευσης στο ΣΞ.

Εικόνα 2: Αναμνηστική φωτογραφία της 1ης Εκπαιδευτικής Σειράς της ΑΣΠ.

Το τοπίο ξεκαθάρισε όταν εφαρμόστηκε ο πρώτος Οργανισμός της ΑΣΠ.²⁴ Από το 1930 το εκπαιδευτικό προσωπικό της ΑΣΠ αποτέλεσαν μόνο Έλληνες Αξιωματικοί. Η εκπαίδευση κλιμακωνόταν σταδιακά με την επίλυση

21. ΦΕΚ Α'/247 της 11 Σεπ 1925.

22. Δημακόπουλος, *Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευσις*, σελ. 35-37.

23. ΣΚ 900-60, σελ. 33.

24. ΦΕΚ Α'/257 της 29 Ιουλ 1930 (Ν. 4838/1930 περί εκπαίδευσως στελεχών).

προβλημάτων από τα μικρά κλιμάκια διοίκησης, και έφτανε στο επίπεδο Σώματος Στρατού. Ο βασικός αντικειμενικός σκοπός της εκπαίδευσης ήταν η ανάπτυξη της κριτικής και ορθής σκέψης των σπουδαστών, έτσι ώστε να καταστούν ικανοί επιτελείς με ευρεία αντίληψη, και να δύνανται να λαμβάνουν αποφάσεις που να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Η διδασκαλία είχε ως απώτερο σκοπό την ανάπτυξη της πρωτοβουλίας και της ελευθερίας της σκέψης. Η Σχολή το 1939 μετεγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη. Μέχρι το 1940 απέδωσε 15 Εκπαιδευτικές Σειρές, με 431 αξιωματικούς επιτελείς.²⁵ Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1940 και οι 33 Υποστράτηγοι Όπλων ήταν απόφοιτοι της ΑΣΠ ή του ΚΑΣΕ, ενώ από τους 181 Συνταγματάρχες Όπλων,²⁶ οι 108 είχαν αποφοιτήσει από την ΑΣΠ.²⁷

Αντίστοιχα στο Πολεμικό Ναυτικό (ΠΝ) θεσμοθετήθηκε το 1921 και άρχισε να λειτουργεί το 1925 στην Αθήνα η Ναυτική Σχολή Πολέμου (ΝΣΠ), με τη βοήθεια βρετανικής στρατιωτικής αποστολής.²⁸ Με το ίδιο ΒΔ ορίστηκε ότι το ΓΕΝ θα στελέχωναν απόφοιτοι της Ανωτέρας Σχολής Πολέμου. Σκοπός της σχολής ήταν η επιτελική εκπαίδευση και μεταπτυχιακή επιμόρφωση των Αξιωματικών του ΠΝ στη ναυτική επιστήμη και στρατηγική.²⁹ Μέχρι τότε λειτουργούσαν το Σχολείον Πολέμου Ναυτικού (ΣΠΝ) και η Σχολείον Επιτελών Αξιωματικών Ναυτικού (ΣΕΑΝ).³⁰

Εικόνα 3: Αναμνηστική φωτογραφία της 1ης Εκπαιδευτικής Σειράς της ΝΣΠ το 1925.

25. ΣΚ 900-60, σελ. 11-14.

26. Την εποχή εκείνη δεν είχε ακόμα θεσμοθετηθεί ο βαθμός του Ταξίαρχου.

27. Δημακόπουλος, *Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευσις*, σελ. 89-90.

28. ΦΕΚ Α'/61 της 5 Απρ 1921 (Βασιλικό Διάταγμα Περί Γενικού Επιτελείου του Βασιλικού Ναυτικού, 225-9).

29. Σύντομο ιστορικό ΝΣΠ. Επίσημη ιστοσελίδα ΣΝΔ, <https://hellenicnavy.gr/dioikisi-naytikis-ekpaideysis-dne/naytiki-scholi-polemoy/>, πρόσβαση 25 Αυγ 2023.

30. Ναυτική Σχολή Πολέμου, *75 χρόνια από της Ιδρύσεως*. Αθήνα: ΝΣΠ, 1995.

Η Πολεμική Αεροπορία (ΠΑ) αποτέλεσε τον τρίτο Κλάδο των ΕΔ από το 1931, όταν ενοποιήθηκαν η Στρατιωτική και η Ναυτική Αεροπορία. Το 1931 ιδρύθηκε η Σχολή Αεροπορίας με δύο ξεχωριστούς κλάδους, Αξιωματικών και Υπαξιωματικών. Επίσης ιδρύθηκε η Σχολή Ανωτέρας Αεροπορικής Εκπαιδεύσεως στο Τατόι. Σε αυτή φοιτούσαν Ιπτάμενοι βαθμού Σμηναγού, οι οποίοι εκπαιδεύονταν σε θέματα τακτικής και διακλαδικής συνεργασίας.³²

Το 1935 ιδρύθηκε η Σχολή Μετεκπαιδεύσεως Αξιωματικών Αεροπορίας (ΣΜΑΑ). Η Σχολή χωριζόταν σε δύο τμήματα, ένα για τους αξιωματικούς από τη Σχολή Αεροπορίας και ένα για τους αξιωματικούς εξ υπαξιωματικών. Τα στελέχη εξειδικεύονταν σε θέματα πολεμικής τακτικής, γι' αυτό και η Σχολή έμεινε γνωστή ως «Μικρή Σχολή Πολέμου».³³

Η Επιτελική Εκπαίδευση μετά το Β΄

Κατά την αναδιοργάνωση του στρατεύματος μετά το Β΄ ΠΠ επαναλειτούργησαν οι κλαδικές σχολές πολέμου. Το 1950 επαναλειτούργησε στη Θεσσαλονίκη η ΑΣΠ με την ονομασία «Σχολή Επιτελών» και από το 1953 ως ΑΣΠ, μέχρι την κατάργησή της, το 2003. Στα θέματα διδασκαλίας προστέθηκαν αντικείμενα στρατηγικής, γεωπολιτικής, διπλωματίας, διεθνών σχέσεων, διεθνών οργανισμών και διεθνούς δικαίου, καθώς και τακτικής του ναυτικού και της αεροπορίας σε διακλαδικές επιχειρήσεις. Μεταπολεμικά η ΑΣΠ απέδωσε στο ΣΞ, στους άλλους Κλάδους των Ε.Δ. και στα Σώματα Ασφαλείας, 59 Εκπαιδευτικές Σειρές και 6107 επιτελείς, στους οποίους περιλαμβάνονται 176 αξιωματικοί της Κυπριακής Δημοκρατίας και 88 από άλλα κράτη.³⁴ Η διεύρυνση των μαθημάτων περιλάμβανε σταδιακά και θέματα διοικητικής μέριμνας. Από το 1960 άρχισαν να φοιτούν στην ΑΣΠ και Αξιωματικοί των Σωμάτων του ΣΞ, ενώ από το 1983 και Αξιωματικοί των άλλων Κλάδων και των Σωμάτων Ασφαλείας.³⁵

Στο ΠΝ η Ναυτική Ακαδημία Πολέμου μετονομάστηκε το 1956 σε Ναυτική Σχολή Πολέμου (ΝΣΠ).³⁶ Στην ΠΑ οργανώθηκε το 1957 η Σχολή Πολέμου Αεροπορίας.³⁷ Το 1965 ιδρύθηκε η ΣΠΑ/Κατωτέρων (ΣΠΑ/Κ), κατ' αντιστοιχία της ΣΕΑΝ του ΠΝ.³⁸ Στη συνέχεια λειτούργησε και Σχολείο Επιμόρφωσης

31. Πρόδρομος της Σχολής Ικάρων, όπως μετονομάστηκε με το ΒΔ 370/1967.

32. ΦΕΚ Α'204 της 15 Ιουλ 1931 (Νόμος 5121/1931 περί Οργανισμού ΠΑ).

33. *Ιστορία της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας, Τόμος Γ΄*. Αθήνα:ΥΠΙΣΤΠΑ, 1990, σελ. 59-60.

34. *ΣΚ 900-60*, σελ. 15-25.

35. Δημακόπουλος, *Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευση*, σελ. 94.

36. *Σύντομο ιστορικό ΝΣΠ*. Επίσημη ιστοσελίδα ΣΝΔ, <https://hellenicnavy.gr/dioikisi-naytikis-ekpaideyisis-dne/naytiki-scholi-polemoy/>, πρόσβαση 25 Αυγ 2023.

37. ΒΔ της 3-8-1957 περί Ιδρύσεως και Λειτουργίας της ΣΠΑ.

38. Απόφαση ΥΕΘΑ υπ' αρ. 211/739 της 24-8-1965.

Αξκών εξ Ανθστών (ΣΕΕΑ), αλλά και διάφορα σχολεία επιμόρφωσης για Εκπαιδευτές Εδάφους.³⁹

Εικόνα 4: Το πρώτο κτίριο της Σχολής Αεροπορίας, όπου μετέπειτα στεγάστηκε η ΣΠΑ.

Το 2004 όλες οι κλαδικές σχολές πολέμου μετονομάστηκαν σε Σχολές Διοίκησης και Επιτελών (ΣΔΙΕΠ/ΣΞ, ΣΔΙΕΠ/ΠΝ, ΣΔΙΕΠ/ΠΑ).⁴⁰ Το 2019 μετονομάστηκαν σε Σχολές Πολέμου (ΣΣΠ-ΝΣΠ-ΣΠΑ) και τελικά το 2023 σε ΣΠΣΞ-ΣΠΠΝ-ΣΠΠΑ.⁴¹ Το επίπεδο των κλαδικών σχολών πολέμου απευθύνεται σε Αξιωματικούς βαθμού Λοχαγού-Ταγματάρχη και αντίστοιχων των άλλων κλάδων, και ασχολείται με θέματα που αφορούν τη στρατιωτική τέχνη, την οργάνωση του αντίστοιχου Κλάδου, καθώς και θέματα ηγεσίας και διοίκησης, αλλά και θέματα λειτουργίας τακτικών στρατηγείων. Μέσα στο πλήθος των μαθημάτων έχουν εισαχθεί και ζητήματα όπως τα κλαδικά δόγματα, η λήψη αποφάσεων αλλά και ευρύτερα θέματα γεωπολιτικής, στρατηγικής, διεθνών σχέσεων, πολιτικής άμυνας και ασφάλειας.⁴²

Από το 1950 άρχισε η λειτουργία της Σχολής Εθνικής Αμύνης (ΣΕΘΑ), παρά το γεγονός ότι θεσμικά καθιερώθηκε το 1968.⁴³ Η Σχολή εξαρχής στόχευσε στη επιμόρφωση Αξιωματικών των Κλάδων των ΕΔ, των ΣΑ και άλλων

39. Σχολή Πολέμου ΠΑ. Επίσημη ιστοσελίδα ΠΑ, <https://www.haf.gr/structure/dae/asp/>, πρόσβαση 3 Σεπ 2023.

40. ΦΕΚ Α'/230 της 1 Οκτ 2003 (Ν. 3186/2003 άρθρο 5).

41. ΦΕΚ Α'/25 της 9 Φεβ 2023 (Ν. 5018/2023 άρθρο 25).

42. Δες και: Σχολή Πολέμου ΣΞ <https://spsx.army.gr/>, Σχολή Πολέμου ΠΝ <https://hellenicnavy.gr/dioikisi-naytikis-ekpraideysis-dne/naytiki-scholi-polemoy/>, Σχολή Πολέμου ΠΑ, <https://www.haf.gr/structure/dae/asp/>, (πρόσβαση 3 Σεπ 2023).

43. ΦΕΚ Α'/179 της 14 Αυγ 1968 (ΑΝ 499/1968 περί ΣΕΘΑ).

δημόσιων φορέων, έτσι ώστε να καταστούν ικανοί να χειρίζονται θέματα εθνικής άμυνας της χώρας. Σήμερα η αποστολή της Σχολής είναι ανάλογη και εστιάζει στην παροχή εκπαίδευσης επί θεμάτων εθνικής άμυνας και αμυντικών στρατηγικών σπουδών στους αξιωματικούς των ΕΔ, των ΣΑ, καθώς και σε προσωπικό των Υπουργείων, οργανισμών και επιχειρήσεων που σχετίζονται με την πολιτική άμυνα της χώρας, με σκοπό την κατάρτιση στελεχών ικανών να αναλαμβάνουν επιτελικές - ηγετικές θέσεις, ανταποκρινόμενοι στο χειρισμό θεμάτων στρατηγικής, εθνικής άμυνας και ασφάλειας, και την καλλιέργεια πνεύματος συναντίληψης, συνεργασίας και συνέργειας μεταξύ των Κλάδων των ΕΔ, των ΣΑ και των φορέων του ευρύτερου δημόσιου και ιδιωτικού τομέα που σχετίζονται με την πολιτική άμυνα της χώρας.⁴⁴

Εικόνα 5: Το κτίριο της ΣΕΘΑ

Το πρώτο βήμα μιας πραγματικά ενοποιημένης διακλαδικής εκπαίδευσης στο επιχειρησιακό επίπεδο έγινε μόλις το 1999, όταν οργανώθηκε στην Αθήνα η Διακλαδική Σχολή Επιτελών Άμυνας (ΔΣΕΑ), με σκοπό την εκπαίδευση Ανώτερων Αξιωματικών επί διακλαδικών θεμάτων, προκειμένου να στελεχώνουν μεικτά επιτελεία, και να διεξάγουν διακλαδικές επιχειρήσεις.⁴⁵

Η ΔΣΕΑ αποτέλεσε το μεταβατικό βήμα από τις κλαδικές Σχολές στην ΑΔΙΣΠΟ, η οποία λειτουργεί από το 2003 στη Θεσσαλονίκη, στις εγκαταστάσεις που κατείχε η ΑΣΠ. Έργο της Σχολής είναι η διακλαδική εκπαίδευση επιχειρησιακού και στρατηγικού επιπέδου και η επιμόρφωση σε θέματα γεωπολιτικής των Ανώτερων Αξιωματικών των ΕΔ και των ΣΑ, με σκοπό την προαγωγή της ικανότητάς τους στη σχεδίαση, διεύθυνση, διεξαγωγή διακλαδικών επιχειρήσεων. Επίσης η εκπαίδευση αποβλέπει στην κατάρτισή τους για τη στελέχωση εθνικών και συμμαχικών διακλαδικών επιτελείων, όσο και να τους καταστήσει ικανούς διοικητές και επιτελείς διακλαδικών στρατηγείων. Η ΑΔΙΣΠΟ λειτουργεί επίσης ως επιστημονικός και επιτελικός φορέας των ΕΔ για θέμα-

44. ΦΕΚ Α'/104 της 24 Ιουν 2021 (ΠΔ 42 Οργανισμός ΣΕΘΑ).

45. Απόφαση ΥΕΘΑ της 12-1-1999.

τα διακλαδικότητας, άμυνας-ασφάλειας και γεωπολιτικής-γεωστρατηγικής.⁴⁶ Στο διάστημα 2003-2023 έχουν αποφοιτήσει από την ΑΔΙΣΠΟ 4.603 Αξιωματικοί: 2.335 του ΣΞ, 776 του ΠΝ, 1.001 της ΠΑ, 27 από τα Κοινά Σώματα, 51 από τα ΣΑ, 275 Ελληνοκύπριοι και 138 αλλοδαποί από 17 χώρες.⁴⁷ Επίσης, στο πλαίσιο της εξωστρέφειας με ακαδημαϊκά ιδρύματα της χώρας, συνδιοργανώνονται μεταπτυχιακά προγράμματα (με το ΠΑΜΑΚ στο διάστημα 2014-2022 και με το ΑΠΘ για το διάστημα 2023-2028), τα μαθήματα κορμού των οποίων οποία αποτελούν μέρος του ακαδημαϊκού μέρους της εκπαίδευσης.⁴⁸

Εικόνα 6. Οι εγκαταστάσεις της ΑΔΙΣΠΟ

Ο δρόμος προς την διακλαδικότητα

Στις ελληνικές ΕΔ τα Επιτελεία συγκροτήθηκαν αρχικά για την διαχείριση διοικητικών θεμάτων εντός των Υπουργείων. Σταδιακά επήλθε η σημερινή οργάνωση, όπου οι Αρχηγοί των Κλάδων και οι Διοικητές των μεγάλων Διοικήσεων και Σχηματισμών διαθέτουν ειδικά εκπαιδευμένα επιτελεία για τη λήψη και την εφαρμογή των αποφάσεων τους, ενώ από το 2011 εφαρμόζεται η κάθετη δομή διοίκησης υπό τον Α/ΓΕΕΘΑ, ως επιστέγασμα της διακλαδικότητας.⁴⁹

Η αντίληψη ότι οι Κλάδοι των ΕΔ δεν αποτελούν αυτόνομους οργανισμούς, αλλά τα εργαλεία μιας ενιαίας πολεμικής δύναμης, η συνέργεια των οποίων πολλαπλασιάζει τη μαχητική ικανότητα του συνόλου, είναι παλαιότερη

46. ΦΕΚ Α'/230 της 1 Οκτ 2003 (Ν. 3186/2003 ιδρυτικός νόμος ΑΔΙΣΠΟ).

47. Αρχείο Διεύθυνσης Σπουδών ΑΔΙΣΠΟ.

48. ΦΕΚ Α'/60 της 12 Μαρ 2020 (ΠΔ 33 Οργανισμός ΑΔΙΣΠΟ).

49. ΦΕΚ Α'/167 της 24 Σεπ 2010 (Ν. 3883/2010, άρθρο 71).

από όσο επικρατεί στην κοινή αντίληψη μεταξύ των Αξιωματικών. Ήδη από το 1936 ο τότε Α/ΓΕΣ Αντιστράτηγος Παπάγος είχε προτείνει τη συγκρότηση Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και την ίδρυση Σχολής Εθνικής Άμυνας.⁵⁰ Η μελέτη αυτή είχε ξεκινήσει από το 1932, η υλοποίησή της εμποδίστηκε όμως από τις κλαδικές αγκυλώσεις και συμφέροντα.⁵¹

Από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της ΑΣΠ επιδιώχθηκε η επαφή των Αξιωματικών του ΣΞ με δραστηριότητες του ΠΝ. Τον Ιούνιο του 1929 οι σπουδαστές της ΑΣΠ παρακολούθησαν ναυτική αποβατική άσκηση στον Πειραιά και στο Λαύριο. Επίσης, στα μαθήματα της ΑΣΠ και των Σχολείων Εφαρμογής του ΣΞ άρχισαν να περιλαμβάνονται και θέματα επιμελητείας και οικονομικών.⁵²

Η προπολεμική κοινή επιτελική εκπαίδευση, παρά τις αδυναμίες, τις επικαλύψεις και τις αντιγραφές ξένων προτύπων, που είχαν εντελώς διαφορετικό επιχειρησιακό προσανατολισμό, κατάφερε να σπείρει κοινές αντιλήψεις αντιμετώπισης των προβλημάτων του στρατεύματος, και να ενισχύσει τη γνωριμία και τη συναδελφικότητα μεταξύ των Αξιωματικών. Αυτή η πτυχή της κοινής εμπειρίας κατά την εκπαίδευση, είναι διαχρονικά ο κρίσιμος παράγοντας που δημιουργεί στενούς δεσμούς μεταξύ των στελεχών, ώσμωση επιχειρησιακών εμπειριών αλλά και διαπολιτισμικές σχέσεις εξαιρετικής σημασίας για τα εθνικά συμφέροντα.

Η πρώτη ουσιαστική ευκαιρία διακλαδικής γνωριμίας και ώσμωσης μεταξύ των Αξιωματικών των Κλάδων γεννήθηκε μέσα στις κλαδικές σχολές πολέμου, όπου όμως οι εκπρόσωποι άλλων κλάδων αποτελούσαν τη μεγάλη μειοψηφία. Επίσης, μικρό μόνο μέρος των προγραμμάτων εκπαίδευσης περιείχε διακλαδικά αντικείμενα, κυρίως για λόγους συνέργειας σε τακτικό επίπεδο. Η κοινή φοίτηση στη ΣΕΘΑ έδωσε επίσης ανάλογες ευκαιρίες, παρά το γεγονός ότι επικεντρώνεται στο στρατηγικό επίπεδο.

Η τέχνη διεξαγωγής του πολέμου έχει εξελιχθεί στις μέρες μας σε μια πολυσύνθετη, ταχέως εξελισσόμενη μετα-επιστήμη. Η πολυπολικότητα του διεθνούς συστήματος, η εξέλιξη της τεχνολογίας και η επικράτηση καινοφανών ασύμμετρων απειλών, έχουν διευρύνει το φάσμα των παραγόντων που επηρεάζουν την αμυντική πολιτική και την αμυντική σχεδίαση των δρώντων.

Ταυτόχρονα το επίπεδο της απειλής για την Ελλάδα παραμένει υψηλό. Κανένας πόλεμος δεν είναι επιθυμητός, όμως η πολεμική προετοιμασία και η υψηλή ετοιμότητα αποτελούν αντικείμενα με τα οποία ο Έλληνας

50. *Ο Ελληνικός Στρατός και η προς πόλεμον προπαρασκευή του*, Αυγ. 1936 - Οκτ. 1940. Αθήνα: ΓΕΣ, 1945, σελ. 357-365.

51. Δημακόπουλος, *Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευσις*, σελ. 98-100.

52. Δημακόπουλος, *Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευσις*, σελ. 81-85.

στρατιωτικός κοιμάται εδώ και χιλιάδες χρόνια κάτω από το προσκέφαλό του. Πέρα από την οργάνωση και το υλικό, η αποτελεσματικότητα επί του πεδίου απαιτεί μεγάλη επένδυση σε κάθε είδους εκπαίδευση που θα μεγιστοποιεί την αποτελεσματικότητα των ΕΔ με σκοπό την επίτευξη των εθνικών στόχων, μέσω της διακλαδικής συνεργασίας.

Βιβλιογραφία

Ανθεμίδης Αχιλλέας. *Στρατιωτικά Ακαδημιαί εν Μακεδονία από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα*. Μακεδονικά, 13(1), 1973, σελ. 117-152

ΓΕΣ/ΔΙΣ. *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού*: Αθήνα, ΓΕΣ, 1998.

Δημακόπουλος Γεώργιος. *Η Στρατιωτική Επιτελική Εκπαίδευσις εις την Ελλάδα*. Αθήνα: Περιοδικό Παρνασσός, τόμος ΜΕ, Ιαν-Δεκ 2003.

Hittle, James Donald. «The Military Staff: Its History and Development». California: The Stackpole Company, 1961.

Ιστορία της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας, Τόμος Γ'. Αθήνα: ΥΠΙΣΤΠΑ, 1990.

Klein Friedhelm. «The Myth of thw Prusso-german General Staff. *Baltic Defence Review Volume 5(1)*, 2001.

Jomini, Antoine Henri. *Η Τέχνη του Πολέμου*. Αθήνα: ΓΕΕΘΑ, 2015.

ΣΚ 900-60, *Ιστορία της ΑΣΠ*. Θεσσαλονίκη: ΓΕΣ, 2017.

Σύντομο ιστορικό ΝΣΠ. Επίσημη ιστοσελίδα ΣΝΔ, <https://hellenic-navy.gr/dioikisi-naytikis-ekpaideysis-dne/naytiki-scholi-polemoy/>, πρόσβαση 3 Σεπ 2023.

Σχολή Πολέμου ΠΑ. Επίσημη ιστοσελίδα ΠΑ, <https://www.haf.gr/structure/dae/asp/>, πρόσβαση 3 Σεπ 2023.

Σχολή Πολέμου ΣΞ. Επίσημη ιστοσελίδα ΣΞ, <https://spsx.army.gr/>, πρόσβαση 3 Σεπ 2023.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Σμχος (Ι) Χαρίτων Χαρούσης αποφοίτησε από τη Σχολή Ικάρων το 1991. Έχει πετάξει με μαχητικά αεροσκάφη RF-4E Phantom II και πυροσβεστικά αεροσκάφη CL-415, με συνολική πτητική εμπειρία 3.300 ώρες πτήσης. Έχει υπηρετήσει σε επιτελικές θέσεις στο ΕΚΑΕ, το ΓΕΑ και το ΓΕΕΦ στην Κύπρο. Διετέλεσε Διοικητής του Σμήνους Μετεκπαίδευσης αεροσκαφών CL-415, του Αεροπορικού Αποσπάσματος Χρυσούπολης, και Διευθυντής Επιχειρήσεων-Εκπαίδευσης της 113 Πτέρυγας Μάχης. Την παρούσα περίοδο υπηρετεί ως Εκπαιδευτής στην Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου στη Θεσσαλονίκη. Από το 1988 ασχολείται με τη μελέτη και συγγραφή θεμάτων αεροπορικής και στρατιωτικής ιστορίας, και έχει δημοσιεύσει 4 μονογραφίες και περισσότερα από 100 άρθρα με ανάλογο περιεχόμενο.

"Οι Επιπτώσεις της Έλλειψης Επιτελικής Εκπαίδευσης στην Εξέλιξη της Μικρασιατικής Εκστρατείας"

του Πλοίαρχου (Μ) Κωνσταντίνου Πολίτη ΠΝ,
Προϊστ. Γρ. Δημοσίων Σχέσεων, ΑΔΙΣΠΟ

Εισαγωγή

Το 2023 συμπληρώνονται εκατό (100) χρόνια από τη Συνθήκη της Lausanne (Λωζάννης). Με τη συνθήκη αυτή «γεννήθηκε» το διάδοχο κράτος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το Τουρκικό, καθορίστηκαν τα σύνορα του και ρυθμίστηκαν ορισμένα ακόμη θέματα του. Ένα από αυτά, αφορούσε στην ανταλλαγή των πληθυσμών, δηλαδή τον «ειρηνικό» ξεριζωμό του Ελληνισμού από τις αλησμόνητες πατρίδες του Πόντου, της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης μετά από σχεδόν τρεις χιλιάδες (3.000) έτη αδιάλειπτης παρουσίας σε αυτές. Για πολλούς ιστορικούς, -μεταξύ αυτών και ο Mark Mazower-, ο απελευθερωτικός Αγώνας των Ελλήνων του 1821 στη Lausanne τερματίστηκε.

Το ίδιο έτος, συμπληρώνονται είκοσι (20) χρόνια από την ίδρυση της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ), που αποτελεί ένα σημαντικό σταθμό στην εξέλιξη της στρατιωτικής επιτελικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Αυτή η σύμπτωση των επετείων είναι ενδιαφέρουσα, καθώς αρκετοί ερευνητές συνδέουν τη Μικρασιατική Καταστροφή, η οποία υπήρξε το γενεσιουργό αίτιο της Συνθήκης της Lausanne με τα στρατιωτικά λάθη που διαπράχθηκαν. Τα λάθη αυτά, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, υπήρξαν το αποτέλεσμα του ανεπαρκούς παραχθέντος επιτελικού έργου, που οφειλόταν κυρίως, στην απουσία οργανωμένης και μαζικής επιτελικής εκπαίδευσης των Ελλήνων αξιωματικών.

Η διασύνδεση της επιτελικής οργάνωσης και εκπαίδευσης με την καινοτόμο και νικηφόρα δράση των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ), έγινε για πρώτη φορά μετά τον Γαλλοπρωσικό πόλεμο του 1870-71. Τότε, η ανέλπιστα νίκη των Πρώσων επί του ισχυρότερου γαλλικού στρατού αποδόθηκε στο ρόλο του πρωσικού Μεγάλου Γενικού Επιτελείου (ΓΕ) και στην πολυετή επιτελική εκπαίδευση των στελεχών του. Η πρωσική επιτελική εκπαίδευση αφορούσε σε στρατιωτικά αντικείμενα καθώς και σε θέματα γενικής παιδείας¹ και στόχευε τόσο στην ανάπτυξη συνεργατικού πνεύματος όσο και στην καλλιέργεια κριτικής σκέψης.

Στην παρούσα περιπτώσιολογική μελέτη, η ανεύρεση των επιτελικών δυσλειτουργιών και λαθών που οδήγησαν στη διαμόρφωση μιας πολύ φιλόδοξης Πολιτικής Εθνικής Άμυνας και μιας ασύνετης Στρατιωτικής Στρατηγικής, που εν τέλει, δεν απέτρεψαν τη Μικρασιατική Καταστροφή, στηρίζεται στην βασική παραδοχή ότι εκείνη την εποχή ξεκινούσε η σύγχρονη περίοδος των εθνών-κρατών και είχε ήδη διαμορφωθεί η εθνική τουρκική πολιτική της εξόντωσης των μειονοτήτων. Συνεπώς αποτελούσε μονόδρομο για την Ελλάδα η επέκταση του πεδίου των επιχειρήσεων στην Μικρά Ασία (Συρίγος & Χατζηβασιλείου, 2022, σ. 81).

Εικόνα 1: Το επιτελείο του Γ Σώματος Στρατού, το οποίο σήκωσε το κυρίως βάρος της εαρινής επίθεσης τον Μάρτιο του 1921

Η Εμφάνιση της Επιτελικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Κατά τη διάρκεια του 19ου αι. «επικρατούσε η άποψη ότι ένας μελλοντικός πόλεμος με την Οθωμανική Αυτοκρατορία θα πραγματοποιούνταν στα πρότυπα της επανάστασης του 1821 και θα στηριζόταν σε ανταρτικά σώματα και σε εθελοντές που θα υποκινούσαν τις εξεγέρσεις στις αλύτρωτες περιοχές»! (Παντουβάκης, 2019, σ. 23) Ως αποτέλεσμα, οι ελληνικές ΕΔ (ΕΕΔ) είχαν παραμεληθεί και υστερούσαν σε οργάνωση, εκπαίδευση και εξοπλισμό. Η

1. Το πρόγραμμα σπουδών της τριετούς πρωσικής Σχολής περιελάμβανε μαθήματα ιστορίας, ξένων γλωσσών, ιστορίας της φιλοσοφίας, φιλολογίας κτλ. (Newland, 2005, p. 56)

πολύ κακή τους κατάσταση αποκαλύφθηκε κατά τον ατυχή πόλεμο του 1897. Για να κατανοηθεί το μέγεθος της παραμέλησής τους, αρκεί η ακόλουθη σύγκριση με τις τουρκικές ΕΔ (ΤΕΔ) στο αντικείμενο της επιτελικής εκπαίδευσης². Το 1848 ιδρύθηκε στην Κωνσταντινούπολη η Οθωμανική Ανωτέρα Ακαδημία Πολέμου (Erkan-ı Harbiye Mektebi) και το 1882 αναβαθμίστηκε κατά το πρότυπο της πρωσικής Ακαδημίας Πολέμου. Διακεκριμένος απόφοιτος της Σχολής ήταν ο Μουσταφά Κεμάλ (1902-5). Αντίστοιχα, οι πρώτες Σχολές Πολέμου στο Στρατό Ξηράς (ΣΞ) και το Πολεμικό Ναυτικό (ΠΝ) λειτούργησαν για πρώτη φορά το 1925.

Οι ελληνικές Κυβερνήσεις έστρεψαν για πρώτη φορά το ενδιαφέρον τους στις ΕΔ μετά τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, όταν η Βουλγαρία έφτασε έως τις παρυφές της Κωνσταντινούπολης. Μετά όμως και τον ατυχή πόλεμο του 1897 αντιλήφθηκαν την επείγουσα ανάγκη ριζικής αναδιοργάνωσης τους. Με τη βοήθεια και των ξένων αποστολών, πραγματοποίησαν εξοπλισμούς, εκσυγχρόνισαν την οργάνωση και αναμόρφωσαν την εκπαίδευση των ΕΔ. Ένα μικρό αλλά ιδιαίτερα σημαντικό μέτρο ήταν η επιτελική εκπαίδευση στο εξωτερικό ενός πολύ μικρού αριθμού αξιωματικών του Στρατού Ξηράς (ΣΞ).

Η ανάγκη κατάλληλης εκπαίδευσης των επιτελών έγινε αρχικά αντιληπτή από τον Διάδοχο Κωνσταντίνο. Με μέριμνά του, τρεις αξιωματικοί φοίτησαν στην πρωσική Σχολή Πολέμου το 1899³ και ακολούθως στελέχωσαν το επιτελείο της Γενικής Διοίκησης του ΣΞ που είχε επικεφαλής τον ίδιο. Δυστυχώς, ο Διάδοχος δεν θέλησε να αποκτήσουν περισσότεροι αξιωματικοί επιτελική εκπαίδευση, πιθανώς, «μήπως τυχόν χάσουν το μονοπώλιον της σοφίας οι άλλοι ευνοούμενοι. Καθ' όλην την πενταετή περίοδον της Γενικής Διοικήσεως ουδέ είς αξιωματικός εστάλη εις Ευρώπην προς εκπαίδευσιν» (Μαζαράκης-Αιγιανός, 1948, σ. 95).

Ευτυχώς, μετά το κίνημα του 1909 και κατόπιν ενεργειών του επικεφαλής του κινήματος Σχη (ΠΒ) Νικόλαου Ζορμπά, φοίτησαν στη γαλλική Σχολή Πολέμου αρκετοί ακόμη αξιωματικοί του ΣΞ. Η επιλογή αυτή έγινε ως αντίδραση στη «αυλή» των γερμανομαθών επιτελών του Διαδόχου (Πάγκαλος, 1950, σ. 141). Ο Βασιλιάς διαφώνησε με την πρωτοβουλία του Ζορμπά, αλλά το έμαθε καθυστερημένα για να μπορέσει αντιδράσει⁴.

2. Οι ρίζες της σύγχρονης επιτελικής εκπαίδευσης βρίσκονται στις μεταρρυθμίσεις των Στρατηγών Scharnhorst, και Gneisenau μετά την ήττα του πρωσικού στρατού από τον Ναπολέοντα το 1806.

3. Μεταξάς, Παπαβασιλείου, Στρατηγός. Ακολούθως, μόνο ο Πάλλης και ένας ακόμη αξιωματικός φοίτησαν στην πρωσική Σχολή Πολέμου το 1905. Εκείνη την εποχή, οι Γερμανοί δεν ήθελαν να δεχθούν Έλληνες σπουδαστές και να συνδράμουν στην αναδιοργάνωση των ΕΕΔ, επειδή βρισκονταν ήδη στην Τουρκία και συνέδραμαν στην αναμόρφωση του τουρκικού ΣΞ.

4. Μετά το 1908 η Γερμανία άλλαξε πολιτική (δες 3η υποσημείωση) και ο Κάιζερ υπο-

Ο Ζορμπάς, είχε αντιληφθεί την ανάγκη της επιτελικής εκπαίδευσης όλων των αξιωματικών και πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Σχολείου Λοχαγών το 1910. Με παρέμβαση της άρτι αφιχθείσας γαλλικής αποστολής για τον εκσυγχρονισμό του ΣΞ, το Σχολείο λειτούργησε ως Προπαρασκευαστική Σχολή Επιτελών, τόσο για την παροχή στοιχειώδους επιτελικής εκπαίδευσης, όσο και την προπαρασκευή επιλεγμένων αποφοίτων της να φοιτήσουν στη γαλλική Σχολή Πολέμου (Δημακόπουλος, 2000, σσ. 167-171). Το 1912 η Σχολή μετονομάστηκε σε Σχολή Ανωτέρων Σπουδών και διαλύθηκε λόγω των Βαλκανικών πολέμων.

Πριν την συντεταγμένη αποστολή αξιωματικών σε ξένες Σχολές Πολέμου, ο Ελληνικός Στρατός (ΕΣ) παρακολουθούσε τις εξελίξεις της πολεμικής τέχνης, κυρίως μέσω κάποιων μεμονωμένων αξιωματικών που επισκέπτονταν και υπηρετούσαν για μικρά διαστήματα σε Μονάδες⁵ ή Σχολές ξένων ΕΔ, ακόμη και με δικά τους έξοδα⁶.

Το σύνολο των εκπαιδευμένων στο εξωτερικό αξιωματικών, στελέχων τα Στρατηγεία και, κυρίως, το νεοσύστατο ΓΕ στο Υπ. Στρατιωτικών και συνέβαλαν, αν και ολιγάριθμοι, σε πολύ μεγάλο βαθμό, στην αναμόρφωση του ΕΣ και στο θαύμα των Βαλκανικών Πολέμων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των

Εικόνα 2: Κτίριο ΔΙΣ, έδρα της Γαλλικής Αποστολής και της Προπαρασκευαστικής Σχολής Επιτελών

σχέθηκε στον Γεώργιο την αποστολή στρατιωτικών για αναδιοργάνωση των ΕΕΔ (Καραμπελιάς, 2022, σ. 67).

5. Στο ΠΝ όποιος πρώτευε στη Σχολή Δοκίμων δικαιούταν υποτροφίας για συνέχιση των σπουδών του στο εξωτερικό (έτσι λχ ο Κακουλίδης, υπηρέτησε στο «Ναύαρχος Ναχίμωφ»).

6. Σαπουντζάκης, Ζορμπάς, Δαγκλής, Παρασκευόπουλος, Χατζηανέστης κ.ά. στο ΣΞ, Γκίνης, Αργυρόπουλος κ.ά. στο ΠΝ. Αν και ακόμη δεν είχαν καθιερωθεί διεθνώς οι Ναυτικές Σχολές Πολέμου, εντυπωσιάζει η μελέτη του Αργυρόπουλου «Ναυτικό της Ελλάδος Πρόγραμμα», το 1907, η οποία αντιτάχθηκε στην εξοπλιστική πρόταση της Γαλλικής Αποστολής

καλών πρακτικών που εισήγαγαν οι απόφοιτοι της πρωσιακής Σχολής Πολέμου, ήταν το πολεμικό παίγνιο (Πάγκαλος, 1950, σ. 34). Το πρώτο παίγνιο οργανώθηκε το 1907 στο ΓΕΣ και αργότερα στις Μεραρχίες (ΔΙΣ, 1957, σ. 101).

Πολλαπλασιαστής των ευεργετικών επιπτώσεων της αρχικής επιτελικής εκπαίδευσης στο εξωτερικό υπήρξε η σχετική ομόνοια μεταξύ των δύο κυρίαρχων πολιτικών παρατάξεων, χάριν του κοινού τους στόχου για την απελευθέρωση της Κρήτης και της Μακεδονίας. Δυστυχώς, όταν μετά το 1913 οι δύο παρατάξεις «σήκωσαν το βλέμμα τους στην απέναντι ακτή του Αιγαίου» (Συρίγος & Χατζηβασιλείου, 2022, σ. 25), αλλά με διαφορετική στρατηγική και ερμηνεία της «Μεγάλης Ιδέας» (εθνοκεντρική - αυτοκρατορική με συνύπαρξη Ελλήνων και Τούρκων), τότε ο Εθνικός Διχασμός διέλυσε και τον ΕΣ⁷.

Τα Λάθη της Πρώιμης Επιτελικής Εκπαίδευσης στον ΕΣ

Η επιτελική εκπαίδευση εισήλθε καθυστερημένα στον ΕΣ και διαπράχθηκαν σημαντικά λάθη. Αυτά, δεν έγιναν αμέσως αντιληπτά, τόσο επειδή η γεωπολιτική και η γεωστρατηγική κατάσταση των Βαλκανικών πολέμων ήταν απλούστερες, συγκρινόμενες με αυτές του Α' ΠΠ⁸ και της Μικρασιατικής Εκστρατείας,⁹ όσο και επειδή ο ΕΣ είχε βελτιωθεί σε σχέση με το 1897.

Τα κυριότερα λάθη της αρχικής επιτελικής εκπαίδευσης, ήταν:

- ο πολύ μικρός αριθμός των εκπαιδευομένων αξιωματικών και συνακόλουθα, η έλλειψη άμιλλας και αξιολόγησης τους
- η αμέλεια της ταυτόχρονης ίδρυσης Σχολών Πολέμου και Γενικών Επιτελείων, την πρώτη δεκαετία του 20ου αι.

Τα σημαντικότερα αποτελέσματα των ανωτέρω λαθών ήταν η αδυναμία επιμόρφωσης της πλειοψηφίας των Αξιωματικών¹⁰ και η απουσία ενός φορέα μελέτης της στρατιωτικής τέχνης, καλλιέργειας της κριτικής σκέψης

με επικεφαλής τον Fournier για το ΠΝ (ναυτική στρατηγική «Jeune Ecole», τορπίλες αντί για κανόνια).

7. Ο διχασμός επηρέασε καίρια τις ΕΔ, επειδή οι αξιωματικοί εκείνης της εποχής ήταν έντονα πολιτικοποιημένοι. Πιο συγκεκριμένα, εν ενεργεία αξιωματικοί γίνονταν βουλευτές, υπουργοί κτλ!

8. Στον Α' ΠΠ αιώνιοι εχθροί έγιναν σύμμαχοι (Γαλλία - Αγγλία), νέες δυνάμεις ζητούσαν μερίδιο από την διανομή του πλανήτη (Γερμανία, ΗΠΑ, Ιταλία, Ιαπωνία) κλπ (Graham, 2020)

9. Όπως εύστοχα παρατήρησε ο Ίων Δραγούμης μετά την υπηρετήση του ως πολιτικός σύμβουλος στο Επιτελείο κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο και ανέφερε στο άρθρο του «Πόλεμος» της 28ης Δεκ. 1912 : «το ΓΕΣ μου φάνηκε σοφό, αλλά μονάχα σε στενά στρατιωτικά ζητήματα».

10. Μεταξύ 1909-1912 έγινε συστηματική εκπαίδευση μόνο όσων Ανώτερων Αξιωματικών προοριζόνταν για διοικήσεις μεγάλων Μονάδων (ΔΙΣ, 1957, σ. 102).

των Αξιωματικών, ενδυνάμωσης του συνεργατικού πνεύματος¹¹ και επίτευξης ομοιογένειας στις βασικές θεωρήσεις¹² μεταξύ των επιτελών.

Έτσι δεν πρέπει να ξαφνιάζει το γεγονός ότι, αν και όλοι οι εκπαιδευμένοι επιτελείς απέδωσαν ικανοποιητικά στους Βαλκανικούς Πολέμους, ακολούθως, δεν βοήθησαν τον ΕΣ στη μελέτη και την εξαγωγή χρήσιμων διδαγμάτων από τα λάθη και τις εξελίξεις της στρατηγικής και της πολεμικής τέχνης του Α΄ ΠΠ.

Η επεξήγηση του τρόπου με τον οποίο ο μικρός αριθμός των εκπαιδευμένων επιτελών οδήγησε στην ουσιαστική έλλειψη αξιολόγησής τους και αποτέλεσε πρόβλημα, δόθηκε εύστοχα από τον Στρατηγό Αλέξανδρο Μαζαράκη: «Εις αξιωματικός σπουδάσας εις την ανωτέραν σχολήν του πολέμου, εν Γαλλία πχ, είναι σύνηθες εις μεταξύ δυο ή τριών χιλιάδων διπλωματούχων, μη έχων συνεπώς λόγους να αποθαυμάζεται ... επί πλέον έχει ολόκληρον την ιεραρχίαν των ανωτέρων του, οι οποίοι έχοντες συνήθως την ιδίαν μόρφωση δεν θα του επιτρέψουν εκτροπή ... όλως αντίθετα ήσαν και είναι ακόμη τα πράγματα εν Ελλάδι. Πριν μεταβώμεν εις Γαλλίαν υπήρχον εις όλον τον ελληνικόν στρατόν 4-5 αξιωματικοί, σπουδάσαντες εις την στρατιωτικήν Ακαδημίαν του Βερολίνου, οι οποίοι, καίτοι ανθυπολοχαγοί και υπολοχαγοί, υπήρξαν οι οργανωταί του ελληνικού στρατού και είναι αυτονόητον πόσον το επήραν επάνω των ... και ούτω κατήντησαν όσοι θα εθεωρούντο κοινοί και συνήθεις τύποι εν Γαλλία, να παίζουν ρόλον σπουδαίων εν Ελλάδι και αντί να χαλιναγωγηθούν τουναντίον ανεπτύχθησαν ο εγωϊσμός και ο αρριβισμός των ...» (Μαζαράκης-Αινιαός, 1948, σσ. 106-7).

Ενδεικτικό παράδειγμα του πνεύματος των λεγομένων του Μαζαράκη, ότι οι θεωρητικές γνώσεις δεν προσδίδουν αυτομάτως και αποκλειστικώς ικανότητες, είναι το ακόλουθο γεγονός. Στο πλαίσιο προμήθειας πυροβόλων, ο Τχης (ΠΒ) Λεωνίδας Παρασκευόπουλος εστάλη σε Γαλλία και Γερμανία για την επιλογή τους. Σύμφωνα με τον Μεταξά, ο Παρασκευόπουλος δεν ήταν ο πλέον κατάλληλος λόγω ανεπάρκειας εξειδικευμένων γνώσεων. Όμως, ήταν έμπειρος, τίμιος και εύστροφος. Αν και η γερμανική εταιρεία του έταξε αυτοκρατορικό παράσημο, δεν δελεάστηκε και, μη μπορώντας να επιλέξει τη βέλτιστη λύση, αποφάσισε και έπεισε τις εταιρείες να προσέλθουν στην Ελλάδα

11. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Verdu du Vernois: «ο Bronsart, ο Brandenstein και εγώ (οι 3 διευθυντές του Επιτελείου του στρατηγείου κατά τον Γαλλοπρωσικό πόλεμο του 1870) πολλάκις ελαμβάνομεν την ευκαιρίαν να ανταλλάξουμε τας σκέψεις μας επί των στρατιωτικών ζητημάτων, είχομεν δε τοιαύτη ενόητα ιδεών, ... ούτω, εάν τις των τριών είχε διακόψει την σύνταξη διαταγής προς τινά των στρατιών, αντικαθίστατο πάραυτα παρά τινός των άλλων δυο, χωρίς να διακρίνεται ότι η διαταγή δεν προήλθε εξ ενός και του αυτού προσώπου» (Σολιώτης, 1922, σ. 13).

12. Επί παραδείγματι σε θέματα των Δογμάτων, όπως λχ οι αρχές Πολέμου - Επιχειρήσεων που αποτυπώνονται στο Στρατηγικό Δόγμα και το Δόγμα Διακλαδικών Επιχειρήσεων.

για δοκιμές σε πεδία βολών και μάλιστα με δικά τους έξοδα! (Παρασκευόπουλος, 1934, σσ. 63-4)

Ορθά λοιπόν η αρχική επιλογή γίνεται με βάση τις σπουδές, αλλά, αμέσως μετά θα πρέπει να πιστοποιείται ότι οι γνώσεις που αποκτούνται από τις σπουδές παράγουν αντίστοιχες ικανότητες παραγωγής έργου. Χαρακτηριστικό γεγονός που επαληθεύει αυτή την άποψη αποτελεί η επιλογή του Ιωάννη Μεταξά ως συμβούλου του Βενιζέλου στο Υπουργείο των Στρατιωτικών.

Ο Βενιζέλος επέλεξε τον Μεταξά προφανώς στηριζόμενος στις εξαιρετικές του επιδόσεις στην πρωσική Σχολή Πολέμου. Ωστόσο, τον διατήρησε εξαιτίας της διαρκώς εξαιρετικής επιτελικής εργασίας του. Ακόμα και λίγο πριν την οριστική σύγκρουση τους το 1915, όταν προτάθηκε από τους Άγγλους η προοπτική της παραχώρησης τμημάτων της δυτικής Μικράς Ασίας, ο Βενιζέλος εμπιστεύτηκε τον Μεταξά για να συντάξει μελέτη για τον διαμελισμό της Μικράς Ασίας. Η εργασία του αυτή θεωρείται υπόδειγμα στρατηγικής μελέτης και εντυπωσιάζει για την πληρότητα και τις παραδοχές της, σχετικά με το ιδιαίτερο γεωπολιτικό περιβάλλον της εποχής του Α' ΠΠ (Συρίγος & Χατζηβασιλείου, 2022, σ. 159).

Μια ακόμη αρνητική επίπτωση της απουσίας εθνικής επιτελικής εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης μικρού αριθμού αξιωματικών σε Σχολές Πολέμου ξένων χωρών, υπήρξε ο επηρεασμός εκάστου εκπαιδευόμενου από την οργάνωση και το στρατηγικό - επιχειρησιακό δόγμα των ΕΔ της αντίστοιχης χώρας. Ενδεικτικό γεγονός που επαληθεύει αυτή την παρατήρηση είναι το ακόλουθο. Από τη θέση του επιτελάρχη σε κάποια Μεραρχία, ο Μαζαράκης ασχολείτο με την εκπαίδευση των Λοχαγών του και τους «ανέπτυξε τον προσφάτως εκδοθέντα εν Γαλλία κανονισμόν της εν εκστρατεία υπηρεσίας του στρατού» (Μαζαράκης-Αιγιανός, σ. 181).

Το ζητούμενο όμως για τις ΕΕΔ δεν ήταν η αντιγραφή ξένων πρακτικών, αλλά, η προσαρμογή των πλέον βέλτιστων από αυτές στις εθνικές μας ανάγκες και η διαμόρφωση εθνικής οργάνωσης και εθνικού επιχειρησιακού δόγματος με κριτική και δημιουργική σκέψη.

Τα προαναφερθέντα φαίνεται ότι ενστερνιζόταν ο Βενιζέλος, όταν διόρισε το 1914 τον Ιωάννη Μεταξά ως Διοικητή και τον Τχη Ελευθέριο Βερνάδρο (μετεκπαιδευόμενο στη Γαλλία) ως Υποδιοικητή στην αναδιοργανωμένη Σχολή Λοχαγών¹³. Δυστυχώς αυτή η Σχολή Λοχαγών, όπως και η πρώτη,

13. ... η οποία είχε επανιδρυθεί μετά τη διάλυση της Σχολής Ανωτέρων Σπουδών και την αναχώρηση της γαλλικής αποστολής από την Ελλάδα, ως ένα **σταδιοδρομικό** σχολείο (για να προαχθεί κάποιος σε Αντισυνταγματάρχη), **διετούς** φοιτήσεως και με σπουδαστές των τεσσάρων όπλων και των Σωμάτων της Επιμελητείας και των Μεταγωγών (ν.328/14)!

ποτέ δεν λειτούργησε πλήρως. Εάν λειτουργούσε, θα ήταν ίσως μια εξαιρετική Σχολή Επιτελών αφενός, διότι στο πρόγραμμα σπουδών της θα είχε τα καλύτερα στοιχεία από τα αντίστοιχα προγράμματα Γάλλων και Γερμανών και αφετέρου, επειδή θα διαμόρφωνε το ελληνικό «δόγμα», μέσω της επιλογής των βέλτιστων στοιχείων και πρακτικών του γερμανικού και γαλλικού δόγματος, για το ελληνικό επιχειρησιακό περιβάλλον (Δημακόπουλος, 2000, σ. 172)!

Σήμερα, ο ΕΣ αποδέχεται αυτή τη «συνθετική» λογική και γι' αυτό υπάρχει η απαίτηση για φοίτηση στην ΑΔΙΣΠΟ όλων των αξιωματικών των ΕΕΔ, ακόμη και όσων έχουν ήδη αποφοιτήσει από αντίστοιχες σχολές του εξωτερικού. Οι απόφοιτοι των ξένων σχολών φοιτούν μαζί με τους υπόλοιπους αξιωματικούς, ως «μπόλι» για τη διαμόρφωση και βελτίωση της εθνικής επιτελικής νοοτροπίας.

Επιτελικές Ανεπάρκειες & Λάθη Κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία

Υπάρχουν, άραγε, συγκεκριμένα γεγονότα της Μικρασιατικής Εκστρατείας που μπορούν να επαληθεύσουν όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως; Με άλλα λόγια, αν υπήρχε επαρκής επιτελική εκπαίδευση και αξιολόγηση στον ΕΣ, ποιά συγκεκριμένα στρατιωτικά λάθη θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία; Η περίοδος την οποία θα ερευνήσουμε για στρατιωτικά λάθη είναι από το 1919 έως το 1921, με έμφαση στο 1921, καθώς τότε διεξήχθησαν δυο πολύ κρίσιμες για τις εξελίξεις στην Μικρά Ασία εκστρατείες.

Δυσχέρειες Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας

Ο μικρός αριθμός εκπαιδευμένων επιτελών είχε ως αποτέλεσμα να είναι ακόμη λιγότεροι οι επιτελείς με στρατηγική σκέψη και δεξιότητες. Η έλλειψη ικανών επιτελών με στρατηγική σκέψη αποδεικνύεται από την αδυναμία του Βενιζέλου να βρει άξιο αντικαταστάτη του Μεταξά μετά την αποστρατεία του τελευταίου. Το αποτέλεσμα αυτής της αδυναμίας, ίσως, οδήγησε τον Βενιζέλο, μετά το 1919, να διαχειριστεί μόνος του ακόμη και επιχειρησιακά ζητήματα, «ώστε να μην είναι όργανο και δούλος των στρατιωτικών παραγόντων» και να δηλώσει ότι «τα ζητήματα τα στρατιωτικά δεν είναι ζητήματα τα οποία γνωρίζουν οι στρατιωτικοί, αλλά κατ' εξοχήν οι πολιτικοί άνδρες»! (Σβολόπουλος, 2009, σσ. 51-52)

Παρόμοια αδυναμία εύρεσης ικανών στρατιωτικών συμβούλων είχαν και οι επόμενοι Πρωθυπουργοί και Υπουργοί Στρατιωτικών. Έως τη Μικρασιατική καταστροφή, δεν έχει καταγραφεί η ύπαρξη κάποιων άλλων επιτελών που να εκπόνησαν αντίστοιχα σημαντικές μελέτες και να συμβούλευαν επωφελώς

τις πολιτικές αρχές. Πιο συγκεκριμένα, κανείς άλλος πλην του Μεταξά δεν είχε ενστερνιστεί τον βασικό στρατηγικό κανόνα ότι «η στρατηγική έχει όρια: κάποια στρατηγικά προβλήματα είναι άλυτα» (Πλατιάς & Κολιόπουλος, 2021, σ. 50)

Η ανωτέρω απόψεις του Βενιζέλου για τους στρατιωτικούς ήταν προφανώς εσφαλμένες και αποτέλεσμα της δυσχερούς συνεργασίας του με αυτούς, όπως φανερώνει και το ακόλουθο γεγονός. Στην αρχή της Μικρασιατικής Εκστρατείας υπήρξε σύγκρουση του Βενιζέλου με τον Αρχιστράτηγο και απώλεια της εμπιστοσύνης προς το πρόσωπό του! Αποτέλεσμα αυτού, ήταν η έκδοση διαταγής για μεταστάθμευση του Γενικού Στρατηγείου στην Αθήνα¹⁴! Η αιτία της μεταστάθμευσης ήταν η δυσaréσκεια του Βενιζέλου για τις επιθετικές πρωτοβουλίες του Αρχιστρατήγου και η κατάληψη του Ουσάκ τον Σεπτέμβριο του 1920. Τελικώς, η «απομάκρυνση» του Στρατηγείου διήρκησε μόνο έναν μήνα (Σπυριδωνος, 1957, σ. 93).

Το πλαίσιο της δυσχερούς πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας επιδεινώθηκε έτι περαιτέρω κατά τη διάρκεια της Μικρασιατικής Εκστρατείας από τα ακόλουθα σημαντικά επιτελικά λάθη. Την εσφαλμένη Στρατιωτική Αξιολόγηση Κατάστασης (ΣΑΚ), που ευθύνεται και για την ακολούθως φιλόδοξη Πολιτική Εθνικής Άμυνας (ΠΕΑ) που υιοθέτησε η Κυβέρνηση, και την άστοχη Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική (ΕΘΣΣ), που σχεδιάσθηκε για την επίτευξη των στόχων που είχε θέσει η ΠΕΑ. Η σύνταξη της ΣΑΚ και η χάραξη της ΕΘΣΣ είναι, ίσως, τα σημαντικότερα επιτελικά έργα στις ΕΔ και απαιτούν άρτια εκπαίδευση, εμπειρία και ικανότητες.

Απόδειξη ότι η ΣΑΚ που συνέταξε το επιτελείο της Στρατιάς ήταν εσφαλμένη, αποτελεί τόσο η μεγάλη απόκλιση της από την ΣΑΚ της Συμμαχικής Στρατιωτικής Επιτροπής όσο και η διαφωνία του Α/ΓΕΣ Υποστρατήγου Βίκτωρα Δούσμανη επί αρκετών σημείων της (Δούσμανης, 1928, σ. 170).

Εικόνα 3: Συνομιλίες Συνθήκης των Σεβρών

14. Το ΓΕ του Υπουργείου εν καιρώ πολέμου προσκολλόταν στο Γενικό Στρατηγείο του Αρχιστρατήγου. Έτσι, από το 1918 το ΓΕΣ είχε αποδυναμωθεί σημαντικά. Η ανασύσταση του ΓΕΣ πραγματοποιήθηκε το 1921 από τον Α/ΓΕΣ τον Δούσμανη.

Η Συμμαχική Στρατιωτική Επιτροπή είχε ομόφωνα εκτιμήσει τον Απρίλιο του 1920, ότι για την εφαρμογή της Συνθήκης των Σεβρών, δηλαδή την εξουδετέρωση του Κεμάλ, θα απαιτούνταν τουλάχιστον είκοσι επτά (27) Μεραρχίες (Ριζάς, 2022, σσ. 139-142). Αντίθετα, στη σύσκεψη του Λονδίνου για τον συμβιβασμό Ελλάδας - Τουρκίας, τον Φεβρουάριο του 1921, η Ελληνική πλευρά υποστήριξε ότι μπορούσε άμεσα να ξεκινήσει επιχειρήσεις εναντίον του Κεμάλ, με μόνο εννέα (9) υποστελεχωμένες Μεραρχίες! (Ριζάς, 2022, σ. 221). Ο αντίλογος των Γάλλων εμπειρογνομόνων, που διέθεταν και εμπειρίες από την αντιμετώπιση των Τούρκων στην Κιλικία, ότι ο ελληνικός στρατός στερείτο και των αναγκαίων μέσων, δεν άλλαξε την εκτίμηση της ελληνικής αντιπροσωπείας (Ριζάς, 2022, σ. 225).

Η Ελληνική Κυβέρνηση εγκλωβισμένη στην υπεραισιόδοξη θέση της, αποφάσισε στις αρχές Μαρτίου, βεβιασμένα και μονομερώς, την ανάληψη επιθετικών επιχειρήσεων με τον **ασαφή Αντικειμενικό Σκοπό** (ΑΝΣΚ), της πίεσης του Κεμάλ. Για την εκτέλεση της επίθεσης, η Στρατιά είχε ζητήσει την ενίσχυση μόνο με τέσσερις χιλιάδες (4.000) στρατιώτες! (Σπυρίδωνος, 1957, σ. 122)

Όπως αναφέρει ο Πρωτοπαπαδάκης, στην κρίσιμη συνάντησή του με τους Μεταξά, Γούναρη, Θεοτόκη και Εξαδάκτυλο την 29η Μαρτίου 1921, οι στρατιωτικοί του είχαν δηλώσει ότι για αμυντικό πόλεμο στην περιοχή της Σμύρνης χρειαζόνταν δεκαεπτά (17) Μεραρχίες. Την ίδια στιγμή όμως, αποδέχονταν την προαναφερθείσα πρόθεση της Κυβέρνησης για επιθετική επιχείρηση εναντίον του Κεμάλ με μόνο πέντε (5) Μεραρχίες στην πρώτη γραμμή! (Μεταξάς, 1963, σ. 86).

Ως αποτέλεσμα της λανθασμένης ΣΑΚ από τον ΕΣ, η πρώτη οργανωμένη επίθεσή τους τον Μάρτιο του 1921 υπήρξε ανεπιτυχής. Δυστυχώς, αν και η αποτυχία χειροτέρεψε την διπλωματική θέση της Ελλάδας, δεν ήταν αρκετή για την επικαιροποίηση της ΣΑΚ και επανεξέταση των ΠΕΑ και ΕΘΣΣ. Έτσι, η Κυβέρνηση αποφάσισε την ενίσχυση της Στρατιάς Μικράς Ασίας και τη «διενέργεια νέας εκστρατείας προς κατάληψιν του Αφίων Καραχισάρ, Κιουτάχειας και Εσκή Σεχέρ με απώτερον σκοπόν την **συντριβήν** και την εξουθένωσιν του εχθρού» το καλοκαίρι του 1921 (Τσιριγώτης, 2010, σ. 302)!

Η Στρατιά Μικράς Ασίας ως διατάχθηκε κατέλαβε τις ανωτέρω περιοχές, αλλά δεν εξουδετέρωσε τις δυνάμεις του Κεμάλ οι οποίες υποχώρησαν προς την Άγκυρα. Τότε, πραγματοποιήθηκε πολεμικό συμβούλιο στη Στρατιά με βασικό θέμα συζήτησης αν έπρεπε να συνεχιστεί η εκστρατεία προς τα ανατολικά. Ο Διευθυντής των Επιχειρήσεων της Στρατιάς (Σχης Σαρηγιάννης, απόφοιτος γαλλικής Σχολής Πολέμου) θεωρούσε ότι κάτι τέτοιο αποτελούσε επιτακτική ανάγκη. Αντίθετα, ο Διευθυντής της ΔΜ της Στρατιάς (Ανχης Σπυρίδωνος, επικεφαλής του 4ου ΕΓ) πίστευε ότι θα δημιουργούνταν προβλήμα-

τα ανεφοδιασμού και η πορεία μέσα από την αφιλόξενη Αλμυρά Έρημο θα ήταν πολύ δύσκολη. Ο Επιτελάρχης της Στρατιάς (Σχης Πάλλης, απόφοιτος γερμανικής Σχολής Πολέμου) συμφώνησε με τον Σαρηγιάννη, παρόλα τα στοιχεία που παράθεσε ο Σπυρίδωνος και αποδείκνυαν το ανέφικτο του ανεφοδιασμού της Στρατιάς και παρά την παραίτηση που υπέβαλε για την υποστήριξη της θέσης του. Η παραίτησή του δεν έγινε αποδεκτή (Σπυρίδωνος, 1957, σ. 159).

Η παραμέληση του παράγοντα της ΔΜ δικαιολογείται εν μέρει. Ο Στρατάρχης Foch (Φος), που λέγεται ότι πρώτος είχε αναφερθεί στις θεμελιώδεις Αρχές Πολέμου ως εκπαιδευτής της γαλλικής Σχολής Πολέμου, δεν αναφερόταν ξεκάθαρα στην ΔΜ (economy of effort), καθώς αναγνώριζε μόνο τέσσερις (economy of forces, freedom of action, free disposition of forces and security). Εξάλλου, το 4ο Επιτελικό Γραφείο (ΔΜ) συστάθηκε στις Γαλλικές ΕΔ κατά τα τέλη του Α΄ ΠΠ.

Ωστόσο, μετά την εκστρατεία της Καλλίπολης οι Βρετανοί μιλούσαν για ακόμη τέσσερις αρχές πολέμου. Αυτές επισημοποιήθηκαν¹⁵ με πρωτοβουλία του J. F. C. Fuller (Φούλερ), αμέσως μετά τον Α΄ ΠΠ. Ίσως η σημαντικότερη από αυτές για το μέτωπο της Μικράς Ασίας, ήταν η αρχή του καθορισμού ξεκάθαρου ΑΝΣΚ και την εμμονή σε αυτόν. Πόσο ξεκάθαρος, άραγε, ήταν ο ΑΝΣΚ της θερινής εκστρατείας του 1921; Πώς οι ΕΕΔ θα επέμεναν στην επίτευξή του;

Σε επόμενο πολιτικοστρατιωτικό πολεμικό συμβούλιο, ο Δούσμανης φέρεται να παρατήρησε ορθά ότι η Στρατιά για να εξουδετερώσει τον Κεμάλ θα έπρεπε να μπορεί να διεξάγει επιχειρήσεις ακόμη μακρύτερα και από την Άγκυρα, έως τον ποταμό Άλη, (Δούσμανης, 1928, σ. 83)! Λέγεται ότι ο Θεοτόκης εκνευρισμένος του απάντησε: «Εσύ θες σιγά-σιγά να φτάσουμε στην Περσία». Δηλαδή, στην ελληνική πλευρά πολλοί πίστευαν ακόμη στη γρήγορη και αποφασιστική νίκη.

Το επιτελείο της Στρατιάς θεωρούσε ότι δεν είχε υπερβεί το σημείο κορύφωσης της επίθεσης, όταν σχεδίαζε τη συνέχιση των επιχειρήσεων. Κατανοούσε, βέβαια, τις δυσχέρειες του εγχειρήματος και αναγνώριζε ότι η εκστρατεία βρισκόταν πολύ κοντά στο σημείο κορύφωσής της, αλλά ευελπιστούσε χωρίς αντικειμενικά ερείσματα ότι η συνέχισή της εκστρατείας έως την Άγκυρα θα είχε, ως αποτέλεσμα, την υπέρβαση του κορυφαίου σημείου της άμυνας του Κεμάλ και την κατάρρευση της αντίστασής του. Αυτή η εκτίμηση ήταν ανακριβής, καθώς παρέβλεπε την ικανότητα των Τούρκων για διεξαγωγή ανταρτοπολέμου (τον είχαν ήδη εφαρμόσει επιτυχώς στις περιοχές

15. Στην έκδοση Field Service Regulations του 1920, υπήρχαν οι ακόλουθες αρχές που πρότεινε ο J. F. C. Fuller: Maintenance of the Objective, Offensive action, Surprise, Concentration, Economy of force, Security, Mobility, Cooperation.

της Γαλλικής και Ιταλικής «εντολής»), την αποφασιστικότητα της τουρκικής ηγεσίας για συνέχιση του αγώνα επιβίωσής τους και τη δυνατότητα εξωτερικής εξισορρόπησης των δυνάμεων του Κεμάλ, κυρίως με την υλική υποστήριξη του από Ρωσία, Γαλλία και Ιταλία.

Παρατηρούμε ότι, για ακόμη μια φορά, σχεδιάζονταν πρόχειρα επιθετικές επιχειρήσεις. Δεν λαμβανόταν σοβαρά υπόψη αρκετές από τις θεμελιώδεις αρχές του πολέμου, όπως η ύπαρξη Ξεκάθαρου ΑΝΣΚ, η εμμονή σε αυτόν, ο παράγοντας του αιφνιδιασμού, η υποστήριξη των επιχειρήσεων (ΔΜ) και η έλλειψη ευελιξίας των ΕΕΔ, σε αντίθεση με τις αντίπαλες δυνάμεις που μπορούσαν να ελίσσονται λόγω του μεγάλου στρατηγικού βάθους της Μικράς Ασίας, κτλ.

Τα προαναφερθέντα αποτελούν ισχυρές ενδείξεις που ενισχύουν την άποψη ότι, αν υπήρχε αξιόλογη εθνική επιτελική εκπαίδευση στις ΕΕΔ τότε θα είχαν αποφευχθεί αρκετά λάθη και μαζί τους και η Μικρασιατική Καταστροφή. Η συντεταγμένη αποχώρηση των ΕΕΔ από τη Μικρά Ασία θα αποτελούσε το πιο δυνατό διαπραγματευτικό χαρτί στις συνομιλίες που θα ακολουθούσαν την αποχώρηση.

Εξάλλου, το βασικό όπλο της τουρκικής πλευράς στις συνομιλίες στη Lausanne ήταν η απειλή επίθεσης στη Θράκη. Χάριν, όμως, της ταχύτατης ανασύνταξης της Στρατιάς του Έβρου, την απειλή ενός νέου ελληνοτουρκικού πολέμου χρησιμοποίησαν και οι Έλληνες τον Φεβρουάριο του 1923, όταν οι συνομιλίες διακόπηκαν εξαιτίας της τουρκικής αδιαλλαξίας. Ακόμη και ο Βενιζέλος¹⁶, είχε την ελπίδα ότι οι Τούρκοι θα έδιναν την αφορμή για να ξεκινήσουν οι επιχειρήσεις.

Επίλογος

Εν κατακλείδι, εκείνες τις δύσκολες στιγμές η ιδιαίτερα κακή επιτελική λειτουργία του ΕΣ έπαιξε καθοριστικό ρόλο. Τα σημαντικότερα επιτελικά λάθη υπήρξαν η υπερτιμημένη εικόνα των ημετέρων δυνάμεων και η υποτιμημένη εικόνα του εχθρού¹⁷.

16. «Λύσις τρομερού προβλήματος εξαρτάται από κατάστασιν στρατού μας. Δύναιται ούτος εντός μιας εβδομάδος εξορμών να φθάση όχι Βόσπορον τουλάχιστον εις Τσαλτάτζα; Θρασύτης Τούρκων Συνδιασκέψει είναι τοιαύτη, ώστε Σύμμαχοι, αν δεν διαρρήξωσι διαπραγματεύσεις μετ' αυτών εν περιπτώσει συνεχίσεως ελληνοτουρκικού πολέμου, θα μείνωσιν ουδέτεροι και θα προϊδωσι μάλλον ευμενώς προς ενδεχόμενην νίκην μας, ουδέ θα θελήσωσι να στερήσωσιν ημάς καρπών αυτής...», τηλεγράφημα Βενιζέλου (Δαφνής, 1997, σ. 267)

17. «μοι εδίδοντο πληροφορίες περί του ηθικού του στρατού του τουρκικού, ο οποίος παριστάνετο ως ελεεινός και αξιοδάκρυτος, ως μη δυνάμενος ουδέ σκεπτόμενος καν να κινηθεί. ... μοι εγεννήθει η πεποίθησις ότι αν ο στρατός ο τουρκικός επεχείρει να επιτεθή θα ηττάτο» (ΔΙΣ, 1960, σ. 192).

Το κρίσιμο 1922, οι επιτελικές ανεπάρκειες συνδυάστηκαν και με την ατολμία της πολιτικής ηγεσίας που απέφυγε να λάβει συγκεκριμένες αποφάσεις σε θέματα αναδίπλωσης του ΕΣ και άφησε το βάρος αυτό στον, ολίγων μηνών, νέο Αρχιστράτηγο των Ελληνικών ΕΔ¹⁸.

Εάν η επιτελική λειτουργία του ΕΣ ήταν άρτια, τότε, οι όποιες επιχειρήσεις πραγματοποιούνταν το 1921, θα διαμόρφωναν μια διαφορετική κατάσταση. Ως αποτέλεσμα, ακόμη και εάν το 1922 αποχωρούσαν τελικά οι ΕΕΔ από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη, θα αποχωρούσαν συντεταγμένα και η «αντίστοιχη» συνθήκη της Lausanne θα ήταν σε κάθε περίπτωση πιο δίκαιη έναντι των Ελλήνων του Πόντου, της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης κυρίως, έναντι των Ελλήνων της Πόλης και του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Βιβλιογραφία

- Graham, A. (2020). *Σε τροχιά πολέμου*. ΠΕΔΙΟ.
- Δαφνής, Γ. (1997). *Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΠΟΛΕΜΩΝ 1923-1940*. Εκδ. Κάκτος.
- Δημακόπουλος, Γ. (2000). Στρατιωτική Θεσμική Αναδιοργάνωση 1909-1916. *Κ' Πανελλήνιο Συνέδριο Ελληνικής Ιστορικής Εταιρείας*. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.
- ΔΙΣ. (1957). *Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*. ΓΕΣ.
- ΔΙΣ. (1960). Τα προ της Τουρκικής Επίθεσης Γεγονότα, τόμος 6ος. Στο *Η Εκστρατεία εις Μικράν Ασίαν 1912-1922*. ΓΕΣ.
- Δούσμανης, Β. (1928). *Η Εσωτερική Όψις της Μικρασιατικής Εμπλοκής*. ΠΥΡΣΟΣ.
- Καραμπελιάς, Γ. (2022). *1909-1922 Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ελλάδα*. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ.
- Μαζαράκης-Αιλιανός, Α. (1948). *Απομνημονεύματα*. Ίκαρος.
- Μεταξάς, Ι. (1963). *Το προσωπικό του Ημερολόγιου, 1921-1932*. Γκοβόστη.
- Πάγκαλος, Θ. (1950). *Τα Απομνημονεύματά μου 1897-1947*. Αετός ΑΕ.
- Παντουβάκης, Μ. (2019). *Στρατός & Εθνικό Ζήτημα στην Ελλάδα (1880-1909)*. Ασίνης.

18. Ο Χατζηανέστης ανέφερε στον Υπουργό των Στρατιωτικών ότι μπορούσε να μεταφέρει στρατεύματα από Μ. Ασία σε Θράκη ... έτσι πείστηκε η κυβέρνηση για την κατάληψη της Πόλης. Την 10/7 εκδόθηκε η διαταγή επιχειρήσεων προς το Δ' ΣΣ να εκστρατεύσει προς την Πόλη περί την 16/7, αλλά, την 14/7 η επιχείρηση αναστέλλεται επ' αόριστον (ΔΙΣ, 1960, σ. 206).

- Παρασκευόπουλος, Λ. (1934). *Αναμνήσεις 1896-1920*. Πυρσός ΑΕ.
- Πλατιάς, Α., & Κολιόπουλος, Κ. (2021). *Η Τέχνη της Στρατηγικής*. ΔΙΑΥΛΟΣ.
- Ριζάς, Σ. (2022). *Το Τέλος της Μεγάλης Ιδέας*. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ.
- Σβολόπουλος, Κ. (2009). *Η απόφαση για την επέκταση της Ελληνικής κυριαρχίας στη Μικρά Ασία*. Ίκαρος.
- Σολιώτης, Σ. Γ. (1922). *Μόρφωσις των Ανωτάτων Στελεχών*. Υπουργείο Στρατιωτικών.
- Σπυρίδωνος, Γ. (1957). *ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΙ, η Μικρασιατική Εκστρατεία όπως την είδα*. ΑΘΗΝΑΙ: Ιδιωτική Έκδοση.
- Συρίγος, Α., & Χατζηβασιλείου, Ε. (2022). *Μικρασιατική Καταστροφή, 50 ερωτήματα και απαντήσεις*. Πατάκης.
- Τσιριγώτης, Δ. (2010). *Η ελληνική στρατηγική στη Μικρά Ασία 1919-1922*. Ποιότητα.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Πλοίαρχος (Μ) Κωνσταντίνος Πολίτης ΠΝ γεννήθηκε στις Σέρρες το 1968 και εισήχθη στην Σχολή Ναυτικών Δοκίμων το 1987, από την οποία αποφοίτησε και ονομάσθηκε Σημαιοφόρος Μηχανικός το 1991. Υπηρέτησε σε διάφορες μονάδες και υπηρεσίες του Πολεμικού Ναυτικού και του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας, με πιο σημαντικές θέσεις αυτές του Αου Μηχανικού στις Τ/Α ΤΥΦΩΝ, ΤΠΚ ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ και Φ/Γ ΣΑΛΑΜΙΣ, του Τμηματάρχη στη Διεύθυνση Ηλεκτρονικών του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού (Δ3-1), του Τεχνικού Διευθυντή στο Ναυτικό Νοσοκομείο Αθηνών και στο Κέντρο Εφοδιασμού Ναυτικού και του Προϊσταμένου στο Τμήμα Εκπαίδευσης και στα Γραφεία Διατριβών και Εκπαίδευσης της ΑΔΙΣΠΟ. Σήμερα υπηρετεί ως Διευθυντής του Δ' Κλάδου στο επιτελείο της Διοίκησης Ναυτικής Εκπαίδευσης (ΔΝΕ) του Πολεμικού Ναυτικού. Είναι απόφοιτος της ΣΔΙΕΠΝ, της ΑΔΙΣΠΟ και της ΣΕΘΑ, και κάτοχος τίτλου Μεταπτυχιακής Εκπαίδευσης στον «Ηλεκτρονικό Αυτοματισμό» από το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Κατέχει όλα τα προβλεπόμενα από τον βαθμό του Μετάλλια των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και έχει τιμηθεί με έκφραση ικανοποίησης από τον Α/ΓΕΝ και με συγχαρητήρια από τρεις Διοικητές της ΑΔΙΣΠΟ. Είναι παντρεμένος με την Άννα Κουσιοπούλου και έχουν μια κόρη.

"Εισαγωγή Σύγχρονων Μεθόδων Εκπαίδευ- σης και Αξιολόγησης Στελεχών σε Στρατιωτικές Επιτελικές Σχολές"

του Αντισυνταγματάρχη (ΠΒ) Λάππα Λάζαρου

«Οι πόλεμοι μπορεί να διεξάγονται με όπλα, αλλά κερδίζονται από ανθρώπους. Είναι το πνεύμα των ανθρώπων που ακολουθούν και των ανθρώπων που διοικούν, αυτό που κατακτά τη νίκη»

Στρατηγός Τζώρτζ Σ. Πάττον

Εισαγωγή

Μεταξύ των πολλών συνιστωσών της στρατιωτικής ισχύος σημαντικότερη και ουσιωδέστερη είναι το ανθρώπινο δυναμικό. Το δυναμικό αυτό, για να καταστεί αξιόμαχο, πρέπει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο. Η στρατιωτική εκπαίδευση συνδέει όλες τις συνιστώσες της ισχύος μεταξύ τους σε ένα ενιαίο και συνεκτικό σύνολο και βοηθά στην αποτελεσματική αξιοποίηση αυτού, για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

Η δημιουργία άριστων Αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων είναι θέμα μεγάλης σπουδαιότητας για το ελληνικό έθνος. Το σημερινό στρατιωτι-

κό εκπαιδευτικό σύστημα έχει αποδειχθεί αρκετά αποτελεσματικό στην συνολικότερη εκπαίδευση των αξιωματικών σχετικά με τους τρόπους δράσης, όμως χρειάζεται να δοθεί περισσότερη έμφαση στον τομέα της ανάληψης πρωτοβουλιών. Οι αξιωματικοί όλων των κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων, κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στις στρατιωτικές ακαδημίες και στα σχολεία εφαρμογής λαμβάνουν βασική στρατιωτική εκπαίδευση και τεχνική εκπαίδευση χωρίς όμως να υπάρχει μεγάλο περιθώριο ουσιαστικών αλλαγών.

Το επίπεδο στο οποίο θα μπορούσαμε να κάνουμε στοχευμένες αλλαγές είναι αυτό της εκπαίδευσης των αξιωματικών στις επιτελικές στρατιωτικές σχολές, έτσι ώστε να δημιουργήσουμε αξιωματικούς οι οποίοι θα ανταποκρίνονται σε οποιαδήποτε πρόκληση, που θα διακατέχονται από ηγετικό πνεύμα, κριτική σκέψη, ανάληψη πρωτοβουλίας, στρατιωτική κουλτούρα και ενσταντισμό διακλαδικού πνεύματος, σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο επιχειρησιακό περιβάλλον.

Η Σημασία της Εκπαίδευσης στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις

Θεμελιώδης στόχος της εκπαίδευσης είναι να βοηθάει τις ΕΔ να επιτύχει τους στρατηγικούς της στόχους, προσθέτοντας αξία στην εργασία των ανθρώπων που απασχολεί. Εκπαίδευση σημαίνει επένδυση στους ανθρώπους ώστε να αποδίδουν καλύτερα και να κάνουν καλύτερη χρήση των φυσικών τους ικανοτήτων. Επιπλέον στόχοι της εκπαίδευσης μπορεί να είναι και η ανάπτυξη υπαρχουσών ή και νέων επαγγελματικών δεξιοτήτων.

Οι τομείς στους οποίους είναι εφικτή η βελτίωση ανάλογα με τα προσόντα του κάθε αξιωματικού είναι:

- Γνώσεις: Αποτελούνται από ένα απόθεμα παρατηρήσεων, γεγονότων και πληροφοριών, το οποίο αφορά στην εκάστοτε θέση εργασίας, τις διαδικασίες, τα πρόσωπα και τα τυπικά καθήκοντα που την αφορούν.
- Ικανότητες (skills): Η ανάπτυξη των ικανοτήτων περιλαμβάνει τη βελτίωση των διανοητικών και διαπροσωπικών ικανοτήτων.
- Στάσεις (Attitudes): Αφορούν στην προδιάθεση του ατόμου να δρα και να αντιδρά με ένα συγκεκριμένο και προβλεπόμενο τρόπο.

Η εκπαίδευση για τις ΕΔ είναι εξέχουσας σημασίας. Τα οφέλη που μπορούν οι ΕΔ να αποκομίσουν από την εκπαίδευση του προσωπικού τους διακρίνονται σε αυξανόμενη παραγωγικότητα, ανύψωση του ηθικού, αφοσίωση των στελεχών και ανάπτυξη κουλτούρας προσανατολισμένης στη βελτίωση της απόδοσης.

Επιπλέον, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε ότι στο πλαίσιο των πλεονεκτημάτων που παρέχει η εκπαίδευση, προωθείται και η έννοια της Διοίκησης.

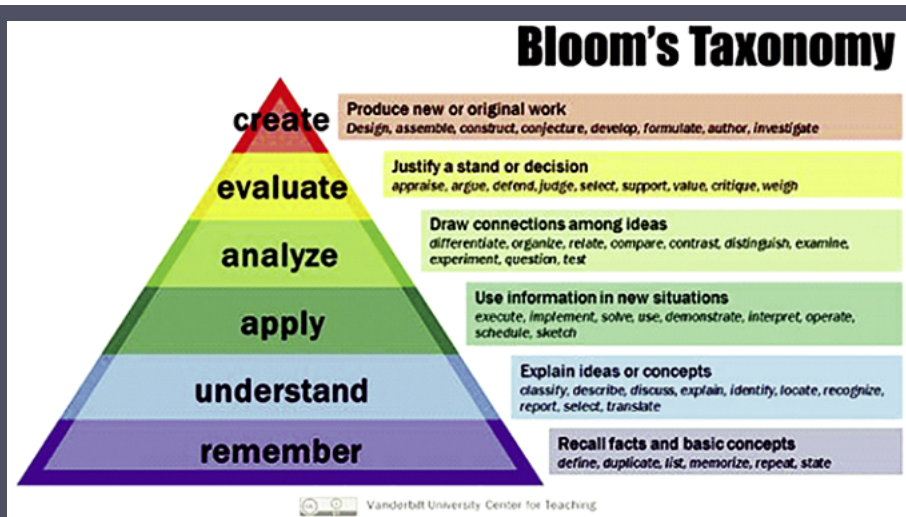
σης με βάση την Αποστολή (ΔμβΑ - Mission Command), η οποία απασχολεί τόσο σε συμμαχικό όσο σε διακλαδικό-κλαδικό επίπεδο διεθνώς.

Ο Αξιωματικός κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε εκπαίδευσης αντιμετωπίζεται ταυτόχρονα και ως ενήλικας εκπαιδευόμενος. Σύμφωνα με τους καταξιωμένους συγγραφείς Rogers¹ και Κόκκο², οι οποίοι έχουν ασχοληθεί με το θέμα εκπαίδευσης ενηλίκων, οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία με συγκεκριμένες προθέσεις, έχουν συγκεκριμένες προσδοκίες σχετικά με τη μαθησιακή διεργασία, ενώ βρίσκονται ήδη σε εξελισσόμενη διεργασία ανάπτυξης και όχι στην αρχή της.

Επίσης, αναζητούν να συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία, είναι οι ίδιοι φορείς γνώσεων και εμπειριών και ωθούνται από τους προσωπικούς τους στόχους να ενταχθούν σε μια εκπαιδευτική δραστηριότητα.

Εφαρμογή της Ταξινόμησης Bloom

Σύμφωνα με τον Bloom³, η στρατιωτική εκπαίδευση στα διάφορα ιεραρχικά στάδια των αξιωματικών μπορεί να ακολουθήσει την ακόλουθη ταξινόμηση: Ανακαλώ, Κατανώ, Αναλύω, Αξιολογώ, Συνθέτω. Τα πρώτα τρία στάδια αναγνωρίζονται ως χαμηλού επιπέδου νοητικές ικανότητες, ενώ τα επόμενα θεωρούνται υψηλότερου επιπέδου δεξιότητες σκέψης.

Εικόνα 1: Ταξινόμηση Bloom, Πηγή: <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/blooms-taxonomy/> (πρόσβαση 10 Σεπτεμβρίου 2023)

1. Rogers A. Η εκπαίδευση ενηλίκων. Αθήνα: Μεταίχμιο, 1999.
2. Κόκκος, Α. Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2005.
3. Bloom, Benjamin. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Engelhart, M.D.; Furst, E.J.; Hill. W., 1956.

Υφιστάμενη Διακλαδική Εκπαίδευση στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις

Η υφιστάμενη διακλαδική επιτελική εκπαίδευση εκτελείται από την Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ). Αποστολή της Σχολής είναι να παρέχει σε ανώτερους Αξκούς των τριών Κλάδων των ΕΔ, διακλαδική εκπαίδευση επιχειρησιακού και στρατηγικού επιπέδου, καθώς και επιμόρφωση σε βασικά θέματα γεωπολιτικής.

Επιπλέον, η Σχολή, λειτουργεί και ως επιστημονικός και επιτελικός φορέας, στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων, για θέματα Διακλαδικότητας, Άμυνας, Ασφάλειας και Γεωπολιτικής - Στρατηγικής, Εθνικού, Συμμαχικού και διεθνούς ενδιαφέροντος.

Επίσης, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η ΑΔΙΣΠΟ και στη συνέχεια η ΣΕΘΑ παρέχουν τη δυνατότητα στους αξιωματικούς να αποκτήσουν μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών καθώς συνεργάζονται με πανεπιστημιακά ιδρύματα, πλην όμως αυτό το γεγονός δεν αξιοποιείται επαρκώς από την υπηρεσία.

Εκπαιδεύοντας τον Μελλοντικό Αξιωματικό Ηγέτη. Εφαρμογή Νέων Μεθόδων Εκπαίδευσης στις Στρατιωτικές Σχολές

Το παρόν άρθρο εστιάζει στον τρόπο που η εκπαίδευση δύναται να εμψυχήσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά⁴ που θα δημιουργήσουν τον αξιωματικό ηγέτη, τα οποία διακρίνονται σε αυτά του στρατιωτικού ηγέτη, όπως είναι τα πνευματικά, τα φυσικά και τα συναισθηματικά, καθώς και τη στρατιωτική κουλτούρα, το σύνολο δηλαδή των στρατιωτικών αρετών, που πρέπει να διακατέχει το σύνολο των αξιωματικών όλων των κλάδων των ΕΔ.

Ένας τρόπος ανάπτυξης ηγετών είναι μέσω εμπειρίας. Η πλειονότητα των συγγραφέων και ερευνητών περί ηγεσίας υποστηρίζουν ότι ο ηγέτης, πέραν των κληρονομικών στοιχείων και της ανατροφής στην οικογένεια, πλάθεται μέσω του συνδυασμού της εργασιακής εμπειρίας, των κακουχιών, της εκπαίδευσης, της υιοθέτησης προτύπων άλλων ανθρώπων και της καθοδήγησης. Μέσα από το έργο⁵ «Lessons of Experience: How Successful Executives Develop on the Job», οι συγγραφείς κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι κοινός παρονομαστής της ηγετικής επιτυχίας είναι η εμπειρία. Πιο συγκεκριμένα, κάποιες εμπειρικές μέθοδοι ανάπτυξης μπορεί να είναι η ανάθεση ειδικών καθηκόντων, η καθοδήγηση και συμβουλευτική από ανώτερα στελέχη και η παρακολούθηση πολύ καλών και πολύ κακών προτύπων ηγετών.

4. ΓΕΣ/ΔΙΔΟ. «Δόγμα Διαμόρφωσης Ηγετών Στρατού Ξηράς.» ΓΕΣ, 2008.

5. McCall, Lombardo, Morisson. Lessons of Experience: How Successful Executives Develop on the Job. New York: The Free Press, 1988.

Ένας μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων έχει δημιουργηθεί και προτείνεται, τόσο από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, όσο και από τις ιδιωτικές εταιρίες εκπαίδευσης και συμβούλων. Τα προγράμματα αυτά κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες:

- Προγράμματα «προσωπικής ανάπτυξης»
- Προγράμματα «εννοιολογικής προσέγγισης»
- Προγράμματα «ανάπτυξης μέσω αναπληροφόρησης»
- Προγράμματα «ανάπτυξης ικανοτήτων»

Στη συνέχεια, παρατίθενται επιμέρους μέθοδοι εκπαίδευσης που συμπεριλαμβάνονται στα παραπάνω προγράμματα και σκοπό έχουν να προάγουν και να βελτιώσουν τα ηγετικά χαρακτηριστικά των στελεχών. Κάποιες από τις μεθόδους αυτές χρησιμοποιούνται ήδη στην ΑΔΙΣΠΟ.

Μέθοδος Project⁶

Ως μέθοδο σύνθετης ερευνητικής εργασίας (μέθοδο Project) ορίζουμε τον τρόπο της ομαδικής διδασκαλίας, στην οποία συμμετέχουν όλοι, ενώ η διδασκαλία διαμορφώνεται και διεξάγεται από όλους τους συμμετέχοντες..

Μελέτη Περίπτωσης (Case Study)⁷

Η μελέτη περίπτωσης αποτελεί μία τεχνική κατά την οποία οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να αντιμετωπίσουν θέματα που πηγάζουν από υποθέσεις, ώστε να εξαχθούν αποτελέσματα και συμπεράσματα που πιθανόν να συναντήσουν στο χώρο της εργασίας τους.

Παιχνίδι Ρόλων (Role Play)⁸

Στο πλαίσιο της τεχνικής αυτής, οι συμμετέχοντες εισέρχονται σε μια «θεατρική κατάσταση», υποδύομενοι ρόλους που σχετίζονται με την κατάσταση του επαγγελματικού ή του κοινωνικού τομέα που διερευνάται.

Debate Discussing⁹

Πρόκειται για μια αναμέτρηση επιχειρημάτων και πειθούς. Αποτελεί μια συνεργατική και βιωματική μορφή μάθησης που εστιάζει στην επιχειρηματολογία των μετεχόντων πάνω σε ένα θέμα.

6. FREY KARL. Η ΜΕΘΟΔΟΣ PROJECT. ΚΥΡΙΚΙΔΗ, 2010.
7. Κόκκος, Α. Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο, 2005.
8. Jaques David. Learning in Groups. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, 2004.
9. Βασάλα Π. Το debate ως εκπαιδευτική τεχνική. 2006.

Καταιγισμός ιδεών (Brainstorming)¹⁰

Με τη μέθοδο αυτή επιτρέπεται στους εκπαιδευόμενους να εκφραστούν ελεύθερα και να εξερευνήσουν τις διαστάσεις των μελετώμενων ζητημάτων. Ζητούμενο είναι να συμβάλουν στην εξέταση του ζητήματος με αυθόρμητο τρόπο.

Ομάδες Εργασίας (Working Groups)¹¹

Είναι μία εκπαιδευτική τεχνική στο πλαίσιο της οποίας οι εκπαιδευόμενοι χωρίζονται σε ομάδες, για να συζητήσουν ένα θέμα ή να λύσουν κάποιο πρόβλημα. Στο τέλος, η κάθε ομάδα προβαίνει σε σύνθεση και σχολιασμό, συνδέοντας την εργασία που τους έχει ανατεθεί με τους εκπαιδευτικούς στόχους που η τεχνική αυτή επεδίωξε να υποστηρίξει.

Σεμιναριακή Διδασκαλία

Μέσα στα πλαίσια των σεμιναρίων, επιτρέπεται στους παρευρισκόμενους να συμμετέχουν ενεργά στις συζητήσεις, συνεπώς, τους δίνεται η ευκαιρία να κατανοήσουν και να μάθουν ενόσω αλληλεπιδρούν.

Σύγχρονα Εποπτικά Μέσα και Εκπαιδευτικοί Χώροι

Η χρήση σύγχρονων εκπαιδευτικών μέσων μπορεί να αποτελέσει σημαντικό έναυσμα για σκέψη και διάλογο και σε συνδυασμό με τις προαναφερθείσες μεθόδους να επιτευχθεί το μέγιστο αποτέλεσμα.

Περιπτωσιολογική Μελέτη Διακλαδικού Εκπαιδευτικού Συστήματος Ε.Δ. ΗΠΑ [Joint Training System (JTS) of the Armed Forces of USA]¹²

Στο πλαίσιο του Professional Military Education, ο στρατός των ΗΠΑ έχει υιοθετήσει ένα διακλαδικό εκπαιδευτικό σύστημα (JTS) τεσσάρων φάσεων που απευθύνεται σε επιχειρησιακούς διοικητές, την Εθνική Φρουρά καθώς και άλλα διακλαδικά επιτελεία. Διακρίνεται στις ακόλουθες φάσεις:

- Φάση 1: Απαιτήσεις
- Φάση 2: Εκπαιδευτικό Πλάνο

10. Δ. Βαϊκούση, Ι. Βαλάκας, Α. Κόκκος, Κ. Ναυρίδης, Α. Εκπαίδευση ενηλίκων - Εκπαιδευτικές μέθοδοι, ομάδα εκπαιδευομένων. Πάτρα: Ελληνικό ανοιχτό πανεπιστήμιο, 1999.

11. Καρατζά Μ. Φίλιπς Ν. «Εκπαίδευση Ενηλίκων και εκπαιδευτικές τεχνικές.» Έρευνα - Μελέτη, Αθήνα, 2007.

12. JOINT STAFF. «JOINT TRAINING MANUAL FOR THE ARMED FORCES OF THE USA.» WASHINGTON DC 20318, n.d.

- Φάση 3: Εκτέλεση
- Φάση 4: Αξιολόγηση

Το ενδιαφέρον εστιάζεται στη 2η φάση της μεθοδολογίας εκπαίδευσης του JTS, όπου διαπιστώνεται ότι χρησιμοποιούνται αποφασιστικές μέθοδοι εκπαίδευσης (determining training methods) ώστε να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, που είναι μια επιτυχημένη διακλαδική εκπαίδευση. Τέτοιες μέθοδοι εκπαίδευσης που χρησιμοποιούνται σε αυτή τη φάση είναι αυτές με περισσότερο ενεργητική συμμετοχή του εκπαιδευομένου (brainstorming, panel discussion, debates, case studies κ.λπ.).

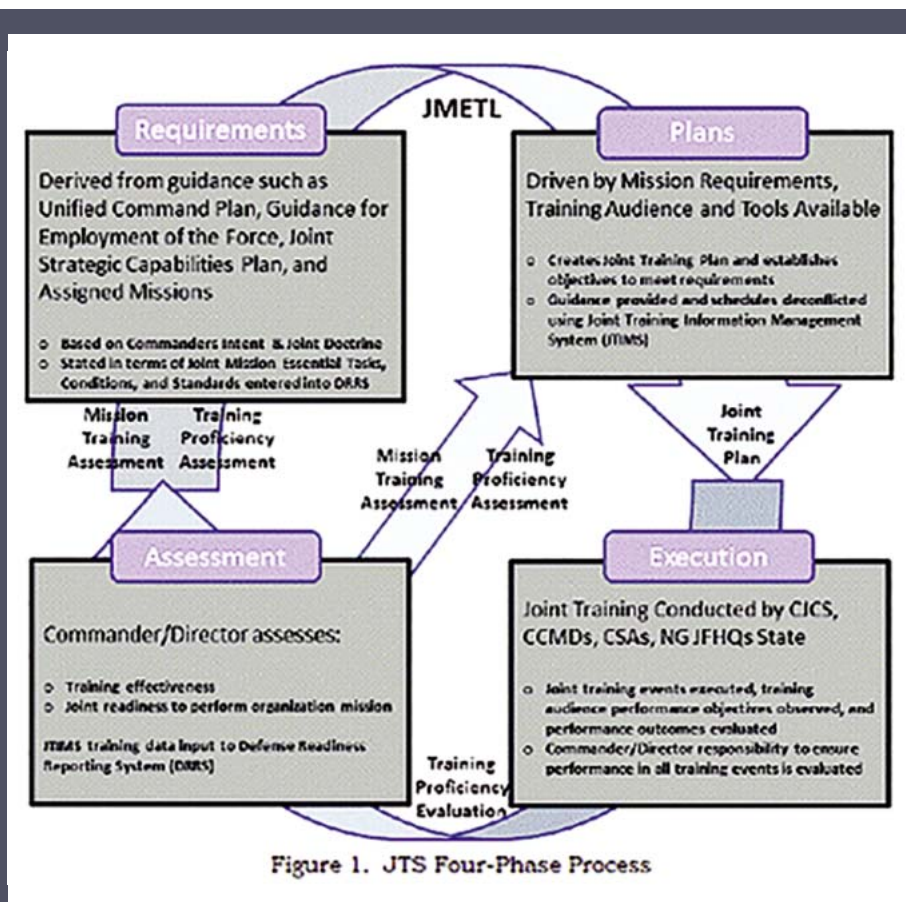

Figure 1. JTS Four-Phase Process

Εικόνα 2: Οι 4 φάσεις της μεθοδολογίας εκπαίδευσης (JTS),
 Πηγή: JOINT STAFF. «JOINT TRAINING MANUAL FOR THE ARMED FORCES OF THE USA.» WASHINGTON DC 20318, n.d.

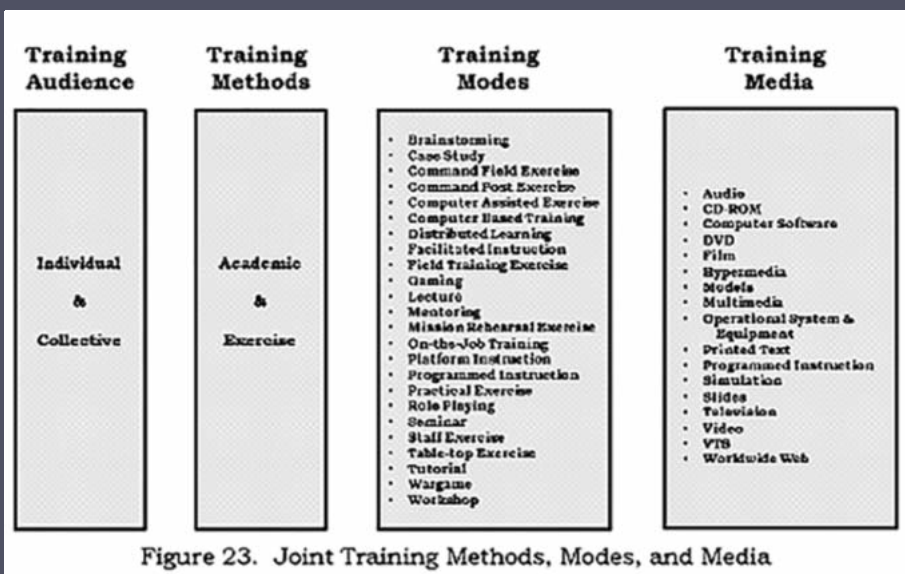

Figure 23. Joint Training Methods, Modes, and Media

Εικόνα 3: Μέθοδοι εκπαίδευσης (JTS) 2ης φάσης,
 Πηγή: JOINT STAFF. «JOINT TRAINING MANUAL
 FOR THE ARMED FORCES OF THE USA.»
 WASHINGTON DC 20318, n.d.

Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης των Αξιωματικών

Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση αποτελεί έννοια πολυσήμαντη. Γι' αυτόν τον λόγο εξάλλου, δεν υπάρχει ένας ορισμός κοινής αποδοχής. Βασικό στοιχείο κάθε αξιολογικής διαδικασίας αποτελεί το αντικείμενο της: τι ή ποιον προτίθεται να αξιολογήσει. Η παρούσα μελέτη θα εστιαστεί στην αξιολόγηση του εκπαιδευόμενου Αξιωματικού.

Μέσω της αξιολόγησης, δικαιολογείται η ύπαρξη της διεύθυνσης εκπαίδευσης και αποδεικνύεται πόσο συμβάλει στην επίτευξη των στόχων ενός οργανισμού. Επίσης, αποκτώνται πληροφορίες για το πώς να βελτιωθούν μελλοντικά τα εκπαιδευτικά προγράμματα και γίνεται εφικτό να αποφασιστεί αν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρέπει να συνεχιστεί ή όχι.

Κάποια από τα πιθανά οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν οι ΕΔ από τη διαδικασία αξιολόγησης της εκπαίδευσης σχετίζονται με την ανίχνευση των μαθησιακών αδυναμιών των εκπαιδευομένων, την ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους και στην συνολικά ποιοτική αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Τεχνικές Αξιολόγησης της Επίδοσης των Εκπαιδευομένων

Οι πιο διαδεδομένες και δημοφιλείς τεχνικές αξιολόγησης των εκπαιδευομένων που έχουν ενδιαφέρον για τις Ελληνικές ΕΔ είναι οι ακόλουθες:

Ο Φάκελος Εργασιών Εκπαιδευομένου (Portfolio Assessment)

Πρόκειται για μια συστηματική, σκόπιμη και εξειδικευμένη συλλογή των έργων του εκπαιδευομένου, τα οποία έχουν επιλεγεί με τη συναίνεσή του. Αποτελεί σημαντικό διδακτικό εργαλείο καθώς επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να αποτιμήσει την πρόοδο των εκπαιδευομένων σε μία σχετικά εκτεταμένη χρονική περίοδο.

Ετεροαξιολόγηση Εκπαιδευομένων (Peer-Assessment)¹³

Η ετεροαξιολόγηση ορίζεται ως η διαδικασία κατά την οποία ένας ή περισσότεροι εκπαιδευόμενοι αξιολογούν την επίδοση του συνεκπαιδευομένου τους, επισημαίνουν τα λάθη του και συστήνουν τρόπους βελτίωσής του.

Σύνθετη Ερευνητική Εργασία (Project)¹⁴

Θεωρείται ένα ιδιαίτερα δυναμικό εργαλείο προσέγγισης της μάθησης και αξιολόγησης των εκπαιδευομένων στα σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης.

Ρουμπρικές Αξιολόγησης (Rubrics Assessment)¹⁵

Η ρουμπρική αξιολόγησης (assessment rubric) τυπικά ορίζεται ως περιγραφικός οδηγός βαθμολογίας. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι ρουμπρικές αποτελούν την πιο σταθερή και συνάμα την πιο δημοφιλή τεχνική αξιολόγησης της επίδοσης διαφόρων εκπαιδευομένων, καθώς χρησιμοποιούνται για να αποτιμήσουν ένα ευρύ φάσμα γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων σε ποικίλα μαθησιακά αντικείμενα και δραστηριότητες.

13. Ταρατόρη - Τσαλκατίδου. Σχολική Αξιολόγηση. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη, 2009.

14. Thomas, J. W. A review of research on project-based learning executive summary. San Rafael: The Autodesk Foundation, 2000.

15. Κουλουμπαρίτση και Ματσαγγούρας. Φάκελος εργασιών του μαθητή Η αυθεντική αξιολόγηση στη διαθεματική διδασκαλία. Στο Αγγελίδης, Π. & Μαυροειδής, Γ. (Επιμ.), Εκπαιδευτικές Καινοτομίες Για το Σχολείο του Μέλλοντος, τόμος . Κουλουμπαρίτση, Α. & Ματσαγγούρας, Η. (2004).

Υφιστάμενο Πλαίσιο Αξιολόγησης στις Ένοπλες Δυνάμεις

Η αξιολόγηση της εκπαίδευσης έχει αρχίσει να εισβάλλει θετικά στους κόλπους των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Αποτελεί την κορωνίδα και το επιστέγασμα της εκπαίδευσης και δεν πρέπει να παραμελείται.

Το σύστημα βαθμολόγησης απασχολεί κατά καιρούς πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα και οργανισμούς. Η δεκάβαθμη (0-10) κλίμακα βαθμολόγησης και η εκατοστιαία (0-100) που χρησιμοποιείται σήμερα στα περισσότερα εκπαιδευτικά στρατιωτικά ιδρύματα αλλά και σε πανεπιστημιακά από τη μία καθιστούν μια περισσότερο αξιοκρατική διαδικασία, από την άλλη προάγουν τη βαθμοθηρία και όχι την ουσιαστική μάθηση. Καταλυτικό ρόλο στο «κυνήγι» της βαθμολογίας παίζει και το γεγονός της σύνδεσής της με τη μοριοδότηση των αξιωματικών στην επετηρίδα τους.

Συμπεράσματα - Προτάσεις για τις Ελληνικές ΕΔ

Συμπεράσματα

Στο παρόν άρθρο, παρουσιάστηκε η σημασία της εκπαιδευτικής διαδικασίας στις Ένοπλες Δυνάμεις και στη συνέχεια αναλύθηκαν σύγχρονες μέθοδοι εκπαίδευσης και αξιολόγησης των εκπαιδευομένων, οι οποίες δύναται να ενσωματωθούν και να προσδώσουν θετικά στοιχεία στους Αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας.

Αρχικά έγινε μια προσέγγιση στη σημασία της εκπαίδευσης γενικότερα, αναφέροντας τους στόχους και τομείς της εκπαίδευσης που μπορούν να βελτιωθούν με τα ήδη έμφυτα ή επίκτητα προσόντα κάθε αξιωματικού. Οι αξιωματικοί χτίζουν την προσωπικότητά τους από τους χαμηλότερους βαθμούς και προσθέτουν ηγετικά χαρακτηριστικά μέσω της στοχευμένης εκπαίδευσης στην διάρκεια της εξελικτικής τους πορείας. Επιπλέον, επιδιώκεται μέσω της αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού η επίτευξη της πρωτοβουλίας, αποσκοπώντας στην επιχειρησιακή υπεροχή, με εργαλείο ένα ταχύτερο κύκλο λήψης απόφασης.

Στη συνέχεια της ανάλυσης, έγινε σύντομη αναφορά στην ΑΔΙΣΠΟ. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να αναφερθεί το γεγονός ότι οι ανώτερες διακλαδικές επιτελικές σχολές παρέχουν τη δυνατότητα απόκτησης μεταπτυχιακών τίτλων, εντούτοις αυτοί οι τίτλοι δεν αξιοποιούνται επαρκώς από την υπηρεσία.

Έπειτα, αφού έγινε αναφορά στα χαρακτηριστικά εκείνα που πρέπει να εισαχθούν μέσω της εκπαίδευσης, δόθηκε έμφαση στις μεθόδους εκπαί-

δευσης εκτός θέσεως εργασίας, οι οποίες στηρίζονται κατά βάση στην έννοια της ομαδοσυνεργατικής εργασίας. Επιπλέον, αναλύθηκε η αξιολόγηση της εκπαίδευσης και η αναγκαιότητά της καθώς και το υφιστάμενο πλαίσιο αξιολόγησης, το οποίο όμως παρουσιάζει κάποια αμφιλεγόμενα τρωτά σημεία.

Προτάσεις για τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση για την εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων εκπαίδευσης και αξιολόγησης στις στρατιωτικές σχολές, θα παρατεθούν ορισμένες καινοτόμες μέθοδοι για τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, με σκοπό να αναβαθμιστεί η διαδικασία και να έχει θετικό αντίκτυπο στους Αξιωματικούς, τον πολλαπλασιαστή ισχύος του στρατεύματος.

- Συνεργατική εκπαίδευση μέσω ομάδων εργασίας (working groups) Σχολών Πολέμου Στρατού Ξηράς, Ναυτικού, Αεροπορίας με την ΑΔΙΣΠΟ. Με την μέθοδο αυτή προτείνονται να γίνουν ομάδες εργασίας, αφενός, διακλαδικές στην ΑΔΙΣΠΟ έτσι ώστε να εξομοιώνουν το στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο και αφετέρου, κλαδικές στις αντίστοιχες Σχολές Πολέμου των κλάδων που θα εξομοιώνουν το τακτικό επίπεδο. Οι διακλαδικές ομάδες εργασίας της ΑΔΙΣΠΟ, είτε μέσω διαδικτυακών εφαρμογών, είτε μέσω φυσικής παρουσίας στο ίδιο περιβάλλον εργασίας με τις κλαδικές, θα αποτελούν τις ομάδες αποφάσεων στο στρατηγικό - επιχειρησιακό επίπεδο, ενώ οι κλαδικές θα αποτελούν το εκτελεστικό κομμάτι.

Μπορεί στη βάση αυτή να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο σεναρίου, πάνω στο οποίο θα εκτελείται αυτή η εκπαίδευση - άσκηση. Προτείνεται η συγκεκριμένη εκπαίδευση να διεξάγεται στο τελικό στάδιο της φοίτησης των επιμέρους σχολών και να αποτελεί το επιστέγασμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνονται διάφορα οφέλη για τους σπουδαστές. Επιτυγχάνεται η αгаστή συνεργασία μεταξύ των σπουδαστών και η διακλαδική συνέργεια. Με την πρόταση αυτή δίνεται η δυνατότητα στους σπουδαστές των κλαδικών σχολών, δουλεύοντας σε κλαδικό επίπεδο να ενστερνιστούν τη διακλαδική αντίληψη. Επίσης, γίνεται αντιληπτός και ο διαχωρισμός των επιπέδων λήψης απόφασης.

- Ομαδικές εργασίες (working groups) στις διακλαδικές επιτελικές σχολές. Προτείνεται στο πλαίσιο αυτό, κάποιες εργασίες να αναλαμβάνονται από αριθμό σπουδαστών και των τριών κλάδων. Περιπτώσιολογικές μελέτες (case studies) δογμάτων ή και ιστορικές διακλαδικές επιχειρήσεις μπορούν να αναληφθούν από κοινού από αξιωματικούς και των τριών κλάδων. Με αυτό τον τρόπο, επιτυγχάνεται η διακλαδική συνέργεια και συνεργασία, καθώς και η καλύτερη αντίληψη των διαδικασιών μιας επιχείρησης και των διδαγμάτων.

- Συμμετοχή αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων κατόχων μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων, σε σεμινάρια πανεπιστημιακών ιδρυμάτων. Η ΑΔΙΣΠΟ και η ΣΕΘΑ συνεργάζονται με πανεπιστημιακά ιδρύματα και παρέχουν τη δυνατότητα απόκτησης πτυχίων. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η συμμετοχή αριθμού μεταπτυχιακών και διδακτορικών φοιτητών σε σεμινάρια και ημερίδες που διοργανώνουν τα πανεπιστημιακά ιδρύματα.

- Κατά τη διεξαγωγή των μαθημάτων σε ΑΔΙΣΠΟ και ΣΕΘΑ, να δίνεται η δυνατότητα ανάληψης ομαδικών εργασιών που άπτονται θεμάτων όπως οι διεθνείς σχέσεις ή η παγκόσμια ασφάλεια. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνεται ο εμπλουτισμός της γνώσης και η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης.

- Επιπλέον, δύναται αντίστοιχα να γίνει συνεκπαίδευση ιδιωτών κατόχων μεταπτυχιακών - διδακτορικών τίτλων με εξειδίκευση αντίστοιχη των σπουδών που παρέχουν οι ΑΔΙΣΠΟ και ΣΕΘΑ. Στο πλαίσιο κάποιας διακλαδικής άσκησης άνευ στρατευμάτων (π.χ. Command Post Exercise - CPX) να υπάρξει συμμετοχή ιδιωτών που να εξομοιώνουν τις πολιτικές υπηρεσίες. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η ολιστική προσέγγιση (comprehensive approach) στη συνεκπαίδευση μεταξύ των σπουδαστών των Σχολών και τους δίνεται η δυνατότητα να κατανοήσουν εκ των έσω ενέργειες που άπτονται των πολιτικών υπηρεσιών.

- Να δίνεται η δυνατότητα σε όλους τους σπουδαστές των Σχολών να λαμβάνουν μέρος σε διαλόγους - συζητήσεις είτε ατομικές, είτε ομαδικές υπό μορφή πάνελ, (Debate Discussing). Με τον τρόπο αυτό, αυξάνεται η αυτοπεποίθηση, ο αυτοέλεγχος και η αυτοπειθαρχία των εκπαιδευομένων.

- Επικουρικά στο κομμάτι της βελτίωσης των μεθόδων εκπαίδευσης, θα μπορούσε να αναφερθεί η στοχευμένη χρήση σύγχρονων εκπαιδευτικών μέσων, χωρίς να γίνεται κατάχρηση, η οποία θα βελτιώσει σημαντικά την αφομοίωση των διδαχθέντων αντικειμένων από τους εκπαιδευόμενους. Σύγχρονα εκπαιδευτικά μέσα όπως:

- Διαδραστικός πίνακας (interactive whiteboard) σε κάθε εκπαιδευτική αίθουσα.

- Ψηφιακή Αμμοδόχος (Virtual Rock Drill), η οποία να σημειωθεί αποτελεί το πιο σύγχρονο μέσο εκπαίδευσης. Πρόκειται για μία πρότυπη εφαρμογή εικονικής πραγματικότητας, η οποία επιτρέπει στον εκπαιδευόμενο να δημιουργεί τρισδιάστατα τοπογραφικά μοντέλα και στον εκπαιδευτή τη διαδραστική παρουσίαση εκπαιδευτικών ή επιχειρησιακών σεναρίων με τη συμμετοχή των εκπαιδευομένων και την άμεση διόρθωση πιθανών λαθών.

- Επίσης επιβοηθητικά, εκμάθηση επιτελικών εργαλείων που χρησιμοποιούνται στον Ελληνικό Στρατό ή στη συμμαχία του ΝΑΤΟ, στις σχολές πολέμου των κλάδων όπως:

- ΣΔΕΠ (Σύστημα Διοίκησης και Ελέγχου Πληροφοριών) με όλες τις υπό - εφαρμογές που περιλαμβάνονται σε αυτό. (Κοινή Επιχειρησιακή Εικόνα, Ερατοσθένης, Δευκαλίων κ.τ.λ.)
- E-epitelis, εφαρμογή διαχείρισης εγγράφων.
- TOPFAS (Tools for Operation Planning Functional Area Service) και LOGFAS (Logistics Functional Services), διαχειριστικές εφαρμογές και εργαλεία απαραίτητα για τη σχεδίαση και διεξαγωγή επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι εφικτό, συνδυαστικά με τις προαναφερόμενες εκπαιδευτικές μεθόδους, να γίνεται ταυτόχρονα και αξιολόγηση της εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτές θα παίζουν το ρόλο και των αξιολογητών, καταγράφοντας την απόδοση των εκπαιδευομένων.

Η εισαγωγή του ηλεκτρονικού φακέλου του εκπαιδευομένου (e-Portfolio) ίσως αποτελεί πλέον ένα απαραίτητο εργαλείο σε κάθε εκπαιδευτική διαδικασία. Πρόκειται ουσιαστικά για μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων που θα καταγράφει την απόδοση των εκπαιδευομένων σε όλα τα σχολεία, βασικά ή μη. Με αυτό τον τρόπο, επιτυγχάνεται η παρακολούθηση της απόδοσης, καθώς και η επιβολή μέτρων για τον επαναπροσδιορισμό της διδασκαλίας ώστε να επιτευχθεί το προσδοκώμενο αποτέλεσμα.

Τέλος, προτείνεται η βαθμολόγηση των σχολείων γενικότερα να γίνεται με τη μέθοδο των ρουμπρικών αξιολόγησης, με περιγραφική δηλαδή βαθμολογία, καθόσον έτσι επιτυγχάνεται τόσο η κλιμάκωση της αξιολόγησης της απόδοσης των εκπαιδευομένων όσο και η μείωση της βαθμοθηρίας που προκαλεί το αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό της ουσιαστικής μάθησης, που είναι το ζητούμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Επιπλέον, προτείνεται η μείωση της μεγάλης βαρύτητας που έχει η βαθμολόγηση που λαμβάνουν οι αξιωματικοί κατά την ολοκλήρωση των επιτελικών σχολών σε σχέση με την κατάταξη στην επετηρίδα τους, έτσι ώστε η μάθηση να γίνει αυτοσκοπός.

Επίλογος

Η σημασία της εκπαίδευσης και της αξιολόγησης αναδεικνύεται και αναγνωρίζεται από μεγάλους συμμαχικούς οργανισμούς, όπως το ΝΑΤΟ και η ΕΕ και άλλες σύγχρονες ΕΔ.

Στόχος της εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η προετοιμασία ηγετικών στελεχών όλων των βαθμίδων, που θα διαθέτουν αφενός τις απαραίτητες γνώσεις και προσόντα για τις νέες ανάγκες και αποστολές των ΕΔ, αφετέρου κοινή εκπαίδευση και προσόντα έτσι ώστε να διευκολύνεται η συνεργασία και η διακλαδικότητα. Τηρουμένων των αναλογιών, ισχύει και στις ΕΔ η αρχή που περιέγραψε ο Δαρβίνος για τον έμπυχο κόσμο στη φύση:

«Όσοι δεν εξελίσσονται, είναι καταδικασμένοι να εκλείψουν»

Βιβλιογραφία

- Bloom, Benjamin. *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*. Engelhart, M.D.; Furst, E.J.; Hill. W., 1956.
- FREY KARL. *Η ΜΕΘΟΔΟΣ PROJECT*. ΚΥΡΙΚΙΔΗ, 2010.
- ISO. *System and Software engineering - System life processes*. ISO/IEC, 2008.
- Jacques David. *Learning in Groups*. METAIXMIO, 2004.
- JOINT STAFF. «JOINT TRAINING MANUAL FOR THE ARMED FORCES OF THE USA.» WASHINGTON DC 20318, n.d.
- Kellough D. Kellough G. *Secondary school teaching: A guide to methods and resources; planning for competence*. New Jersey: Upper Sanddle River, 1999.
- Kirpatrick D. L. *Evaluating training programmas. The four leveles*. San Francisco: KOEHLER, 1994.
- Kotter J. *Whay leaders really do*. HBR, 1990.
- McCall, Lombardo, Morisson. *Lessons of Experience: How Successful Executives Develop on the Job*. New York: The Free Press, 1988.
- NATO. *Product Life Cycle Management STANAG 4728*. NATO, 2015.
- Pyatt, E. *Using Cases in Teaching. Teaching and Learning with Technology*. Penn State, 2004.
- Rogers A. *Η εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 1999.
- Stevens D. & Levi, A. *Introduction to rubrics: an assessment tool to save grading time, convey*. Stylus Publishing, 2006.
- Thomas, J. W. *A review of research on project-based learning executive summary*. San Rafael: The Autodesk Foundation, 2000.
- US Department of Defence. *Technical Data Packages*. 2018.
- ΑΔΙΣΠΟ ΔΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ. «ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΔΙΣΠΟ 2030.» ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΑΔΙΣΠΟ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2019.
- Βασάλα Π. *Το debate ως εκπαιδευτική τεχνική*. 2006.
- ΓΕΣ/ΔΙΔΟ. «Δόγμα Διαμόρφωσης Ηγετών Στρατού Ξηράς.» ΓΕΣ, 2008.
- Γιαννακοπούλου. *Σχεδιασμός Διδακτικής Ενότητας*. 2006.
- Δ. Βαϊκούση, Ι. Βαλάκας, Α. Κόκκος, Κ. Ναυρίδης, Α. *Εκπαίδευση ενη-*

λίκων - Εκπαιδευτικές μέθοδοι, ομάδα εκπαιδευομένων. Πάτρα: Ελληνικό ανοιχτό πανεπιστήμιο, 1999.

ΚΑΝΤΕΡΕΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2004.

Καρατζά Μ. Φίλιπς Ν. «Εκπαίδευση Ενηλίκων και εκπαιδευτικές τεχνικές.» Έρευνα - Μελέτη, Αθήνα, 2007.

Κασσωτάκης Μ & Φλουρήs Γ. *Μάθηση και διδασκαλία. Θεωρία, πράξη και αξιολόγηση της διαδικασίας.* Αθήνα, 2005.

Κόκκος, Α. *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο.* Αθήνα: Μεταίχμιο, 2005.

Κουλουμπαρίτση και Ματσαγγούρας. *Φάκελος εργασιών του μαθητή Η αυθεντική αξιολόγηση στη διαθεματική διδασκαλία. Στο Αγγελίδης, Π. & Μαυροειδής, Γ. (Επιμ.), Εκπαιδευτικές Καινοτομίες Για το Σχολείο του Μέλλοντος, τόμος.* Κουλουμπαρίτση, Α. & Ματσαγγούρας, Η. (2004). Φάκελος εργασιών του μαθητή (portfolio assessment): Η αυθεντική αξιολόγηση στη διαθεματική διδασκαλία. Στο Αγγελίδης, Π. & Μαυροειδής, Γ. (Επιμ.), Εκπαιδευτικές Καινοτομίες Για το Σχολείο του Μέλλοντος, τόμος , 2004.

Μπουραντάς, Δημήτρης. *Ηγεσία, ο δρόμος της διαρκούς επιτυχίας.* Κριτική, n.d.

ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΗ, ΜΠΟΥΡΑΝΤΑΣ. *ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ.* ΑΘΗΝΑ: Γ. ΜΠΕΝΟΥ, 2003.

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. *Προετοιμάζοντας τους αξιωματικούς για ένα κόσμο που αλλάζει.* ΤΟΥΡΙΚΗ, 2010.

Σολομών Ι. «Μοντέλα και πρακτικές εκπαιδευτικής αξιολόγησης: Μορφές κοινωνικού ελέγχου και συγκρότηση παιδαγωγικών υποκειμένων.» *Virtual School. The scinexes of Education*, 1998.

Ταρατόρη - Τσαλκατίδου. *Σχολική Αξιολόγηση.* Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη, 2009.

Χαλάς Γ. *Αξιολόγηση της εκπαίδευσης στελεχών.* Αθήνα: International Publishing Co, 1990.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Ανχης (ΠΒ) Λάππας Λάζαρος του Αποστόλου γεννήθηκε στη Λάρισα το 1978. Εισήλθε στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (ΣΣΕ) το 1997 και ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός (ΠΒ) το 2001. Έχει υπηρετήσει κατά σειρά στην 131 Α/Κ ΜΜΠ ως Δκτηs Πυρχίας, στην 180 ΜΚ/Β «HAWK» ως Αξιωματικός Τακτικού Ελέγχου, Δκτηs Πυρχίας και Αξιωματικός Επιχειρήσεων, στην 172 ΠΕΑ/ΑΠ ως Διοικητής, στην ΣΣΕ ως Τμηματάρχης Τμήματος Στρατιωτικής Εκπαίδευσης, στην 95 ΑΔΤΕ ως επιτελής Τμήματος Τρεχουσών Επιχειρήσεων, από το Δεκέμβριο 2020 έως τον Δεκέμβριο 2023 στο στρατηγείο του ΝΑΤΟ, ΝRDC-ITA (Ιταλία-Μιλάνο) ως Planner στην ομάδα σχεδίασης μελλοντικών επιχειρήσεων J35 FUOPS, ενώ από το Δεκέμβριο 2023 πρόκειται να υπηρετήσει ως επιτελής ΔΠΒ της XII Μ/Κ ΜΠ. Αποφοίτησε το 2020 από την 17η εκπαιδευτική σειρά της ΑΔΙΣΠΟ και είναι κάτοχος του μεταπτυχιακού τίτλου «Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια» του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Ομιλεί την αγγλική γλώσσα σε επίπεδο Γ2/С2. Κατέχει όλα τα προβλεπόμενα για το βαθμό του μεταλλια και διαμνημονεύσεις. Είναι έγγαμος και έχει ένα υιό 13 ετών και μία κόρη 5 ετών.

"Κίνητρα και εμπόδια στη Δια Βίου Μάθηση. Μία μελέτη σε μόνιμο στρατιωτικό προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων"

*της Αθανασίας Κουμουνοπούρου,
Κοινό Σώμα Στρατιωτικών Δικαστικών Γραμματέων
των Ενόπλων Δυνάμεων*

Εισαγωγή

Η μάθηση συγκαταλέγεται στις βασικές ανθρώπινες ανάγκες ενώ ο άνθρωπος διαθέτει απεριόριστες δυνατότητες να μαθαίνει (Κόκκος & Λιοναράκης, 1998). Η μάθηση συντελείται όταν υπάρχει υποκίνηση είτε από εγγενείς είτε από εξωτερικούς παράγοντες, δηλαδή από εξωτερικές πιέσεις (Κόκκος, 2008). Με τον όρο «δια βίου μάθηση» υποδηλώνεται μία διαδικασία μάθησης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου (Βεργίδης, 2001) κατά την οποία αναγνωρίζονται ισότιμα όλες οι μορφές εκπαίδευσης (τυπική, μη τυπική και άτυπη). Η επικρατούσα άποψη είναι ότι μέσω της δια βίου μάθησης είναι δυνατόν να επιτευχθεί ευημερία, υγεία, βιωσιμότητα, ισότητα, ανάπτυξη και πολλά άλλα οφέλη για το κοινό συμφέρον (Panagiotopoulos & Karanikola, 2017c).

Παγκοσμίως, σε πολιτικό-οικονομικό, τεχνολογικό και κοινωνικό-πολιτιστικό επίπεδο, συντελούνται αλλαγές που απαιτούν από τον σύγχρονο άνθρωπο ευελιξία και προσαρμοστικότητα μέσω της επαγγελματικής αναβάθμισης και της προσωπικής ανάπτυξης (Καραλής, 2013). Οι απαιτήσεις αυτές

καθώς και οι εσωτερικές αναζητήσεις και κλίσεις επαναφέρουν το άτομο στην εκπαίδευση προκειμένου να αποκτήσει νέες γνώσεις ή δεξιότητες ή να αναβαθμίσει αυτές που ήδη κατέχει (Cummins & Kunke, 2013). Από ένα τέτοιο πλαίσιο δεν είναι δυνατόν να εξαιρεθούν τα μόνιμα στελέχη που υπηρετούν στις Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ). Η διαρκής επιμόρφωση των μόνιμων στελεχών των ΕΔ προβάλλει ως επιβεβλημένη ανάγκη για την αντιμετώπιση οποιονδήποτε αναδυόμενων απειλών εντός ενός διεθνούς περιβάλλοντος ασφαλείας, περίπλοκου και αστάθμητου, τεχνολογικών εξελίξεων στα διάφορα οπικά συστήματα και νέων μορφών πολέμου (Κωσταράκος, 2015).

Τα μόνιμα στελέχη των ΕΔ καθ'όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους συμμετέχουν σε διάφορες εκπαιδεύσεις. Ωστόσο, έχει ενδιαφέρον να διερευνηθούν οι απόψεις τους σχετικά με την εμπλοκή τους σε εκπαιδευτικά/επιμορφωτικά προγράμματα, πέραν των υποχρεωτικών εκπαιδεύσεων, στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης. Επειδή όμως, το επάγγελμα του/της στρατιωτικού παρουσιάζει αρκετές ιδιαιτερότητες που σχετίζονται με την ίδια τη φύση του (Γιώτης, 2014) κρίνεται σκόπιμο να καταδειχθούν τα εμπόδια που ενδεχομένως λειτουργούν ως τροχοπέδη για τη συμμετοχή τους σε εκπαιδεύσεις/επιμορφώσεις και επιπλέον τα κίνητρα που λειτουργούν ενθαρρυντικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Θεωρητική Προσέγγιση

Ανάγκη για Δια Βίου Μάθηση

Στα μέσα του 20ου αιώνα εμφανίστηκε στις ΗΠΑ και την Ευρώπη το πεδίο της εκπαίδευσης ενήλικων με πρώτιστο στόχο τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των αδύναμων κοινωνικών ομάδων. Το εν λόγω πεδίο δεν άργησε να επεκταθεί και στις υπόλοιπες χώρες με τη μορφή της επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης σε ζητήματα πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά αλλά και σε θέματα για αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου (Κόκκος, 2008). Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, η επέκταση του πεδίου της εκπαίδευσης ενήλικων προέκυψε, εντός ενός πλαισίου δια βίου μάθησης, ως επιτακτική ανάγκη για την αντιμετώπιση των συντελούμενων παγκοσμίως μεταβολών και για την προσαρμογή του ατόμου στα νέα δεδομένα (Καραλής, 2013-Κόκκος, 2008). Μάλιστα, η Πανιτσίδου (2013) διατυπώνει την άποψη ότι η δια βίου μάθηση αποτελεί εκείνο το μέσο από το οποίο θα αντλήσει τη νομιμότητά του ο διεθνοποιημένος οικονομικός ιμπεριαλισμός και θα καταστήσει τις προσφερόμενες εκπαιδευτικές υπηρεσίες έρμαιο του καταναλωτισμού απαιτώντας διαρκώς την ανανέωση πιστοποίησης γνώσεων και δεξιοτήτων ενώ η συμμετοχή του ατόμου σε επιμορφωτικά προγράμματα που οδηγούν σε αναγνώριση και πιστοποίηση γνώσεων θα θεωρείται υποχρέωσή του.

Εμπόδια για Συμμετοχή των Ενήλικων στη Δια Βίου Μάθηση

Η εμπλοκή των ενήλικων με τη δια βίου μάθηση προσδιορίζεται ως ένα πολύπλοκο ζήτημα το οποίο επιχειρείται να ερμηνευθεί σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που φέρουν, τους λόγους, τα κίνητρα καθώς και τα εμπόδια που υπεισέρχονται σε κάθε εγχείρημα για συμμετοχή τους σε εκπαίδευση. Υιοθετώντας την άποψη της Cross (όπ. αναφ. στους Καραλή, 2013-Τσιμπουκλή & Φίλιπς, 2008) τα εμπόδια για τη συμμετοχή των ενηλίκων σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες: στα καταστασιακά, στα θεσμικά και στα προδιαθετικά.

Κίνητρα για Συμμετοχή των Ενήλικων στη Δια Βίου Μάθηση

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται στον ρόλο ενός πολύ καλά ανεπτυγμένου κράτους πρόνοιας προς την κατεύθυνση της ενδυνάμωσης της πρόθεσης των ενήλικων να εμπλακούν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες όπου πέρα από τα προσωπικά οφέλη θα επωφεληθεί και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. (ΕΑΕΑ, 2019c-Πανισίδου, 2013). Κατά τους Rubenson & Desjardins απαιτείται η καλλιέργεια κλίματος από την Πολιτεία, όπου οι ενήλικοι/ες θα αντιλαμβάνονται την αξία και τη χρησιμότητα ενός προσφερόμενου εκπαιδευτικού προγράμματος, ώστε να ιεραρχούν αναλόγως τις ανάγκες τους (Καραλής, 2013-Νογι & Piveteau, 1999). Θα πρέπει ωστόσο, τα αντικείμενα εκπαίδευσης να μην έγκεινται σε θεωρητικές μόνο γνώσεις ή δεξιότητες (Courau, 2000), αλλά να σχετίζονται με την πραγματικότητα και να δύνανται να αξιοποιηθούν στο εργασιακό περιβάλλον (Κεδράκα & Φίλιπς, 2017•Persyn και Polson, 2012).

Ένοπλες Δυνάμεις και Δια Βίου Μάθηση

Κύρια αποστολή των ελληνικών ΕΔ είναι η υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής ανεξαρτησίας της χώρας απέναντι σε εξωτερικούς κινδύνους (ΣΚ 20-1, 1984-Χρυσόγονος, 2002). Παράλληλα όμως, προς την πρωταρχική τους αποστολή, σε καιρό ειρήνης, οι ΕΔ αναλαμβάνουν ρόλο κοινωνικής προσφοράς συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση έκτακτων ή ειδικών καταστάσεων (λ.χ. πυρκαγιές, φυσικές καταστροφές, μεταναστευτικό). Οι δε στρατιωτικοί, έχοντας ορκιστεί πίστη και αφοσίωση στην πατρίδα με την είσοδό τους στις ΕΔ, καλούνται να φέρουν εις πέρας οποιαδήποτε αποστολή τους ανατεθεί. Η επιτυχής όμως, ανταπόκριση των μονίμων στελεχών προϋποθέτει τη διαρκή και ουσιαστική επιμόρφωσή τους (Κωσταράκος, 2015).

Ειδικότερα, ο Στρατός Ξηράς (ΣΞ), όπου υπηρετεί ο μεγαλύτερος αριθμός μονίμων στελεχών των ΕΔ, επενδύοντας στον ανθρώπινο παράγοντα, στοχεύει στην παροχή υψηλού επιπέδου στρατιωτικής και ακαδημαϊκής εκπαί-

δευσης και στην πλήρη εκμετάλλευση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων τους. Μέσω συνεχούς και υψηλού επιπέδου επιμόρφωσης επιδιώκεται η καλλιέργεια ανθρώπινου δυναμικού που μπορεί να σκέφτεται, να κρίνει, να προτείνει και να αποφασίζει έγκαιρα και αποτελεσματικά ώστε να υποστηρίξει τις εθνικές επιδιώξεις και τα εθνικά συμφέροντα όπως αυτά καθορίζονται στην Πολιτική Εθνικής Άμυνας, στην Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική και στη Στοχοθεσία των ΕΔ (ΓΕΣ/ΔΕΠΣ-ΔΙΔΟΕ/ΔΙΔΕΚΠ, 2017α).

Κατά τον Κωσταράκο (2015) η στρατιωτική εκπαίδευση είναι δεδομένη και αδιαμφισβήτητη. Η άλλη διάστασή της όμως, η ακαδημαϊκή, είναι εκείνη που οδηγεί τον αξιωματικό να ξεπεράσει τον τυποποιημένο τρόπο σκέψης και να αναζητήσει νέες γνώσεις και εμπειρίες, υπαγορεύοντας την ύπαρξη ενός ευρέως φάσματος τυπικών, μη τυπικών και άτυπων εκπαιδευτικών πρακτικών, για χρήση από τα μόνιμα στελέχη των ΕΔ, οι οποίες, σαφώς, δεν αποδομούν την στρατιωτική εκπαίδευση αλλά την προσεγγίζουν από άλλη οπτική (Κωσταράκος, 2015-Sookermany, 2017).

Σύμφωνα με το Δόγμα Εκπαίδευσης (ΓΕΣ/ΓΕΠΣ-ΔΙΔΟΕ/ΔΙΔΕΚΠ, 2017α) και την Πολιτική Εκπαίδευσης του ΣΞ (ΓΕΣ/ΔΕΠΣ-ΔΙΔΟΕ/ΔΙΔΕΚΠ, 2017β) τα μόνιμα στελέχη πρέπει να παροτρύνονται σε περαιτέρω ακαδημαϊκή εκπαίδευση με σκοπό την αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου τους. Πρέπει δε να τονισθεί ότι από Σχολές των ΕΔ, λ.χ. Σχολή Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ), Στρατιωτική Σχολή Ευέλπιδων (ΣΣΕ), σχεδιάζονται και οργανώνονται, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία κάθε μιας, προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών και ερευνητικά προγράμματα σε συνεργασία με ΑΕΙ της χώρας, απευθυνόμενα στα μόνιμα στελέχη με σκοπό την προσφορά εξειδικευμένων επιστημονικών γνώσεων, χρήσιμων για τη σταδιοδρομία τους στις ΕΔ (Κωσταράκος, 2015). Περαιτέρω, η αυτοεκπαίδευση εντάσσεται και επιβάλλεται στο πλαίσιο της ατομικής εκπαίδευσης (ΓΕΣ/ΔΕΠΣ-ΔΙΔΟΕ/ΔΙΔΕΚΠ, 2017b).

Επομένως, η αναγνώριση της αξίας της δια βίου μάθησης από τα μόνιμα στελέχη θα αποτελέσει το ισχυρότερο κίνητρο για την εμπλοκή τους σε αυτήν με στόχο την επαγγελματική αλλά και την προσωπική τους αναβάθμιση.

Μεθοδολογία

Ερευνητικός στόχος

Ο σκοπός αυτής της μελέτης ήταν η διερεύνηση των απόψεων των μόνιμων στελεχών (ανδρών και γυναικών) των ΕΔ αναφορικά με το εάν η δια βίου μάθηση συμβάλλει στην επαγγελματική τους εξέλιξη και ανάπτυξη,

καθώς και η χαρτογράφηση των ισχυρότερων κινήτρων για τη συμμετοχή τους σε διεργασίες δια βίου μάθησης, αλλά και των εμποδίων που λειτουργούν ως τροχοπέδη.

Ερευνητικός Σχεδιασμός - Μεθοδολογική Προσέγγιση

Η μεθοδολογία καθορίστηκε κυρίως με βάση τρία ερευνητικά ερωτήματα σε συνάρτηση με τις δυνατότητες που υπήρχαν σε πρακτικό επίπεδο και τον περιορισμένο χρόνο για την πραγματοποίησή της έρευνας. Με γνώμονα τη συλλογή ποσοτικών δεδομένων, επιλέχθηκε ως κατάλληλη η διαδικασία δειγματοληπτικής συλλογής, με χρήση ερωτηματολογίου (Creswell, 2016), κατά την οποία εξασφαλίστηκε η διατήρηση σωματικής και συναισθηματικής απόστασης από τους συμμετέχοντες/συμμετέχουσες (Robson, 2010). Το είδος του ερευνητικού σχεδιασμού ήταν έρευνα δεδομένης χρονικής στιγμής, η οποία έλαβε χώρα σε στρατιωτικές μονάδες και υπηρεσίες της Περιφέρειας Αττικής, κατά την τελευταία εβδομάδα του μηνός Μαΐου και κατά τις δύο πρώτες εβδομάδες του μηνός Ιουνίου του έτους 2020.

Δείγμα Έρευνας

Ο πληθυσμός - στόχος ήταν μόνιμα στελέχη (άνδρες και γυναίκες) του ΣΞ, που υπηρετούν σε μονάδες και υπηρεσίες της Περιφέρειας Αττικής. Η δειγματοληψία χωρίς πιθανότητα κρίθηκε ως η καταλληλότερη, λόγω του απορρήτου του συνόλου της δύναμης των μόνιμων στελεχών. Για τη διανομή του ερωτηματολογίου επιλέχθηκε ο συνδυασμός της βολικής δειγματοληψίας και της δειγματοληψίας χιονοστιβάδας (Creswell, 2016), ενώ το δείγμα διέθετε αντιπροσωπευτικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού προς μελέτη. Διανεμήθηκαν, συνολικά, εκατόν τριάντα (130) ερωτηματολόγια και υπήρξε ποσοστό απόκρισης 74% (απαντήθηκαν 96). Σε ποσοστό δε αποκρινόμενων το 59,4% (57) ήταν άνδρες και το 40,6% (39) γυναίκες. Όλα τα ερωτηματολόγια που απαντήθηκαν συμπεριλήφθηκαν στην ανάλυση, καθόσον θεωρήθηκαν έγκυρα.

Εργαλείο Συλλογής Δεδομένων

Αναπτύχθηκε εργαλείο συλλογής δεδομένων για αυτό-συμπληρούμενο ερωτηματολόγιο, αφού λήφθηκαν υπόψη ερωτηματολόγια άλλων ερευνών, προκειμένου τα εντοπισμένα ήδη κίνητρα και εμπόδια για εμπλοκή με τη δια βίου μάθηση να περιληφθούν με ίδιες ή παρόμοιες διατυπώσεις κατά την ανάλυση των δεδομένων και να υπάρξει στη συνέχεια η δυνατότητα σύγκρισης και συζήτησης των ευρημάτων (Ζαφειρόπουλος, 2015). Τα κίνητρα και τα εμπόδια που αναφέρθηκαν στο εργαλείο συλλογής δεδομένων κατηγοριοποιήθηκαν σύμφωνα με τους τύπους που αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία

(Creswell, 2016•Καραλής, 2013). Το ερωτηματολόγιο αποτελείτο από πέντε ενότητες και περιλάμβανε, κυρίως, ερωτήσεις κλειστού τύπου. Προηγήθηκε η πιλοτική εφαρμογή του σε δέκα μόνιμα στελέχη του ΞΕ και δεν παρατηρήθηκαν ιδιαίτερα προβλήματα ή δυσχέρειες σε κανένα στάδιο της διαδικασίας.

Αξιοπιστία και Εγκυρότητα

Η εκτίμηση της εσωτερικής συνέπειας του ερωτηματολογίου έγινε με τον συντελεστή Cronbach α για τις προτάσεις κλίμακας Likert και με τον συντελεστή Kuder-Richardson για τις απαντήσεις δύο κατηγοριών («ναι» και «όχι»). Οι διακυμάνσεις βρέθηκαν με τιμές α από 0,720 έως 0,896 (με ενδεικτική τιμή $\geq 0,7$) (Cohen, Manion & Morrison, 2008-Ίσερης, 2016). Η εγκυρότητα των τιμών του ερευνητικού εργαλείου περιορίστηκε στη φαινομενική εγκυρότητα, καθώς και στα αποτελέσματα που λήφθηκαν από την πιλοτική έρευνα. Επιπλέον, έγινε δεκτό ότι η εγκυρότητα διασφαλίζεται από την ειλικρίνεια των δεδομένων, αφού οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες στην έρευνα διαβεβαιώθηκαν για την ανωνυμία των απαντήσεών τους (Cohen, Manion & Morrison, 2008).

Ανάλυση Δεδομένων

Για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων επιλέχθηκε η χρήση του στατιστικού προγράμματος IBM SPSS (Statistical Package for Social Sciences), έκδοση 20, το οποίο έχει τεκμηριωμένο τρόπο χρήσης και διαθέτει τα είδη των στατιστικών αναλύσεων που απαιτούνται για την ανάλυση των δεδομένων αυτής της έρευνας (Greswell, 2016). Για την ανάλυση των δεδομένων επιλέχθηκε η περιγραφική στατιστική, ως ενδεδειγμένη για την ιεράρχηση των μεταβλητών σε πίνακες ποσοστών, συχνοτήτων, μέσων όρων και τυπικών αποκλίσεων. Τα αποτελέσματα προβλήθηκαν κυρίως με τη μορφή πινάκων και γραφημάτων.

Βασικά Ευρήματα της Έρευνας

Μετά την επεξεργασία και την ανάλυση των αποτελεσμάτων καταδείχθηκε ότι ποσοστό 68,8% των ερωτηθέντων/ερωτηθεισών μόνιμων στελεχών έχουν συμμετάσχει σε εκπαίδευση/επιμόρφωση, σχετική με το επάγγελμά τους και το 79,2% των ερωτηθέντων/ερωτηθεισών (82,5% άνδρες, 74,4% γυναίκες) απάντησε ότι θεωρεί τον εαυτό του δια βίου μαθητή/τρια. Εμπόδια που λειτουργούν ως τροχοπέδη για την παρακολούθηση εκπαιδευτικών/επιμορφωτικών προγραμμάτων σχετικών με το επάγγελμά τους, στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, καταδείχθηκαν από τους ερωτηθέντες/ερωτηθεισες κυρίως τα θεσμικά και τα καταστασιακά, σε ποσοστά 97,9% και 91,7%, αντίστοιχα. Τα δε προδιαθετικά εμπόδια καταδείχθηκαν σε ποσοστό 30,2%. (βλ. Πίνακα 1, σελ.

7). Ειδικότερα, από τα θεσμικά εμπόδια το κόστος συμμετοχής αναφέρθηκε από 89 άτομα ως το πιο σημαντικό. Η έλλειψη χρόνου λόγω εργασιακών υποχρεώσεων αναφέρθηκε ως το σημαντικότερο των καταστασιακών από 59 άτομα ενώ από τα εμπόδια προδιαθετικού τύπου αναφέρθηκε, από 16 ερωτηθέντες/ερωτηθείσες, το ότι μπορούν να μάθουν με άλλους τρόπους αυτά που θα μάθαιναν σε ένα σεμινάριο/εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Πίνακας 1

Εμπόδια, κατηγοριοποιημένα βάσει της τυπολογίας Cross, όπως αναφέρθηκαν από τα μόνιμα στελέχη

	Περιπτώσεις					
	Αξία		Ελλείπουσες τιμές		Σύνολο	
	Συχνότητα	Ποσοστό	Συχνότητα	Ποσοστό	Συχνότητα	Ποσοστό
1. Θεσμικά εμπόδια	94	97,9%	2	2,1%	96	100,0%
2. Καταστασιακά εμπόδια	88	91,7%	8	8,3%	96	100,0%
3. Προδιαθετικά εμπόδια	29	30,2%	67	69,8%	96	100,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Ως ισχυρά κίνητρα για εμπλοκή με τη δια βίου μάθηση τα μόνιμα στελέχη κατέδειξαν σε ποσοστό 96,9% εκείνα που έχουν να κάνουν με το ενδιαφέρον για μάθηση και σε ποσοστό 88,5% εκείνα που αφορούν στην επαγγελματική αναβάθμιση. Επιπρόσθετα, σε υψηλά ποσοστά μεταξύ των σημαντικότερων κινήτρων αναφέρθηκαν εκείνα που σχετίζονται με την προσωπική/οικογενειακή ζωή, τα κίνητρα για πιστοποίηση/αναγνώριση της εκπαίδευσης αλλά και εκείνα που αφορούν σε κοινωνική συμμετοχή. Καταδείχθηκε ακόμη, ότι η Στρατιωτική Υπηρεσία δεν δίνει κίνητρα στα μόνιμα στελέχη για να εμπλακούν με τη δια βίου μάθηση ενώ μόνο το 5,2% των ερωτηθέντων/ερωτηθεισών συμφώνησε ότι η Στρατιωτική Υπηρεσία δίνει κίνητρα οικονομικά και επαγγελματικά (βλ. Πίνακα 2, σελ.8). Επιπλέον, οι ερωτηθέντες/ερωτηθείσες διαφωνούν με την άποψη ότι η Στρατιωτική Υπηρεσία προωθεί την ενασχόλησή τους σε εκπαιδεύσεις/επιμορφώσεις στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης ώστε να αναπτυχθούν επαγγελματικά και μικρός αριθμός εξ αυτών πιστεύει ότι δίνει μεγάλη αξία στην επιμόρφωση. Αντίστοιχα, μικρός αριθμός πιστεύει ότι οι διοικήσεις είναι πάντα πρόθυμες να προωθήσουν τη συμμετοχή των στελεχών της δυνάμεώς τους σε εκπαιδεύσεις/επιμορφώσεις (βλ. Πίνακα 3, σελ.9).

Πίνακας 2

Συχνότητες και ποσοστά (%) των απαντήσεων των μόνιμων στελεχών ως προς το εάν η Στρατιωτική Υπηρεσία δίνει κίνητρα στα μόνιμα στελέχη ώστε να εμπλακούν στη δια βίου μάθηση

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Η Στρατιωτική Υπηρεσία δίνει κίνητρα στα μόνιμα στελέχη για παρακολούθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων/ προγραμμάτων επιμόρφωσης				
	Διαφωνώ απόλυτα	17	17,7	17,9
	Διαφωνώ	35	36,5	54,7
Valid	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	29	30,2	85,3
	Συμφωνώ	14	14,6	100,0
	Total	95	99,0	100,0
Missing	System	1	1,0	
Total		96	100,0	
Η Στρατιωτική Υπηρεσία, μου δίνει κίνητρα οικονομικά και επαγγελματικά ώστε να εμπλακώ με τη δια βίου μάθηση.				
	Διαφωνώ απόλυτα	28	29,2	29,2
	Διαφωνώ	39	40,6	69,8
Valid	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	24	25,0	94,8
	Συμφωνώ	5	5,2	100,0
	Total	96	100,0	100,0

Πίνακας 3

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και τυπικές αποκλίσεις (Τ.Α.) των απαντήσεων του δείγματος για το εάν η Στρατιωτική Υπηρεσία δίνει αξία στην επιμόρφωση των μονίμων στελεχών

	Η Στρατιωτική Υπηρεσία δίνει μεγάλη αξία στην επιμόρφωση των μονίμων στελεχών για την επαγγελματικής τους ανάπτυξη.	Η Στρατιωτική Υπηρεσία ενημερώνει εγκαίρως τα στελέχη για διαθέσιμα εκπαιδευτικά προγράμματα / προγράμματα επιμόρφωσης	Οι Διοικήσεις είναι πάντα πρόθυμες να προωθήσουν όλα τα συμμετοχή των μονίμων στελεχών σε εκπαιδευτικά προγράμματα/προγράμματα επ-μόρφωσης
N	Valid 96	Valid 96	Valid 96
	Missing 0	Missing 0	Missing 0
Mean	2,6563	3,0625	2,5417
Median	3,0000	3,0000	2,0000
Mode	3,00	4,00	2,00
Std. Deviation	1,07437	1,09364	,88159
Range	4,00	4,00	4,00
Sum	255,00	294,00	244,00

Απαντήσεις σε πενταβάθμια κλίμακα στην οποία: 1= Διαφωνώ απόλυτα, 2=Διαφωνώ, 3=Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, 4=Συμφωνώ και 5= Συμφωνώ απόλυτα

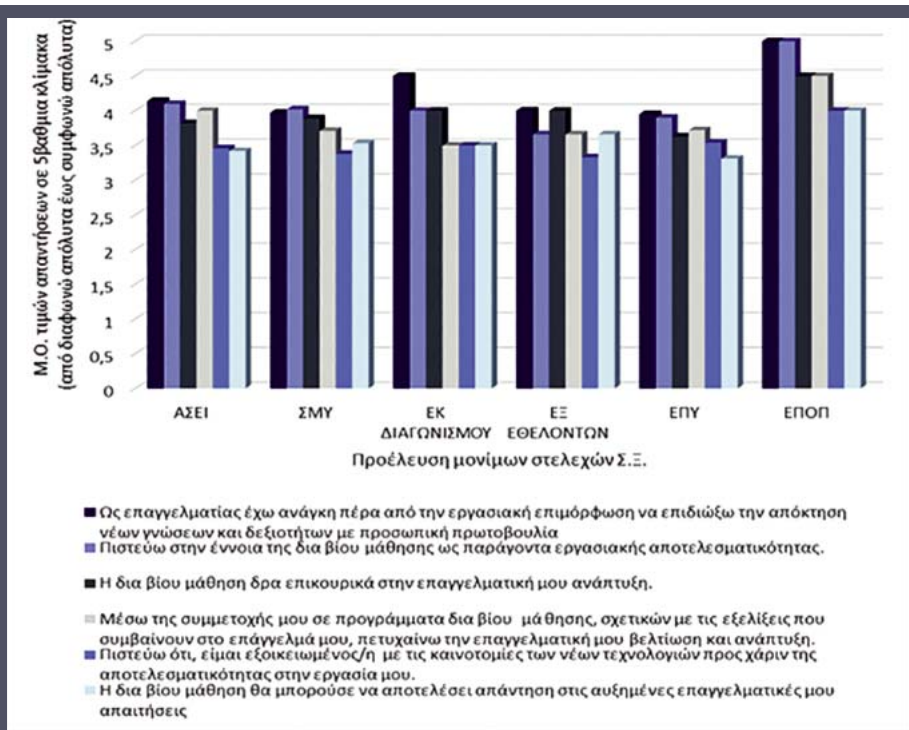
Όπως εμφανίζεται στον Πίνακα 4 (σελ.9), αναφορικά με τις απόψεις των στελεχών για το εάν η συμμετοχή τους σε εκπαιδεύσεις/επιμορφώσεις αποτελεί παράγοντα που συμβάλει στην επαγγελματική εξέλιξή τους, οι μέσοι όροι δήλωσης βαθμού συμφωνίας λαμβάνουν τιμές από 3,500 έως 4,093 με τις τυπικές αποκλίσεις να κυμαίνονται από 0,744 έως 0,906.

Πίνακας 4

Μέσοι όροι (Μ.Ο.) και τυπικές αποκλίσεις (Τ.Α.) των απαντήσεων για το εάν η συμμετοχή σε εκπαιδεύσεις, μετεκπαιδεύσεις, επιμορφώσεις αποτελεί παράγοντα για επαγγελματική εξέλιξη

		Μου αρέσει να παρακολουθώ επιμορφωτικά προγράμματα.	Η επιμόρφωση είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη των επαγγελματιών ικανοτήτων των μονίμων στελεχών.	Μετά από κάθε επιμόρφωση επιτυγχάνεται μεγαλύτερη επαγγελματική επάρκεια.	Η επιμόρφωση βελτώνει την επαγγελματική μου απόδοση.	Η επιμόρφωση με κάνει καινοτόμο.
N	Valid	96	96	96	96	96
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4,0417	4,0938	3,5000	3,8125	3,8438
Median		4,0000	4,0000	4,0000	4,0000	4,0000
Mode		4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Std. Deviation		,76663	,78241	,90612	,86222	,74450

Επίσης, βρέθηκε ότι η άποψη των μονίμων στελεχών, απέναντι στη διαβίου μάθηση, με προσωπική πρωτοβουλία, λαμβάνει υψηλά θετική τιμή (βλ. Γράφημα 1, σελ11).

Γράφημα 1. Γραφική αναπαράσταση Μ.Ο. απαντήσεων μονίμων στελεχών Σ.Ξ. ανά κατηγορία προέλευσης για το εάν θεωρούν ότι η εμπλοκή τους σε εκπαιδευτικές διεργασίες δια βίου μάθησης με προσωπική πρωτοβουλία, συμβάλει στην επαγγελματική βελτίωσή τους.

Συζήτηση - Συμπεράσματα

Σε αντίθεση με τις έρευνες των Maslowski (2019) και Τζουγανάτου (2016) στην παρούσα καταδείχθηκε από τα μόνιμα στελέχη η ύπαρξη θετικής προδιάθεσης για συμμετοχή σε εκπαιδεύσεις/επιμορφώσεις στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, εύρημα το οποίο εντόπισε και ο Καραλής (2013). Εν προκειμένω, η δια βίου μάθηση τυγχάνει αποδοχής σε υψηλό ποσοστό των ερωτηθέντων/ερωτηθεισών οι οποίοι/ες ανέφεραν ότι θεωρούν τον εαυτό τους δια βίου μαθητή/τρια.

Ωστόσο, και σε αυτήν τη μελέτη ως σημαντικότερα εμπόδια για τη συμμετοχή των μονίμων στελεχών σε εκπαιδεύσεις/επιμορφώσεις καταδείχθηκαν τα θεσμικά (Γιώτης, 2014-Καραλής, 2013,2018). Το κόστος συμμετοχής, αναμένετο να αποτελεί τον κύριο αποτρεπτικό παράγοντα για τα στελέχη μικρότερων βαθμών και με λιγότερα έτη υπηρεσίας, λόγω της χαμηλότερης αμοιβής που λαμβάνουν καθώς και για εκείνα με αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις. Ωστόσο, από τα ευρήματα προέκυψε ότι ο υπόψη παράγοντας επηρεάζει περισσότερο τους έγγαμους και τους διαζευγμένους αν και αναφέρθηκε και από τα μόνιμα στελέχη με τα λιγότερα χρόνια υπηρεσίας, τα οποία όμως δήλωσαν το υψηλότερο ενδιαφέρον για συμμετοχή σε εκπαιδεύσεις/επιμορφώσεις, συμπεραίνοντας εξ αυτού ότι αναγνωρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό την αξία τους.

Επιπρόσθετα, ο παράγοντας της έλλειψης χρόνου λόγω εργασιακών και οικογενειακών δεσμεύσεων που είχε καταδειχθεί στις έρευνες των Γιώτη (2014), Καραλή (2013,2018), Maslowski (2019) και Τζουγανάτου (2016) καταδείχθηκε και στην παρούσα. Αν και η έλλειψη χρόνου λόγω εργασιακών δεσμεύσεων βρέθηκε από τους ερωτηθέντες/ερωτηθείσες στην υψηλότερη θέση μεταξύ των καταστασιακών εμποδίων, όταν τους ζητήθηκε να αναφέρουν το ένα σημαντικότερο εμπόδιο, μεταξύ των καταστασιακών, προτάθηκε η έλλειψη χρόνου λόγω οικογενειακών δεσμεύσεων, η οποία βρέθηκε να απασχολεί το ίδιο τους άνδρες και τις γυναίκες μόνιμα στελέχη σε αντίθεση με την έρευνα του Γιώτη (2014) όπου είχε καταδειχθεί ότι απασχολούσε τις γυναίκες στρατιωτικούς. Επιπλέον, αν και εκφράστηκε πρόθεση για συμμετοχή σε εκπαιδεύσεις/επιμορφώσεις σε υψηλά ποσοστά από άνδρες και γυναίκες στελέχη, βρέθηκε ότι η συμμετοχή των ανδρών σε μη υποχρεωτικά εκπαιδευτικά προγράμματα είναι σημαντικά μεγαλύτερη από εκείνη των γυναικών.

Μεταξύ των κινήτρων, για την εμπλοκή των μονίμων στελεχών στη δια βίου μάθηση, βρέθηκε ότι το ενδιαφέρον για μάθηση είναι το πιο ισχυρό, όπως και στους Καραλή (2013,2018) και Maslowski (2019), εστιασμένο στην εφ' όρου ζωής εκπαίδευση με σκοπό την επαγγελματική αναβάθμιση και την καλύτερη απόδοση στην εργασία. Προφανώς, το ενδιαφέρον για μάθηση που σχετίζεται με την εργασιακή καθημερινότητα αποτελεί για τα μόνιμα στελέχη ισχυρό κίνητρο με απώτερο στόχο την επαγγελματική αναβάθμιση και την αποδοτικότητα στην εργασία (Γεωργογιάννης, 2012).

Ο επιμέρους παράγοντας της αύξησης των τυπικών προσόντων, αν και κατατάχθηκε τελευταίος στις απαντήσεις, αναφέρθηκε ως κίνητρο από τα δύο τρίτα των ερωτηθέντων/ερωτηθεισών, μεταξύ των περιπτώσεων. Σε συνδυασμό με το ότι η εκπαίδευση, στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, καταδείχθηκε (σε ποσοστό 57%), από τα μόνιμα στελέχη, ως μέσο αύξησης των τυπικών προσόντων, εικάζεται ότι στόχος αυτών είναι, επιπλέον των υποχρεωτικών, εκπαιδεύσεων/επιμορφώσεων, να λαμβάνονται υπόψη από τη Στρατιωτική Υπηρεσία στο πλαίσιο του συστήματος αξιολόγησης και προαγωγών (Τζουγανάτος, 2016), αφού, μεταξύ των περιπτώσεων, σχεδόν το ήμισυ των ερωτηθέντων/ερωτηθεισών ανέφερε ότι η αναβάθμιση στα καθήκοντα και η λήψη επιπλέον μοριοδότησης αποτελούν κίνητρα για εμπλοκή στη δια βίου μάθηση.

Τα κίνητρα για κοινωνική συμμετοχή αναδείχθηκαν σε ποσοστό 70,8% από τους ερωτηθέντες/ερωτηθείσες αποδεικνύοντας την ενεργητική κοινωνική διασύνδεση των μονίμων στελεχών, με άτομα άλλων φορέων και υπηρεσιών στο πλαίσιο των καθηκόντων τους (λ.χ. τοπικές αρχές αυτοδιοίκησης, εκπαιδευτικά ιδρύματα) (Γιώτης, 2014-Κωσταράκος, 2015) καθώς και στο πλαίσιο της προσωπικής και οικογενειακής ζωής τους (λ.χ. συμμετοχή σε συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, μέλη αθλητικών σωματείων, πολιτιστικών συλλόγων).

Μεταξύ των λοιπών ευρημάτων, καταδείχθηκε η πρόθεση των μονίμων στελεχών για εμπλοκή σε εκπαιδευτικές διεργασίες δια βίου μάθησης με προσωπική πρωτοβουλία και μέσω αυτοεκπαίδευσης (ΓΕΣ/ΔΕΠΣ-ΔΙΔΟΕ/ΔΙΔΕΚΠ, 2017β), που σημαίνει ότι αντιλαμβάνονται πως οι συντελούμενες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις δεν αφήνουν ανεπηρέαστο τον χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων. Από τη συμφωνία δε, σε υψηλό βαθμό, των ερωτηθέντων/ερωτηθεισών στην πρόταση «ως επαγγελματίας πρέπει να επιδιώκω την απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων με προσωπική πρωτοβουλία, στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης», πιθανόν να επιδιώκεται όμως και η απόκτηση προνομιών ή ευεργετημάτων (λ.χ. μοριοδότηση για τοποθέτηση σε θέση στο εξωτερικό, μετάταξη σε άλλη κατηγορία ή σώμα) (Ν. 3883/2010). Περαιτέρω, όμως, καταδείχθηκε και η επιθυμία των μονίμων στελεχών για παροχή διευκο-

λύνσεων από την υπηρεσία καθώς και η επιθυμία για επαγγελματική και οικονομική αναβάθμιση, όπως συμβαίνει σε άλλους κλάδους του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.

Προβληματισμό όμως, προκαλεί το εύρημα σύμφωνα με το οποίο οι ερωτηθέντες/ερωτηθείσες σε ποσοστό, μόνο, 4,7% θεωρούν ότι οι διοικήσεις παρέχουν το κατάλληλο κλίμα ώστε τα επιμορφωμένα στελέχη να εφαρμόσουν στη μονάδα ή την υπηρεσία νέες ιδέες και μεθόδους. Αυτό σε συνδυασμό με την καταδειχθείσα άποψη σε ποσοστό 43,6% ότι η συμμετοχή σε εκπαιδεύσεις, πέραν των υποχρεωτικών, δεν εκλαμβάνεται ως προσόν, ενδεχομένως να υποδηλώνει εφησυχασμό των στρατιωτικών στο σίγουρο περιβάλλον τους και άρνηση για πνευματική «κόπωση» η οποία απαιτείται σε κάθε προσπάθεια για απόκτηση επιπλέον γνώσης (Κωσταράκος, 2015-Τζουγανάτος, 2016). Για την αντιμετώπιση μίας ενδεχόμενης τέτοιας στάσης, η Στρατιωτική Υπηρεσία θα πρέπει να ενεργήσει ενθαρρυντικά και να παροτρύνει τα μόνιμα στελέχη προς την κατεύθυνση της δια βίου μάθησης. Επίσης, θα πρέπει να παρέχει το κατάλληλο κλίμα ώστε τα επιμορφωμένα στελέχη να εφαρμόζουν στην μονάδα/υπηρεσία τις νέες μεθόδους και ιδέες τους. (ΓΕΣ/ΔΕΠΣ-ΔΙΔΟΕ/ΔΙΔΕΚΠ, 2017α-Κωσταράκος, 2015-Υ.Α. Φ.330/162031/26-7-2011, ΦΕΚ Β', 1854/22-8-2011). Η παροχή ισχυρών κινήτρων στα μόνιμα στελέχη για εμπλοκή τους στη δια βίου μάθηση αφενός θα συντελέσει στην αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα τους στην εργασία, στην αλλαγή των πεποιθήσεων και των ιδεών, καθώς και στη γνώση των συμπεριφορών μεταξύ μιας ομάδας ατόμων αφετέρου, θα συμβάλει στην εκπλήρωση οποιασδήποτε αποστολής του στρατού (Panagiotoroulos & Karanikola, 2017a).

Περαιτέρω, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ουδέτερη θέση των μόνιμων στελεχών στην πρόταση «η Στρατιωτική Υπηρεσία δίνει αξία στην επιμόρφωση» παρότι στη βιβλιογραφική ανασκόπηση παρουσιάστηκε το αντίθετο. Σε αυτή τη θέση ενδεχομένως συνέτεινε και η άποψη ότι δεν αξιοποιούνται από την υπηρεσία μετά από επιμόρφωση, όπως θα επιθυμούσαν, ή άλλως, επειδή αρκετά από τα στελέχη δεν ενημερώνονται για τα προσφερόμενα εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως ανέφερε, μεταξύ των περιπτώσεων, το 50% των ερωτηθέντων/ερωτηθεισών. Ως εκ τούτου, οι αρμόδιες Διευθύνσεις του ΓΕΣ αλλά και οι διοικήσεις/διευθύνσεις των μονάδων/υπηρεσιών οφείλουν να πληροφορούν τα μόνιμα στελέχη για τα προσφερόμενα προγράμματα, καθώς και για τις δυνατότητες αξιοποίησής τους, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση εκπαιδεύσεων/επιμορφώσεων.

Θα μπορούσε όμως να υποθεθεί ότι, η Στρατιωτική Υπηρεσία αρκείται σε συγκεκριμένο αριθμό επιμορφωμένων/εκπαιδευμένων μόνιμων στελεχών-αφενός, για να αναδειχθούν ως ικανά εκείνα που θα στελεχώσουν τις θέσεις

αυξημένης ευθύνης και υψηλών επιτελικών και διοικητικών απαιτήσεων στην ιεραρχία του στρατεύματος, αφετέρου, για να μην διαταραχθεί η εύρυθμη λειτουργία των μονάδων και υπηρεσιών, στις οποίες οι τοποθετήσεις των στελεχών γίνονται με βάση τον συνδυασμό υπηρεσιακών και κοινωνικών κριτηρίων. Η απόκτηση υψηλών ακαδημαϊκών προσόντων από πολλά στελέχη ενδεχομένως να τα προέτρεπε σε υποβολή αιτημάτων για αξιοποίησή τους από άλλη θέση ή για ένταξη σε άλλη κατηγορία στελεχών, διαδικασία που έχει προβλεφθεί στον Ν.3883/2010. Βεβαίως, κάτι τέτοιο θα προκαλούσε σημαντικές δυσλειτουργίες στο στράτευμα και δεν θα ήταν δυνατόν να επωφεληθούν όλοι/ες. Εντούτοις, η μη ικανοποίηση τέτοιων αιτημάτων ενδεχομένως να απογοήτευε τα μόνιμα στελέχη δεδομένης της καταβληθείσας μεγάλης προσωπικής προσπάθειας για εκπαίδευση/επιμόρφωση σε συνδυασμό με το όποιο οικονομικό κόστος.

Από τα παραπάνω συνάγεται, ότι τα μόνιμα στελέχη πιστεύουν ότι η δια βίου μάθηση είναι δυνατόν να συμβάλει στην επαγγελματική εξέλιξή τους. Το ζήτημα όμως της ορθολογικής αξιοποίησης των αποκτηθεισών γνώσεων/δεξιοτήτων των μόνιμων στελεχών επαφίεται στην κρίση της στρατιωτικής υπηρεσίας. Κατόπιν αυτών, οι αρμόδιες Διευθύνσεις Εκπαιδύσεως οφείλουν να επανεξετάσουν και να επαναξιολογήσουν το ζήτημα της δια βίου μάθησης σε συνεργασία με άλλους φορείς (λ.χ. λοιπά Γενικά Επιτελεία, Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, εκπαιδευτικούς φορείς), μέσω επιστημονικών μεθόδων διερεύνησης, ώστε να ληφθούν αποφάσεις και να εξαχθούν καλές πρακτικές και μέθοδοι από τις οποίες θα προκύψουν οφέλη για τα μόνιμα στελέχη και επιπλέον, θα εξασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα κάθε στρατηγικού σχεδιασμού σε μία εποχή συνεχών αλλαγών.

Καινοτομία και Περιορισμοί

Επί το πλείστον, η παρούσα μελέτη επιβεβαίωσε τα ευρήματα προηγούμενων ερευνών και κατέδειξε επιπλέον, μεταξύ των σημαντικών εμποδίων για συμμετοχή των μόνιμων στελεχών σε εκπαιδύσεις/επιμορφώσεις στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, την έλλειψη πληροφόρησης για τα προσφερόμενα προγράμματα εκπαίδευσης και τις οικογενειακές δεσμεύσεις με τον επίμειρους παράγοντα «έλλειψη χρόνου λόγω φροντίδας παιδιών» να αφορά και στα δύο φύλα σε σχέση με παλαιότερες έρευνες. Επιπλέον, βρέθηκε ότι τα μόνιμα στελέχη πιστεύουν ότι η δια βίου μάθηση συμβάλει στην επαγγελματική τους εξέλιξη, αλλά η Στρατιωτική Υπηρεσία δεν εκλαμβάνει ως προσόν οποιαδήποτε άλλη εκπαίδευση/επιμόρφωση, πέραν των υποχρεωτικών, για την καλύτερη αξιοποίησή τους, με αποτέλεσμα, να διατυπώνουν ουδέτερη άποψη στην πρόταση «η Στρατιωτική Υπηρεσία δίνει αξία στην επιμόρφωση των μόνιμων στελεχών». Κατόπιν αυτών, εκτιμάται ότι εφόσον η μελέτη αξιο-

λογηθεί από τις αρμόδιες Διευθύνσεις των Γενικών Επιτελείων, θα συνεισφέρει στη λήψη αποφάσεων για υιοθέτηση καλών και αποτελεσματικών πρακτικών με σκοπό την ενίσχυση των μονίμων στελεχών για εμπλοκή στη δια βίου μάθηση.

Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη ως περιοριστικά στοιχεία, το ότι το δείγμα μας αν και αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού στόχου, επιλέχθηκε με βολική δειγματοληψία συμπεριλαμβάνοντας μικρό αριθμό μονίμων στελεχών που υπηρετούσαν σε μία πληθυσμιακά μεγάλη περιφέρεια (Περιφέρεια Αττικής), δεν μας επιτρέπεται να γενικεύσουμε τα ευρήματα για το σύνολο των μονίμων στελεχών του Στρατού Ξηράς, ούτε για το σύνολο των μονίμων στελεχών των λοιπών Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων, τα στελέχη των οποίων λειτουργούν σε περιβάλλοντα διαφορετικών εκπαιδευτικών/επιμορφωτικών απαιτήσεων, ανάλογων της αποστολή τους.

Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα

Μία μελλοντική μελέτη θα ήταν ενδιαφέρον να διερευνήσει, γιατί τα μόνιμα στελέχη θεωρούν ότι η Στρατιωτική Υπηρεσία δε δίνει αξία στη δια βίου μάθηση, ενώ από τα θεσμικά κείμενα και τις διαφαινόμενες ενέργειές της καταδεικνύεται ακριβώς το αντίθετο. Μια ακόμη πτυχή που θα μπορούσε να αποτελέσει ζήτημα για μελλοντική διερεύνηση σχετίζεται με το τι θεωρούν τα μόνιμα στελέχη επαγγελματική εξέλιξη. Περαιτέρω, θα μπορούσαν, ανάλογα, να καταδειχθούν οι απόψεις των μονίμων στελεχών σχετικά με τη δια βίου μάθηση, που υπηρετούν εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων ή οι απόψεις των στελεχών των λοιπών κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων (του Πολεμικού Ναυτικού, της Πολεμικής Αεροπορίας, καθώς και εκείνων που ανήκουν στα Κοινά Σώματα).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσσες

Βεργίδης, Δ. (2001). Δια βίου εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική». Στο: Κ.Π. Χάρης, Ν.Β. Πετρουλάκης, & Σ. Νικόδημος (επιμ.), *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση: Διεθνής εμπειρία και ελληνική προοπτική* (σελ. 127-144). Αθήνα: Εκδόσεις Ατραπός.

Γεωργογιάννης, Χ. (2012). *Εκπαίδευση και ανάπτυξη προσωπικού στην ΕΛ.ΑΣ.: Προσδιοριστικοί παράγοντες, μέθοδοι, αξιολόγηση αποτελεσματικότητας* (Διδακτορική Διατριβή). Διαθέσιμη από τη βάση δεδομένων του Εθνικού

Κέντρου Τεκμηρίωσης (Κωδ. 29138).

Γιώτης, Κ. (2014). *Οι αντιλήψεις των μονίμων στελεχών του στρατού ξηράς σχετικά με τον ρόλο της εργασιακής επιμόρφωσης και της δια βίου μάθησης στην επαγγελματική τους ανάπτυξη και βελτίωση* (Διπλωματική Εργασία). Διαθέσιμη από το ψηφιακό αποθετήριο ΚΥΨΕΛΗ του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου (Κωδ. MBA/2014/00231).

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Creswell, J. (2016). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδοτικός Όμιλος ΙΩΝ.

Courau, S. (2000). *Τα βασικά «εργαλεία» του εκπαιδευτή ενήλικων*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών* (Κεφ.5 Κατασκευή Ερωτηματολογίου). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. Ανάκτηση από: <https://www.google.com/search?client=firefox-bd&q=Κατασκευή+ερωτηματολογίου+Ζαφειρόπουλος>

Ίσερης, Γ. (2016). Στατιστικές μέθοδοι ελέγχου εγκυρότητας και αξιοπιστίας ερωτηματολογίων. Η περίπτωση του Ci Greece. *International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication*, 5, 175-189. DOI:<https://doi.org/10.12681/ijltic.10665>

Καραλής, Θ. (2013). *Κίνητρα και εμπόδια για τη συμμετοχή των ενήλικων στη δια βίου εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις INE ΓΣΕΕ και ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.

Καραλής, Θ. (2018). *Η συμμετοχή των ενήλικων στη δια βίου εκπαίδευση: Εμπόδια και κίνητρα συμμετοχής (2011-2016)*. Αθήνα: Εκδόσεις INE ΓΣΕΕ και ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.

Κεδράκα, Κ., & Φίλιπς, Ν. (2017). *Σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Πρακτικός οδηγός για νέους εκπαιδευτές ενήλικων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.

Κόκκος, Α. (2008). *Εισαγωγή στην εκπαίδευση ενήλικων: Θεωρητικές προσεγγίσεις, τομ. Α*. Πάτρα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Κόκκος, Α., & Λιοναράκης, Α. (1998). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Σχέσεις διδασκόντων - διδασκομένων*. Πάτρα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Κωσταράκος, Μ. (2015). *Εκπαιδευτείτε στρατιωτικά, εκπαιδευτείτε ακαδημαϊκά, συνεχίστε να εκπαιδεύεστε*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού.

Noye, D., & Riveteau, J. (1998). *Πρακτικός οδηγός του εκπαιδευτή*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Παντισίδου, Ε. (2013). *Δια βίου εκπαίδευση: Μία σύγχρονη «Πανάκεια»*; Ευρύτερα ατομικά και κοινωνικά οφέλη. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: Εκδό-

σεις Gutenberg.

Τζουγανάτος, Π. (2016). *Η δια βίου εκπαίδευση στις ένοπλες δυνάμεις* (Διπλωματική Εργασία). Διαθέσιμη από τη βάση δεδομένων ΨΗΦΙΔΑ του Πανεπιστήμιου Μακεδονίας (<http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/18864>).

Τσιμπουκλή, Α., & Φίλιπς, Ν. (2008). *Πρόγραμμα δια βίου εκπαίδευσης διάρκειας 100 ωρών: Εκπαίδευση εκπαιδευτών ενήλικων*. Αθήνα: Εκδόσεις ΥΠ.Ε.Π.Θ./ΓΓΕΕ/ΙΔΕΕ.

Χρυσόγονος, Κ. Χ. (2002). *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*. Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας.

Ξενόγλωσσες

Cummins, A. Ph., & Kunkel, R.S.(2013). A global examination of policies and practices for lifelong learning. In the American Association for Adult and Continuing Education (AAACE) Commission for International Adult Education (CIAE), *Proceedings of the 2013 International Pre-Conference of 62nd Annual Conference*, Lexington, Kentucky: AAACE. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED547262.pdf>

European Association for Education of the Adults (EAEA)/ Ministry of Education and Culture (2019c). *Manifesto for adult learning in the 21st century: The power and joy of learning*. Brussels, Belgium: Author. Retrieved from: https://eaea.org/wp-content/uploads/2019/04/eaea_manifesto_final_web_version_290319.pdf

Maslowski, R. (2019). *Summary limits to lifelong learning*, (Original title: Grenzen aan een leven lang leren). The Hague: The Netherlands Institute for social research Retrieved from: https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2019/Grenzen

Panagiotopoulos, G., Karanikola, Z. (2017a). Training and efficiency: A quantitative survey of administrative officials in local self-government authorities. *Global Journal of Human Resource Management*, 5(6), 49-60. Retrieved from: <https://www.eajournals.org/journals/global-journal-of-human-resource-management-n-gjhrm/vol-5-issue-6-august-2017/training-efficiency-quantitative-survey-administrative-officials-local-self-government-authorities/>

Panagiotopoulos, G., Karanikola, Z. (2017c). Emotional empowerment of human capital through adult learning path ways. *Global Journal of Human Resource Management*, 5(9), 56-64. Retrieved from: <https://www.eajournals.org/journals/global-journal-of-human-resource-management-gjhrm/vol-5-issue-9-december-2017/emotional-empowerment-human-capital-adult-learning-path-ways/>

Persyn, M.J., & Polson, J.C. (2012). Evolution and influence of military adult education. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 42, 5-16. DOI:10.1002/ace.20031

Sookermany, Mc, A. (2017). Military education reconsidered: A post-modern update. *Journal of Philosophy of Education*, 51(1), 310-330. DOI: org/10.1111/1467-9752.12224

Νομοθετικά Κείμενα

Απόφαση ΥΕΘΑ (Υ.Α.) Φ.330/162031/26-7-2011 (ΦΕΚ Β΄, 1854/22-8-2011). «Σχολεία υποχρεωτικής φοίτησης Μονίμων Αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων».

Νόμος 3883/2010 (ΦΕΚ Α΄, 167/24-9-2010) «Υπηρεσιακή εξέλιξη και ιεραρχία των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων - Θέματα διοίκησης των Ενόπλων Δυνάμεων, Στρατολογίας και συναφείς διατάξεις».

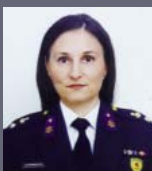
ΠΔ 130/1984 (ΦΕΚ Α΄, 42/10-4-1984) «Κύρωση του Γενικού Κανονισμού Υπηρεσίας στον Στρατό»

Δόγματα και Διαταγές που αφορούν στην Εκπαίδευση των Ενόπλων Δυνάμεων

ΓΕΣ/ΔΕΠΣ-ΔΙΔΟΕ/ΔΙΔΕΚΠ, (2017α). *Δόγμα Εκπαίδευσης Στρατού Ξηράς*. Αθήνα: Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού.

ΓΕΣ/ΔΕΠΣ-ΔΙΔΟΕ/ΔΙΔΕΚΠ, (2017β). *Πολιτική Εκπαίδευσης του Στρατού Ξηράς*. Αθήνα: Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού.

Βιογραφικό Σημείωμα

Η Τχης (ΣΔΓ) Αθανασία Κουμουνοδούρου γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Καλαμάτα. Το έτος 2002 εισήλθε κατόπιν διαγωνισμού στο Κοινό Σώμα των Στρατιωτικών Δικαστικών Γραμματέων των Ενόπλων Δυνάμεων. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στις Επιστήμες της Αγωγής από τη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Τα ενδιαφέροντά της περιστρέφονται γύρω από την εκπαίδευση ενηλίκων.

Πολιτιστικά Μονοπάτια

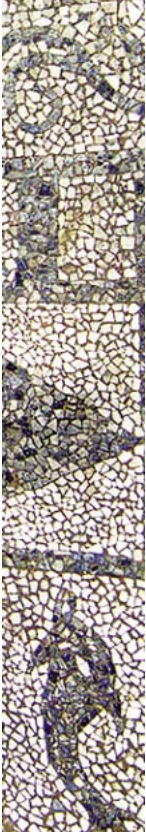
"Η Θεσσαλονίκη και το Γαλεριανό Συγκρότημα Σύντομο Ιστορικό"

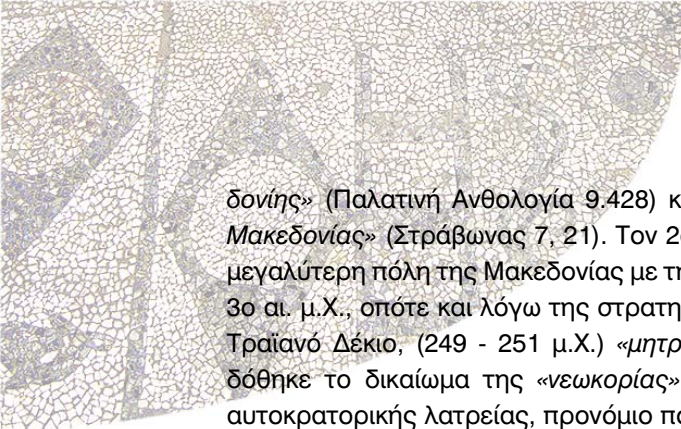
ΥΠΠΟ. Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης
Οκτώβριος 2023

της Πρωτοψάλτη Σουλτάνας, MSc Αρχαιολόγου ΕΦΑΠΟΘ,
Προϊσταμένη Τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών
Αρχαιοτήτων και Μουσείων

Η αρχαία Θεσσαλονίκη, σύμφωνα με τον ιστορικό-γεωγράφο Στράβωνα (Στράβων 7, 21) ιδρύθηκε από τον βασιλιά Κάσσανδρο (316/315 π.Χ.) στο μυχό του Θερμαϊκού κόλπου, ύστερα από την συνένωση-συνοικισμό 26 περιφερειακών πολιτισμάτων, δημιουργώντας ένα ισχυρό πολιτικό, αστικό κέντρο. Προκειμένου να ισχυροποιήσει τους δεσμούς του με την κραταιά βασιλική οικογένεια της Μακεδονίας έδωσε στην πόλη το όνομα της συζύγου του και αδελφής του Μ. Αλεξάνδρου.

Στα χρόνια της ρωμαϊκής κατάκτησης υπήρξε σημαντική πολιτική δύναμη καθώς το 167 π.Χ. έγινε πρωτεύουσα της δεύτερης «μερίδας» της Μακεδονίας και ήταν μία από τις πολυπληθέστερες πόλεις, μαζί με την Κασσανδρεία, ενώ με την κατασκευή της Εγνατίας οδού η στρατηγική της σημασία αυξήθηκε. Το 148 π.Χ. έγινε επαρχία της Μακεδονίας και έδρα του επαρχιακού διοικητή, ενώ το 42 π.Χ., μετά την μάχη των Φιλίππων, ανακηρύχθηκε σε ελεύθερη πόλη (*civitas libera*). Κατά την αυτοκρατορική περίοδο ο πληθυσμός της αυξάνεται, αποκτά έναν έντονο κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, ώστε σύμφωνα και με τον ποιητή Αντίπατρο να αποκαλείται «*μήτηρ η πάσης Μακε-*

δονίης» (Παλατινή Ανθολογία 9.428) και τον Στράβωνα «μητρόπολιν της νυν Μακεδονίας» (Στράβωνας 7, 21). Τον 2ο αι. μ.Χ. ο Λουκιανός τη θεωρεί ως τη μεγαλύτερη πόλη της Μακεδονίας με την ακμή της να συνεχίζεται και κατά τον 3ο αι. μ.Χ., οπότε και λόγω της στρατηγικής της θέσης να ονομαστεί από τον Τραϊανό Δέκιο, (249 - 251 μ.Χ.) «μητρόπολις και κολωνία» (αποικία) και της δόθηκε το δικαίωμα της «νεωκορίας», καθώς διέθετε ναό της επαρχιακής αυτοκρατορικής λατρείας, προνόμιο που κατείχε προηγουμένως η Βέροια.¹

Στα τέλη του 3ου αι. μ.Χ. η Θεσσαλονίκη από επαρχιακή πρωτεύουσα γίνεται αυτοκρατορική έδρα. Ο αυτοκράτορας Διοκλητιανός το 293 μ.Χ. εισάγει ένα νέο σύστημα διακυβέρνησης της αυτοκρατορίας του, τη λεγόμενη Τετραρχία, διαιρώντας την σε ανατολικό και δυτικό τομέα. Ο ίδιος κράτησε τη διοίκηση της Ανατολής και ο Μαξιμιανός τη Δύση, διορίζοντας μετά από κάποια χρόνια, για την καλύτερη εποπτεία, ειδικότερα των συνόρων, και δύο Καίσαρες, τον Γαλέριο για την Ανατολή και τον Κωνσταντίο Α΄ τον Χλωρό για το δυτικό τμήμα της αυτοκρατορίας. Ο Γαλέριος, μετά την ολοκλήρωση της επιτυχούς εκστρατείας του κατά των Περσών και του βασιλιά τους Ναρσή, στην Αρμενία (298 μ.Χ.), επέστρεψε στη Βαλκανική (299 μ.Χ.) και όρισε ως έδρα του τη Θεσσαλονίκη. Τότε ξεκίνησε και η ανέγερση της αυτοκρατορικής κατοικίας, κτιριακό συγκρότημα που περιελάμβανε τα αυτοκρατορικά ενδιαιτήματα, καθώς και αίθουσες υποδοχής και ακροάσεων, όπως άλλωστε συνέβη και σε άλλες επιλεγμένες πόλεις του ρωμαϊκού κράτους από τους αυτοκράτορες της Τετραρχίας. Σύμφωνα με τους μελετητές, η πόλη υπήρξε έδρα του Γαλερίου για δύο χρονικές περιόδους, από το 299 μέχρι το 303 μ.Χ. και από το 308 μέχρι το θάνατό του το 311 μ.Χ. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από τη λειτουργία του αυτοκρατορικού νομισματοκοπείου, από τα ερείπια του ανακτορικού συγκροτήματος, στη πολυσύχναστη πλατεία Ναυαρίνου και από το εικονογραφικό πρόγραμμα της θριαμβικής Αψίδας, την γνωστή σε όλους Καμάρα, που εξιστορεί τη νίκη του κατά των Περσών και εξυμνεί το θεσμό της Τετραρχίας. Αναφορές για τη διαμονή του Γαλερίου στη Θεσσαλονίκη υπάρχουν σε μεταγενέστερα αγιολογικά κείμενα, όπου γίνεται λόγος για τη δράση του κατά των χριστιανών. Στα χρόνια του η πόλη αναδείχθηκε στο σημαντικότερο κέντρο της ευρύτερης περιοχής, στο οποίο οι οικοδομικές τεχνικές και διακοσμητικές τέχνες βρήκαν πρόσφορο έδαφος και αναπτύχθηκαν. Ο Γαλέριος πέθανε το 311 μ.Χ., μετά από βαριά ασθένεια και τάφηκε στη γενέτειρα του Romuliana, στο Gamzigrad, της Σερβίας, κοντά στο Βελιγράδι.²

1. Θ. Στεφανίδου-Τιβεριού, Θεσσαλονίκη. Όψεις μιας Αρχαίας Μητρόπολης. Δώδεκα Αρχαιολογικά Κείμενα, 20-54, Θεσσαλονίκη 2020.

2. Φ. Αθανασίου, Β. Μάλαμα, Μ. Μίζα, Μ. Σαραντίδου, Η Αποκατάσταση των ερειπίων του Γαλεριανού Συγκροτήματος στη Θεσσαλονίκη (1994-2014), τ. Α, 13-15, Θεσσαλονίκη 2015.

Η Θεσσαλονίκη, κατά τον 4ο και 5ο αι. μ.Χ., μαζί με την Σερδική (σημερινή Σόφια, Βουλγαρία) και το Σίρμιο (σημερινή Σρέμσκα Μιτρόβιτσα, Σερβία), υπήρξε τόπος προσωρινής διαμονής πολλών αυτοκρατόρων, όπως ο Κωνσταντίνος Α΄ (323-324 μ.Χ.), ο οποίος διέμεινε δύο χρόνια και ασχολήθηκε με την κατασκευή του λιμανιού της πόλης, προετοιμάζοντας ταυτόχρονα και την τελική σύγκρουση με τον Λικίνιο, ενώ και ο Θεοδόσιος Α΄ (347-395 μ.Χ.), ο οποίος συνδέθηκε με την σφαγή χιλιάδων Θεσσαλονικέων στον Ιππόδρομο, διέμεινε σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, χρησιμοποιώντας τα αυτοκρατορικά ενδαιτήματα. Ακόμη, πολλά μέλη της αυτοκρατορικής οικογένειας επί Θεοδοσίου Β΄ (408-450 μ.Χ.) επισκέφθηκαν την Θεσσαλονίκη, καθώς και ο ίδιος, αν και άρρωστος, παρέμεινε το 425 μ.Χ. Άλλες επισκέψεις ή διαμονές αυτοκρατόρων δεν είναι επιβεβαιωμένες μέχρι την εποχή του Ιουστινιανού Β΄, το 688-689 μ.Χ.³

Η αρχαιολογική έρευνα

Οι πρώτες έρευνες ξεκίνησαν το 1917, στο χώρο της Ροτόντας, μετά την μεγάλη πυρκαγιά που συγκλόνισε την Θεσσαλονίκη, κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, από το Γάλλο αρχιτέκτονα Ε. Hibbard, επικεφαλής της επιστημονικής αποστολής της γαλλικής Στρατιάς Ανατολής. Το 1935, το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο του Βερολίνου διεξήγαγε νέα ανασκαφική έρευνα, εντοπίζοντας τμήματα του Ιπποδρόμου και εκφράζοντας την άποψη ότι το ανακτορικό συγκρότημα χωροθετείται στα βόρεια της Καμάρας. Η ανασκαφική έρευνα την άνοιξη του 1939 από τον Δανό αρχαιολόγο και αρχιτέκτονα Ε. Dygge, απέδειξε ότι το ανάκτορο βρισκόταν νότια της θριαμβικής Αψίδας του Γαλέριου και δυτικά του Ιπποδρόμου. Η Αψίδα ήταν κτισμένη στη διασταύρωση δύο οδικών αξόνων, οι οποίοι περιστοιχίζονταν από κιονοστήρικτες στοές, με αυτόν στον άξονα βορρά-νότου να απολήγει στο νότιο πρόπυλο της Ροτόντας, γνωστός και ως «πομπική οδός» και ο άλλος, η σημαντική κεντρική οδική αρτηρία της πόλης, από την ίδρυσή της ακόμη, όπως αποδείχθηκε και με τις πρόσφατες ανασκαφές στο πλαίσιο της κατασκευής του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου της πόλης, ο ρωμαϊκός *decumanus maximus*, η Μέση ή Λεωφόρος, όπως την αποκαλούσαν οι Βυζαντινοί, διέσχιζε την πόλη από δυτικά προς ανατολικά, έχοντας ως αφετηρία και απόληξη την Χρυσή Πύλη και την Κασσανδρεωτική αντίστοιχα. Μετά τον πόλεμο (1950-1970) διενεργήθηκαν ανασκαφές από την ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία, το 1950 στο πλαίσιο της υλοποίησης του πολεοδομικού σχεδιασμού της περιοχής από τον Hibbard, υπό την επίβλεψη του εφόρου αρχαιοτήτων Χ. Μακαρόνα, ο οποίος αποκάλυψε ένα από τα σπουδαιότερα οικοδομήματα του συγκροτήματος, το Οκτάγωνο. Η συστηματική όμως έρευνα στην σημερινή πλατεία Ναυαρίνου

3. Ομοίως

Ξεκίνησε το 1962, όταν ο Δήμος Θεσσαλονίκης αποφάσισε να διαμορφώσει τον χώρο και να κατεδαφίσει τους προσφυγικούς οικίσκους που υπήρχαν εκεί. Η έρευνα ολοκληρώθηκε σταδιακά υπό την επίβλεψη των εφόρων αρχαιοτήτων Χαράλαμπου Μακαρόνα, Φώτιου Πέτσα, Ανδρέα Βαβρίτσα και των επιμελητριών Μαρίας Σιγανίδου και Φωτεινής Παπαδοπούλου, αποκαλύπτοντας τμήματα σημαντικών οικοδομημάτων του ανακτόρου. Το 1968 κατά την διάνοιξη της οδού Δ. Γούναρη, αποκαλύφθηκε ένα ακόμη σημαντικό κτίσμα του συγκροτήματος, η λεγόμενη Αψιδωτή Αίθουσα, χώρος δεξιώσεων και συμποσίων του αυτοκρατορικού οίκου. Στις τρεις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα, στο πλαίσιο των σωστικών ανασκαφών, αποκαλύφθηκαν τμήματα του Ιπποδρόμου αλλά και κτηριακά κατάλοιπα που εντάσσονται στον ιστό του ανακτορικού συγκροτήματος. Πολλοί μελετητές κατά καιρούς προσπάθησαν να κατανοήσουν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό του, την τοπογραφική του σχέση με τον Ιππόδρομο, την χρήση και την χρονολόγηση των επιμέρους οικοδομημάτων του, καθώς ήταν αυξημένο το ενδιαφέρον για τα τετραρχικά ανακτορικά συγκροτήματα, όπως του Μαξιμιανού στο Μιλάνο, του Κωνσταντίου Χλωρού στους Τρεβήρους, του Λικίνιου στο Σίρμιο, του Γαλέριου στο Gamzigrad, του Διοκλητιανού στο Σπαλάτο και ιδιαίτερα αυτό της Κωνσταντινούπολης.⁴

Σημαντική πρόοδος στη μελέτη του Ανακτορικού Συγκροτήματος του Γαλερίου πραγματοποιήθηκε από το 1994 έως το 2014, στο πλαίσιο της προστασίας και ανάδειξης των αρχαιοτήτων, ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόγραμμα που υλοποιήθηκε από την τέως ΙΣΤ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, αρχικά υπό την διεύθυνση της αείμνηστης προϊσταμένης Ιουλίας Βοκοτοπούλου και ακολούθως των προϊσταμένων κ.κ. Λίλιαν Αχειλαρά και Βασιλικής Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, με χρηματοδότηση από το Β΄ και Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και από το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς. Την ευθύνη της ανασκαφικής έρευνας είχε η αρχαιολόγος της Υπηρεσίας κα. Μαριάννα Καραμπέρη και την επιστημονική ευθύνη της αποκατάστασης η αρχιτεκτόνισσα-αναστηλώτρια κα. Φανή Αθανασίου, μαζί με τις αρχιτεκτόνισσες-μηχανικούς κ.κ. Βενετία Μάλαμα, Μαρία Μίζα και Μαρία Σαραντίδου. Το σημαντικό αυτό έργο αποκατάστασης βραβεύτηκε το 2008 από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Europa Nostra για την εξαιρετική και υποδειγματική αποκατάσταση και συντήρηση, καθώς και για το σύνολο των επεμβάσεων που κατέστησαν το ανακτορικό συγκρότημα έναν επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο στο ιστορικό κέντρο, στον σύγχρονο αστικό ιστό της πόλης.⁵

4. Φ. Αθανασίου, Β. Μάλαμα, Μ. Μίζα, Μ. Σαραντίδου, Η Αποκατάσταση των ερειπίων του Γαλεριανού Συγκροτήματος στη Θεσσαλονίκη (1994-2014), τ. Α, 15-18, Θεσσαλονίκη 2015.

5. Ομοίως, τ. Α, 18-19.

Το Γαλεριανό Συγκρότημα

VIEW OF THE SITE FROM THE SOUTHWEST.
PRE-INTERVENTION (1996).

Εικ. 1α Αεροφωτογραφία του αρχαιολογικού χώρου του Γαλεριανού Συγκροτήματος (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

VIEW OF THE SITE FROM THE SOUTHWEST.
POST-INTERVENTION (2006).

Εικ. 1β Αεροφωτογραφία του αρχαιολογικού χώρου του Γαλεριανού Συγκροτήματος μετά την αποκατάσταση (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

Στον αρχαιολογικό χώρο της πλατείας Ναυαρίνου (εικ. 1α, 1β) αποκαλύφθηκαν σημαντικά κτήρια του Γαλεριανού Ανακτορικού Συγκροτήματος, τα οποία εξυπηρετούσαν τόσο τις λειτουργίες της κεντρικής εξουσίας όσο και τις ανάγκες των ενοίκων του. Εντός του οριοθετημένου χώρου έχουν έρθει στο φως έξι οικοδομήματα, διαφορετικών χρήσεων και λειτουργιών, η Κεντρική κτιριακή ενότητα, η Βασιλική, τα Λουτρά, το Οκτάγωνο και το Διώροφο κτίσμα με τη Δεξαμενή.

Η **Κεντρική κτιριακή ενότητα** (εικ.2) καταλαμβάνει το βόρειο τμήμα του αρχαιολογικού χώρου με διαστάσεις 30x40μ. Αποτελείται από ένα κτίριο με ένδεκα χώρους που οργανώνονται γύρω από τις τρεις πλευρές μιας περιστυλης αυλής και πλαισιώνονται από στεγασμένες στοές που κοσμούσαν με λαμπρά ψηφιδωτά και μαρμαρόστρωτα δάπεδα

VIEW OF THE SITE FROM THE EAST.
POST-INTERVENTION (2006).

Εικ.2 Η Κεντρική κτιριακή ενότητα (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

WEST CORRIDOR. VIEW OF THE SITE FROM POST-INTERVENTION (2006).

Εικ.3α Η δυτική στοά της κεντρικής ενότητας με τα ψηφιδωτά και μαρμαρόστρωτα δάπεδα (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

SOUTH CORRIDOR. POST-INTERVENTION (2006).

Εικ.3β Η νότια στοά της κεντρικής ενότητας με τα ψηφιδωτά και μαρμαρόστρωτα δάπεδα (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

Εικ.4 Τμήματα του διακόσμου των πολυτελών οικοδομημάτων του 2ου-3ου αι. μ.Χ. (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

(εικ.3α, 3β). Η αυλή, έκτασης 179 τ.μ., επικοινωνούσε με τον υπερυψωμένο βόρειο διάδρομο, μέσω θυραίου ανοίγματος και μικρής κλίμακας. Οι διάδρομοι ήταν ιδιαίτερα ευρείς, με το πλάτος τους να φτάνει τα 9,00μ. Δεν είναι διαπιστωμένη η χρήση των χώρων, αλλά είναι πιθανόν να αποτελούσαν τα ενδιαίτηματα της αυτοκρατορικής αυλής αλλά και τις λειτουργίες της διοίκησης. Η κεντρική κτηριακή ενότητα επικοινωνούσε στα ανατολικά με το κτήριο της Βασιλικής, η οποία αναπτύσσεται κατά μήκος της οδού Δ. Γούναρη και στα νότιο, μέσω μιας μνημειακής κλίμακας με το περίφημο Οκτάγωνο και με το συγκρότημα των Λουτρών. Σε έναν από τους αναβαθμούς σώθηκε εγχάρακτη σκακιέρα, αποτύπωμα της καθημερινής ζωής των ενοίκων του συγκροτήματος. Η κεντρική ενότητα, όπως αποδείχτηκε από την ανασκαφική έρευνα, είχε κτισθεί πάνω στα ερείπια πρωιμότερων πολυτελών οικοδομημάτων του 2ου και 3ου αιώνα μ.Χ., από τα οποία διατηρήθηκαν αποσπασματικά τμήματα ψηφιδωτών δαπέδων και τοιχογραφικού διακόσμου (εικ.4), καθώς και εργαστηριακών εγκαταστάσεων, τα οποία καταστράφηκαν από πυρκαγιά. Ο αρχικός σχεδιασμός της κεντρικής ενότητας ανάγεται στα τέλη του 3ου με αρχές του 4ου αι. μ.Χ., παίρνοντας την οριστική του μορφή στα μέσα του 4ου αι. μ.Χ. με εκτεταμένες επισκευές στα τέλη του 5ου με αρχές του 6ου αι. μ.Χ., ύστερα

από τους καταστροφικούς σεισμούς που έπληξαν την Θεσσαλονίκη.⁶

Αμέσως ανατολικά και σε επαφή με το κυρίως οικοδόμημα βρίσκεται ένα **διώροφο κτίσμα** (εικ.5), το οποίο χρησιμοποιήθηκε ως δεξαμενή στο ισόγειο και ως συλλέκτης ομβρίων υδάτων στον όροφό του. Οι διαστάσεις του είναι ιδιαίτερα μεγάλες, με μήκος 22,30μ. και πλάτος 6,70μ., με τέσσερις χώρους εσωτερικά, οι οποίοι στεγάζονταν με πλινθόκτιστη καμάρα, όπως αντίστοιχα και ο όροφός του, στον οποίο έφτανε κάποιος μέσω κτιστής κλίμακας.

TWO-STORY BUILDING. VIEW FROM THE SOUTHWEST. POST-INTERVENTION (1998).

Εικ.5 Το Διώροφο κτίσμα-Δεξαμενή (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει για το **Λουτρικό συγκρότημα** (εικ.6) που βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα του αρχαιολογικού χώρου, νότια της κεντρικής κτηριακής ενότητας και ανατολικά του Οκταγώνου. Είναι ενταγμένο στο ανακτορικό συγκρότημα και ανήκει στον τύπο των μικρών λουτρών, καθώς απουσιάζει η παλαιότερα, στοιχείο ενδεχομένως που σχετίζεται με την νέα ηθική που επικράτησε, λόγω της

Εικ.6 Τμήμα του λουτρικού συγκροτήματος (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

εδραίωσης του Χριστιανισμού. Οι λουόμενοι εισέρχονταν στο χώρο μέσω ενός προθαλάμου, ο οποίος ήταν πλούσια κοσμημένος με ψηφιδωτό δάπεδο και ορθομαρμάρωση και ακολούθως οδηγούνταν στον ψυχρό χώρο (frigidarium) και τον χλιαρό (tepidarium), για να ολοκληρώσουν την φροντίδα και περιποίηση τους στον θερμό χώρο (caldarium), όπου υπήρχε κτιστός λουτήρας, επενδεδυμένος με μάρμαρα. Δεξαμενή, δίκτυο αγωγών και υπόκαυστα εξυπηρέτούσαν τη λειτουργία και τροφοδοσία του χώρου των λουτρών. Το λουτρό εντοπίστηκε αποσπασματικά, καθώς χάνεται κάτω από τις σύγχρονες οικοδομές και ήταν άμεση η σύνδεσή του με το Οκτάγωνο. Χώρος υγιεινής εντοπίστηκε στην είσοδο του λουτρού με οργανωμένο δίκτυο αποχέτευσης.⁷

6. Φ. Αθανασίου, Β. Μάλαμα, Μ. Μίτζα, Μ. Σαραντίδου, Η Αποκατάσταση των ερειπίων του Γαλεριανού Συγκροτήματος στη Θεσσαλονίκη (1994-2014), τ. Α, 119-128, Θεσσαλονίκη 2015.

7. Ομοίως, τ. Α, 189-209.

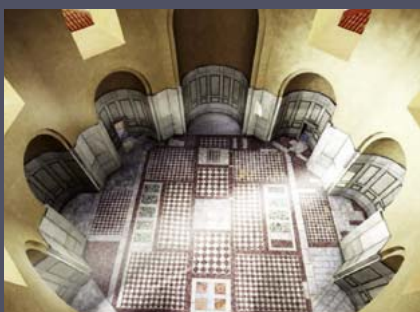
OCTAGON. POST-INTERVENTION (2005).

Εικ.7 Το Οκτάγωνο (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

OCTAGON. DIGITAL REPRESENTATION.

Εικ.8 Γραφική αναπαράσταση του Οκταγώνου με τον προθάλαμο και το νότιο περιστύλιο (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

OCTAGON. MARBLE FLOOR. DIGITAL REPRESENTATION.

Εικ.9 Γραφική αναπαράσταση του εσωτερικού του Οκταγώνου (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

Ένα ιδιαίτερος εμβληματικό κτίσμα του Ανακτόρου αποτελεί το **Οκτάγωνο** (εικ.7), στο νοτιοδυτικό τμήμα του αρχαιολογικού χώρου, το οποίο οικοδομήθηκε πάνω σε κατάλοιπα που χρονολογούνται από τα ελληνιστικά χρόνια μέχρι και τον 3ο αι. μ.Χ. Ο προθάλαμός του (εικ.8) επικοινωνούσε με ένα λαμπρό περιστύλιο, το οποίο εξασφάλιζε την πρόσβαση από το λιμάνι.

Την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας, στην περιοχή του Οκταγώνου υπήρχε τζαμί, το λεγόμενο Ακτσέ Τζαμί, μεντρεσές, σχολείο και τεκές, τα οποία καταστράφηκαν πριν τα μέσα του 17ου αιώνα και στη θέση τους ανεγέρθηκε ένα μικρότερο τζαμί, το οποίο κατεδαφίσθηκε με την απελευθέρωση της πόλης το 1912.

Το Οκτάγωνο αποτελείται από μία οκταγωνική αίθουσα, ένα μνημειακό προθάλαμο και ένα περιστύλιο στα νότιά του. Η οκταγωνική αίθουσα (εικ.9) εσωτερικά φέρει επτά ημικυκλικές κόγχες, εκ των οποίων η βόρεια είναι εμφανώς μεγαλύτερη. Κάτω από το δάπεδο της βόρειας κόγχης βρέθηκε καμαροσκεπής τάφος, ο οποίος προφανώς σχετίζεται με την μετατροπή του χώρου σε χριστιανικό ναό, αν και δεν είναι επιβεβαιωμένη η χρήση του. Ανατολικά και δυτικά της μεγάλης κόγχης υπάρχουν δύο συμμετρικά μονόχωρα κτίσματα, τα οποία θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τις λατρευτικές ανάγκες του χώρου ως ναό.⁸ Η κύρια είσοδος της οκταγωνικής αίθουσας βρισκόταν στη νότια πλευρά και μέσω ενός επιμήκη προθαλάμου επικοινωνούσε με ένα μεγάλο περιστύλιο, στην ανατολική

8. Φ. Αθανασίου, Β. Μάλαμα, Μ. Μίτζα, Μ. Σαραντίδου, Η Αποκατάσταση των ερειπίων του Γαλεριανού Συγκροτήματος στη Θεσσαλονίκη (1994-2014), τ. Α, 227-250, Θεσσαλονίκη 2015.

στοά του οποίου υπήρχε τόξο με γλυπτό διάκοσμο. Το τόξο αυτό, γνωστό και ως Μικρό τόξο του Γαλέριου, εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, και μέσα σε μέταλλο αποδίδεται ανάγλυφη προτομή του Μαξιμιανού Γαλέριου και της συζύγου του Γαλέριας Βαλέριας και χρονολογεί τμήμα του ανάκτορου στο 308-311 μ.Χ. Η μορφή αυτή αργότερα μετατράπηκε σε παράσταση της Τύχης της Θεσσαλονίκης. Η λειτουργία του δεν είναι βεβαιωμένη, όμως αν λάβουμε υπόψη, το μέγεθος, η εσωτερική διάμετρος φτάνει τα 30μ. και τον πλούσιο γλυπτό διάκοσμό του με μορφές θεών στα επίκρανα των παραστάδων, θα μπορούσαμε να αποδώσουμε στο χώρο χρήση αίθουσας ακροάσεων, χωρίς να αποκλείεται και το ενδεχόμενο να επρόκειτο για ναό ή πολυτελή αίθουσα συμποσίων (triclinium)⁹. Οι τοίχοι του ήταν πλούσια επενδεδυμένοι με μάρμαρα σε ύψος που πλησίαζε τα 5μ., ενώ και το δάπεδο ήταν κατασκευασμένο από έγχρωμες μαρμάρινες πλάκες και πλακίδια, που οργανώνονται σε διάχρωρα συμμετρικά κατανεμημένα ως προς έναν κεντρικό άξονα (εικ.10). Για την κατασκευή τους χρησιμοποιήθηκαν μάρμαρα διαφορετικών ειδών και χρωμάτων, αλλά και προελεύσεων. Λευκό μάρμαρο από την Θάσο, πολύχρωμα κροκαλοπαγή από την Ακρινή Κοζάνης, ερυθρά από την Σκύρο, τη Μάνη, την Χίο και την Αίγυπτο, πρασινωπά από τη Λάρισα, την Κάρυστο της Εύβοιας, αλλά και από τις Κροκεές Λακωνίας και την Τήνο, μαύρα από τη Λέσβο, όνυχες από το Hatnub της Αιγύπτου και γρανίτες είναι δείγματα της πολυτέλειας που χαρακτηρίζει το εμβληματικό αυτό οικοδόμημα του ανακτορικού συγκροτήματος. Ημισφαιρικός θόλος θα πρέπει να στέγαζε το κτίσμα, προσδίδοντάς του επιπλέον μνημειακότητα¹⁰.

Ένα ακόμη μνημείο που συμπληρώνει το ανακτορικό συγκρότημα αποτελεί η **Βασιλική** (εικ.11), ένα από τα μεγαλοπρεπέστερα οικοδομήματα, στα ανατολικά του χώρου, κατά μήκος της οδού Δ. Γούναρη, σε άμεση σχέση με τον Ιππόδρομο, η

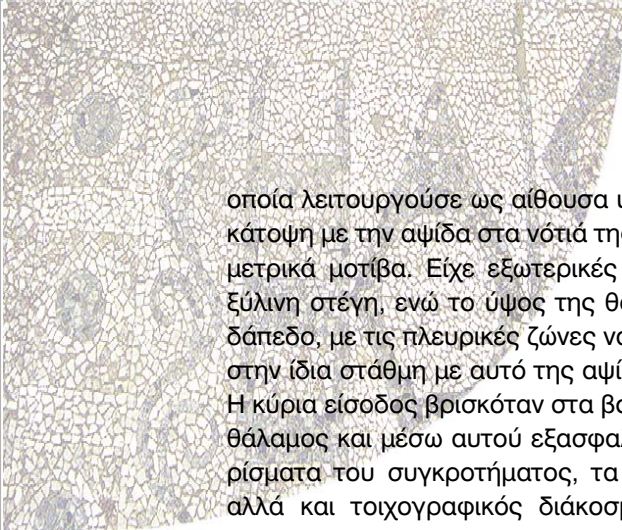
Εικ. 10 Το δάπεδο του Οκταγώνου (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

Εικ. 11 Βασιλική, τμήμα της αψίδας με το ψηφιδωτό δάπεδο (ΥΠΠΟ, αρχείο ΕΦΑΠΟΘ)

9. Θ. Στεφανίδου-Τιβεριού, Θεσσαλονίκη. Όψεις μιας Αρχαίας Μητρόπολης. Δώδεκα Αρχαιολογικά Κείμενα, 56-57, Θεσσαλονίκη 2020.

10. Φ. Αθανασίου, Β. Μάλαμα, Μ. Μίτζα, Μ. Σαραντίδου, Η Αποκατάσταση των ερειπίων του Γαλεριανού Συγκροτήματος στη Θεσσαλονίκη (1994-2014), τ. Α, 269-285, Θεσσαλονίκη 2015.

οποία λειτουργούσε ως αίθουσα υποδοχής και ακροάσεων. Έχει ορθογωνική κάτοψη με την αφίδα στα νότια της να κοσμεύεται με ψηφιδωτό δάπεδο με γεωμετρικά μοτίβα. Είχε εξωτερικές διαστάσεις 27,50x70μ. και καλυπτόταν με ξύλινη στέγη, ενώ το ύψος της θα έφθανε τα 30μ. Το κλίτος είχε ανισόπεδο δάπεδο, με τις πλευρικές ζώνες να είναι υπερυψωμένες, ενώ το κεντρικό ήταν στην ίδια στάθμη με αυτό της αφίδας και κοσμούσαν με μαρμαρίνες πλάκες. Η κύρια είσοδος βρισκόταν στα βόρεια με την οποία επικοινωνούσε ένας προθάλαμος και μέσω αυτού εξασφαλιζόταν η πρόσβαση στα βορειότερα διαμερίσματα του συγκροτήματος, τα οποία δεν είναι ορατά. Ορθομαρμάρωση, αλλά και τοιχογραφικός διάκοσμος κοσμούσαν τις τοιχοποιίες τόσο του κεντρικού χώρου όσο και του προθαλάμου της βασιλικής. Η κατασκευή της υλοποιήθηκε σταδιακά από τα τέλη του 3ου αι. μ.Χ. με τροποποιήσεις και αλλαγές που φθάνουν στο τέλος του 5ου αι. μ.Χ¹¹.

Μέρος του Γαλεριανού Ανακτορικού Συγκροτήματος αποτελούν η Αψιδωτή Αίθουσα, βορειότερα του αρχαιολογικού χώρου, στο ύψος της Αλ. Σβώλου με Ι. Μιχαήλ, κατά μήκος της Δ. Γούναρη, η οποία αποτελούσε αίθουσα συμποσίων και εξασφάλιζε την πρόσβαση προς τον Ιππόδρομο, τμήματα του οποίου έχουν εντοπισθεί σε όλο τον άξονα από την Εγνατία μέχρι και την οδό Π. Μελά, αμέσως ανατολικά του αρχαιολογικού χώρου. Η Αψίδα του Γαλέριου, η γνωστή σε όλους Καμάρα, η οποία εξιστορεί τη νίκη του Γαλέριου κατά των Περσών το 298 μ.Χ. και την Τετραρχία αλλά και την περίφημη Ροτόντα, το μοναδικό κτίσμα της Ύστερης Αρχαιότητας που σώζεται ακέραιο στην πόλη μας.

Οι καταστροφικοί σεισμοί του 7ου αιώνα μ.Χ. συντέλεσαν στην καταστροφή και την εγκατάλειψη του Ανακτορικού Συγκροτήματος, μέχρι αυτό να αποκτήσει και πάλι ζωή και να πάρει τη θέση που του αρμόζει στον αστικό ιστό της σύγχρονης πόλης, σε μια περιοχή με έντονη δραστηριότητα.

11. Φ. Αθανασίου, Β. Μάλαμα, Μ. Μίζα, Μ. Σαραντίδου, Η Αποκατάσταση των ερειπίων του Γαλεριανού Συγκροτήματος στη Θεσσαλονίκη (1994-2014), τ. Α, 87-113, Θεσσαλονίκη 2015.

Βιογραφικό Σημείωμα

Σουλτάνα (Τάνια) Πρωτοψάλτη, Αρχαιολόγος και Προϊσταμένη Τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και Μουσείων στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης του Υπουργείου Πολιτισμού. Σπούδασε Αρχαιολογία στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1986-1990) και ειδικεύτηκε στη Συντήρηση και Αποκατάσταση Αρχαίων Μνημείων στην Πολυτεχνική Σχολή του ΑΠΘ (Μεταπτυχιακό, 2000-2001). Συμμετείχε σε πολλές ανασκαφικές αποστολές στην Κρήτη, Θράκη, Χαλκιδική, Θεσσαλονίκη από το 1987 έως σήμερα. Έχει την ευθύνη των ανασκαφών στο πλαίσιο της κατασκευής του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης, ως μέλος μιας μεγαλύτερης επιστημονικής ομάδας. Τα ενδιαφέροντά της επικεντρώνονται στην κεραμική της ελληνιστικής περιόδου και την τοπογραφία της αρχαίας Θεσσαλονίκης. Έχει συμμετάσχει σε αρχαιολογικά συνέδρια και εργαστήρια. Είναι παντρεμένη και μητέρα τριών παιδιών.

20 χρόνια

"Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου"

Εγκαίνια Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, παρουσία της Πολιτικής και Στρατιωτικής Ηγεσίας του ΥΕΘΑ και του Υπουργού Άμυνας Κύπρου.

27 Οκτωβρίου 2003

Ημερίδες ΑΔΙΣΠΟ

08-09 Δεκεμβρίου 2004

Διημερίδα με θέματα: «ΜΜΕ. Ο ρόλος τους στη Διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής, ως Μέσο Προώθησης Εθνικών Συμφερόντων και Χειρισμός Κρίσεων - Λήψη Αποφάσεων στις ΕΔ»

11 Απριλίου 2005

Ημερίδα με Θέμα: «Ζητήματα Γεωπολιτικής και Ασφάλειας στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο»

09-10 Μαΐου 2007

Διημερίδα με θέμα: «Ο Ρόλος της Ελλάδος ως Παράγοντας Ειρήνης και Σταθερότητας στην Ευρύτερη Περιοχή της ΝΑ Ευρώπης, στο Πλαίσιο του ΟΗΕ, του ΝΑΤΟ, της ΕΕ και του Μεσογειακού Διαλόγου»

14 Δεκεμβρίου 2007

Ημερίδα με θέμα: «Ένοπλες Δυνάμεις και Προστασία του Περιβάλλοντος»

20 χρόνια

"Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου"

Ημερίδα με θέμα: «Η Διαμόρφωση μιας Νέας Δυναμικής. Το Νέο Γεωπολιτικό Σκηνικό στο Χώρο της Ενέργειας και ο Ρόλος Ρωσίας - Κεντρικής Ασίας - Αφρικής»

Ημερίδα με θέμα: «Η Νέα Γεωπολιτική Πραγματικότητα στα Υποσυστήματα ΝΑ Ευρώπης - Καυκάσου και Ευρύτερης Μ. Ανατολής. Ο Ρόλος της Ελλάδας»

25-26
Νοεμβρίου
2009

Διημερίδα με θέμα: Λαθρομετανάστευση και Σύγχρονη Πειρατεία ως Απειλές της Διεθνούς και Περιφερειακής Ασφάλειας.

17 Απριλίου 2008

26-27 Νοεμβρίου
2008

20 χρόνια

"Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου"

01-04 Ιουνίου 2011

Ενεργή συμμετοχή της ΑΔΙΣΠΟ στη διοργάνωση του Διεθνούς Συνεδρίου Χειρισμού Κρίσεων "ATHENA 11", το οποίο διοργανώθηκε στο συνεδριακό κέντρο "Ι. Βελλίδης" στη Θεσσαλονίκη, από το Κέντρο Χειρισμού Κρίσεων του ΓΕΕΘΑ και υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

23 Μαΐου 2012

Το Εθνικό Ίδρυμα "Ελευθέριος Βενιζέλος" επισκεύτηκε την ΑΔΙΣΠΟ και πραγματοποίησε διαλέξεις που αφορούσαν το έργο του Ελευθέριου Βενιζέλου.

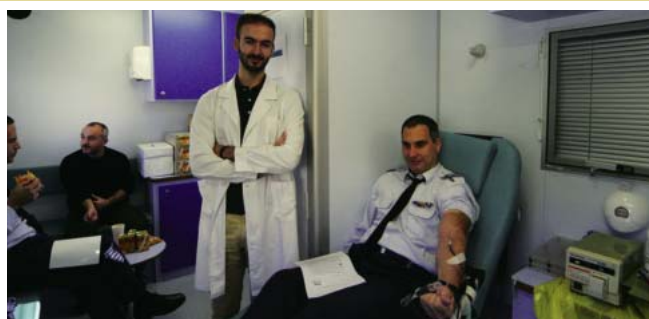
**6 Απριλίου &
17 Μαΐου 2012**

Επίσκεψη και προσφορά υλικών αγαθών της ΑΔΙΣΠΟ προς το Παπάφειο Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Θεσσαλονίκης "Ο Μελιτεύς".

Διημερίδα, με θέμα: «100 Χρόνια από την Έναρξη των Βαλκανικών Πολέμων και την Απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης».

Εθελοντική Αιμοδοσία στην ΑΔΙΣΠΟ, μια κίνηση Ανθρωπιάς και Αλληλεγγύης από την κινητή μονάδα του ΑΧΕΠΑ.

22-23 Οκτωβρίου 2012

28 Νοεμβρίου 2013

19 Νοεμβρίου 2015

Ημερίδα με Θέμα: "Ουκρανική Κρίση και τα Στρατηγικά και Περιφερειακά Δρώμενα".

Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων
ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ v. Κιλκίς

Η ΑΔΙΣΠΟ στο Πλαίσιο της Κοινωνικής Προσφοράς Έληθε σε Συνεννόηση με τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων ΑμεΑ Ν. Κιλκίς "Βηματίζω" και Προέβει σε Συλλογή Πλαστικών Πωμάτων με Σκοπό την Ανταποδοτική Ανακύκλωση, προς Όφελος του Συλλόγου.

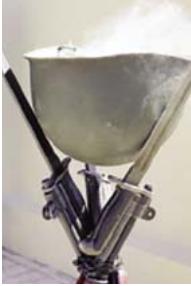
27-29 Ιουνίου 2016

Η Σχολή Διοργάνωσε Τριήμερο Σεμινάριο, στο Αμφιθέατρο της ΑΔΙΣΠΟ, με Θέμα: "Διαχείριση Stress Μάχης".

20 χρόνια

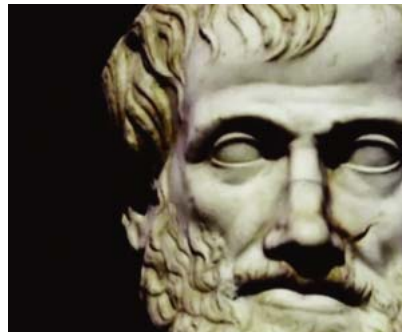
"Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου"

8 Ιουλίου 2016

Τελετή Ονομασίας του Προαύλιου χώρου της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου σε «Πλατεία Σμηναγού (Ι) Κωνσταντίνου Ηλιάκη», ως ελαχίστου φόρου τιμής. Κατά τη διάρκεια της τελετής πλησίον της μαρμάρινης πλάκας συμβολικά παρατάχθηκαν οι 28 συμμαθητές στη Σχολή Ικάρων του ήρωα Σμηναγού (Ι) Κ.Ηλιάκη, οι οποίοι ήταν σπουδαστές της 13η ΕΣ της ΑΔΙΣΠΟ.

2016

“2016” Επετειακό Έτος Αριστοτέλους.
2400 Χρόνια από την Γέννησή του.
“Ζωγραφικός πίνακας που κοσμεί την Αίθουσα Τελετών της ΑΔΙΣΠΟ και απεικονίζει σκηνή της ώρας διδασκαλίας του Αριστοτέλη με τον μαθητή του Αλέξανδρο”.

20 χρόνια

"Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου"

03 Φεβρουαρίου 2017

Υπογραφή της Νέας Προγραμματικής Συμφωνίας Συνεργασίας του ΓΕΕΘΑ με το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, για την Ίδρυση και Λειτουργία της Επώνυμης Έδρας "Έδρα ΓΕΕΘΑ στις Στρατηγικές Σπουδές Θουκυδίδης".

Σχολείο Προσανατολισμού Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας (Common Security and Defense Policy Orientation Course) στο Πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας της ΕΕ. Διεκπεραιώθηκε στις Εγκαταστάσεις της ΑΔΙΣΠΟ, σε Συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (ΠΑ.ΜΑΚ) και υπό την Αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κολεγίου Άμυνας και Ασφάλειας (European Security Defense College - ESDC)

09-13 Οκτωβρίου 2017

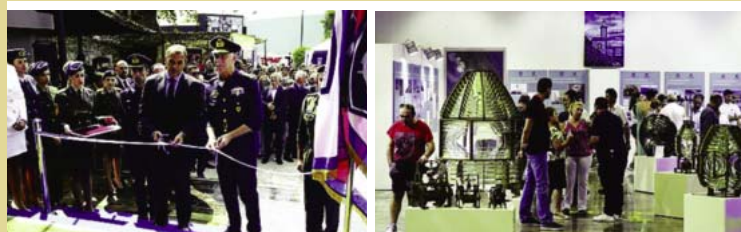
03 Δεκεμβρίου 2017

Διεξαγωγή της Ετήσιας Εορταστικής Εκδήλωσης της Εταιρίας Σπαστικών Βορείου Ελλάδος (ΕΣΒΕ) που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της κοινωνικής προσφοράς των Ενόπλων Δυνάμεων στο Αμφιθέατρο της ΑΔΙΣΠΟ της Παγκόσμιας Ημέρας Ατόμων με Αναπηρία.

Η ΑΔΙΣΠΟ σε συνεργασία με το γραφείο Αθηνών της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού (ΔΕΕΣ) διοργάνωσαν διημερίδα με θέμα: «International Humanitarian Law Workshop for Intergrating the Law in Military Operations».

Η συνεισφορά της ΑΔΙΣΠΟ κατά τη συμμετοχή του ΥΠΕΘΑ στην 84η ΔΕΘ με κεντρικό σύνθημα «Μαζί Πάντα», επικεντρώθηκε στην προώθηση του Έτους Κοινωνικής Προσφοράς των Ενόπλων Δυνάμεων.

**07-15 Σεπτεμβρίου
2019**

12-13 Σεπτεμβρίου 2018

29 Ιανουαρίου 2020

Διεξήχθη Ημερίδα, με Θέμα “Η Επίδραση της Τεχνολογίας στις Σύγχρονες Μορφές Επιχειρήσεων” στη Λέσχη Αξιωματικών Φρουράς Θεσσαλονίκης (ΛΑΦΘ).

25 Φεβρουαρίου 2020

Τελετή Ορκωμοσίας του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών με τίτλο “Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια”, που Διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας σε Συνεργασία με την ΑΔΙΣΠΟ.

2020

Η Τηλεκπαίδευση κατά την Πανδημία του Κορωνοϊού SARS-CoV-2, Μέσω της Υπηρεσίας e:Presence, Επέτρεψε Αρκετές Λειτουργίες, Απαραίτητες για τη Διεξαγωγή της Διδασκαλίας αλλά και την Παρουσίαση Εργασιών από τους Σπουδαστές.

20 χρόνια

"Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου"

Επιμορφωτικό Πρόγραμμα με Θέμα: "Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Ενηλίκων" Πραγματοποιήθηκε στις Εγκαταστάσεις της Σχολής, με την Έγκριση του ΓΕΕΘΑ από Προσωπικό του Περιφερειακού Ινστιτούτου Επιμόρφωσης Θεσσαλονίκης (Π.ΙΝ.ΕΠ.Θ).

14-23 Σεπτεμβρίου 2020

Επιμορφωτικό Πρόγραμμα με τίτλο "Στην Τέχνη της Διαπραγμάτευσης και Τεχνικές Επίτευξης Συμφωνίας" που Διοργανώθηκε στις Εγκαταστάσεις της Σχολής και Πραγματοποιήθηκε από Προσωπικό του Περιφερειακού Ινστιτούτου Επιμόρφωσης Θεσσαλονίκης (Π.ΙΝ.ΕΠ.Θ).

05-07 Οκτωβρίου 2020

20 χρόνια

"Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου"

27 Ιανουαρίου 2021

Στο Πλαίσιο Σειράς Δράσεων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου για τα 200 Χρόνια από την Επανάσταση, η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου Παρουσίασε την Στρατιωτική Αφήγηση της Επανάστασης σε Διαδικτυακή Εκδήλωση του ΑΠΘ υπό την Μορφή Πάνελ Ομιλητών.

Υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου με το Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος.

21 Απριλίου 2021

8 Οκτωβρίου 2021

Σχολείο Επιχειρησιακής Σχεδίασης Αξιωματικών της Εθνικής Φρουράς. Σχεδίαση και Υλοποίηση Εκπαίδευσης από την Έδρα Στρατιωτικών Σπουδών της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου.

20 Σεπτεμβρίου -
8 Οκτωβρίου 2021

Η ΑΔΙΣΠΟ Διοργάνωσε με Φυσική Παρουσία, το Διεθνές Σχολείο Επιχειρησιακής Σχεδίασης Joint International Operational Planning Course, υπό την Αιγίδα του ΓΕΕΘΑ, με τη Συμμετοχή Αξιωματικών από τις Ένοπλες Δυνάμεις κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Βαλκανίων, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής.

22-26 Νοεμβρίου
2021

Η ΑΔΙΣΠΟ σε Συνεργασία με το Διεθνές Τμήμα Εκπαίδευσης της Αστυνομίας του Γερμανικού Κρατιδίου της Ρηνίας & Βεσφαλίας υπό την Αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κολλεγίου Ασφάλειας & Άμυνας Διοργάνωσε το Σχολείο Διαχείρισης Έργου Σύμφωνα με το Πρότυπο Project Management and Methodology (PM2).

Στην ΑΔΙΣΠΟ διεξήχθη το Σχολείο "Advance Module Training (AMT) 2a", για τη Διαχείριση Κρίσεων σε Πολιτικό - Στρατηγικό Επίπεδο, σε Συνεργασία με το Ιταλικό Κέντρο Ανώτατων Αμυντικών Σπουδών, το Πανεπιστήμιο Maynooth της Ιρλανδίας, το Διεθνές Κέντρο των Σουηδικών Ενόπλων Δυνάμεων, το Ευρωπαϊκό Στρατιωτικό Επιτελείο υπό την Αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κολλεγίου Ασφάλειας Άμυνας.

04-08 Απριλίου 2022

06 Ιουλίου 2022

Υπογραφή Προγραμματικής Συμφωνίας της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου με τη Νομική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, για την ίδρυση Κοινού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στις «Στρατηγικές Σπουδές».

11 Μαρτίου 2023

Στο Αμφιθέατρο της ΑΔΙΣΠΟ, Διοργανώθηκε Εκπαίδευση στις Α΄ Βοήθειες στο Σύνολο του Προσωπικού της Σχολής, σε Συνεργασία με την Επίλεκτη Ομάδα Ειδικών Αποστολών (ΕΠ.ΟΜ.Ε.Α) Δήμου Θεσσαλονίκης.

Δραστηριότητες ΑΔΙΣΠΟ

Επίσκεψη Στρατιωτικής Αντιπροσωπείας

Επίσκεψη ΑΚΑΜ Ζάμπιας στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Τρίτη 4 Ιουλίου 2023, στο πλαίσιο επίσκεψης Ξένων Αντιπροσωπειών και Προσωπικότητων, η Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου υποδέχτηκε στις εγκαταστάσεις της, τον ΑΚΑΜ της Ζάμπιας συνοδευόμενο από επιτελείς του ΥΠΑΜ, όπου και πραγματοποιήθηκε ενημέρωση επί της αποστολής και του έργου της Σχολής.

Διεθνή Σχολεία στην ΑΔΙΣΠΟ

Διεθνές Σχολείο Επιχειρησιακής Σχεδίασης (ΔΙΣΕΣ)

Την Παρασκευή 6 Οκτωβρίου 2023 ολοκληρώθηκε το Διεθνές Σχολείο Επιχειρησιακής Σχεδίασης (ΔΙΣΕΣ) που διεξήχθη στις εγκαταστάσεις της Σχολής με τη συμμετοχή 23 Αξιωματικών από συμμαχικές και φίλιες χώρες, διάρκειας τριών εβδομάδων στην αγγλική γλώσσα.

Σκοπός του σχολείου ήταν η εκβάθυνση επί των αρχών επιχειρησιακής σχεδίασης και διεξαγωγής διακλαδικών επιχειρήσεων. Κατά τη διάρκεια του Σχολείου έγινε η χρήση πολλαπλών παιγνίων με τη μέθοδο των ομαδικών εργασιών και ατομικών ρόλων δράσης για την εξάσκηση των συμμετεχόντων επί της θεωρίας, ενώ τα επιχειρησιακά προϊόντα εξετάστηκαν μέσω ενός πολεμικού παιγνίου (War Gaming). Στο πλαίσιο του σχολείου, οι συμμετέχοντες, προερχόμενοι από χώρες με διαφορετική εκπαιδευτική κουλτούρα και μεθόδους ενεργείας, είχαν την ευκαιρία ανταλλαγής πληροφοριών επί των σύγχρονων προκλήσεων και απειλών επί του πεδίου.

Συγκεκριμένα, συμμετείχαν αξιωματικοί από την Αίγυπτο(1), Β. Μακεδονία(1), Γερμανία(3), Γεωργία(1), Ιορδανία(2), Ιταλία(1), Κίνα(2), Λίβανο(2), Νιγηρία(4), Πολωνία(2), Σαουδική Αραβία(1), Σερβία(1) και τις Ελληνικές ΕΔ (2).

Maritime Course

Από 16 έως 19 Οκτωβρίου 2023 πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις της Σχολής υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κολεγίου Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΚΑΑ), το σχολείο για τις προκλήσεις ασφαλείας στις θαλάσσιες περιοχές του πλανήτη που επηρεάζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σκοπός του σχολείου ήταν η προετοιμασία του στρατιωτικού και πολιτικού προσωπικού για την ανάληψη θέσεων σε υπηρεσίες και οργανισμούς των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ασχολούνται με θέματα θαλάσσιων πολιτικής και στρατηγικής, όπως περιγράφονται στη Θαλάσσια Στρατηγική Ασφαλείας της ΕΕ. Για το λόγο αυτό κατά τη διάρκεια του σχολείου, ένας σημαντικός αριθμός από διακεκριμένα στελέχη που υπηρετούν σε θέσεις της ΕΕ, καθηγητές από πανεπιστήμια του εσωτερικού και του εξωτερικού, καθώς και πρώην Διοικητές επιχειρήσεων ή αποστολών της ΕΕ παρουσίασαν τις προκλήσεις και τις απειλές που πηγάζουν από το Θαλάσσιο περιβάλλον.

Στο σχολείο συμμετείχαν 23 αξιωματικοί και πολιτικό προσωπικό από κράτη μέλη της ΕΕ.

Υποδοχή 21ης Εκπαιδευτικής Σειράς στην ΑΔΙΣΠΟ

Την Δευτέρα 06 Νοεμβρίου 2023, η Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου άνοιξε τις πύλες της στην 21η Εκπαιδευτική Σειρά, για την έναρξη της διαζώσης εκπαιδευτικής διαδικασίας της φετινής περιόδου φοίτησης.

Υπογραφή Προγραμματικής Συμφωνίας “ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ”

Την Παρασκευή 10 Νοεμβρίου 2023, ο Διευθυντής του Κλάδου Προσωπικού του ΓΕΕΘΑ Υποναύαρχος Ιωάννης Πάττας ΠΝ και ο Κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καθηγητής Παναγιώτης Γκλαβίνης, συνυπέγραψαν Προγραμματική Συμφωνία με την ονομασία “ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ” μεταξύ του ΓΕΕΘΑ και του ΑΠΘ, στις εγκαταστάσεις της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου. Η Συμφωνία αποτελεί ένα επιστημονικό πρόγραμμα συνεργασίας, που θα συμβάλει στην περαιτέρω επιμόρφωση των σπουδαστών της ΑΔΙΣΠΟ και στην εμβάθυνση των σχέσεων με τις συμμαχικές μας χώρες.

Τελετή 20 Χρόνια ΑΔΙΣΠΟ

Την Δευτέρα 20 Νοεμβρίου 2023, ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Κωνσταντίνος Φλώρος παρέστη σε εκδήλωση για την επέτειο 20 χρόνων λειτουργίας της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ), όπου τον υποδέχτηκε ο Διοικητής της Υποπτεράρχος (Ι) Αλέξανδρος Κεφαλάς.

Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις της Σχολής χοροστατούντος του Αρχιμανδρίτη π. Ιγνατίου Ιωαννίδη ως εκπρόσωπου του Παναγιώτατου Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κ.κ. Φιλόθεου, και παραβρέθηκαν σε αυτήν:

- Ο Τομεάρχης Διαπεριφερειακών Συνεργασιών της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας κ. Βενιαμίν Καρακωστανόγλου ως εκπρόσωπος του Περιφερειάρχη κ. Απόστολου Τζιτζικώστα.
- Ο Αντιδήμαρχος Καθαριότητας, Περιβάλλοντος Ανακύκλωσης Δ.Ε Πανοράματος - Πυλαίας και Πολιτικής Προστασίας του Δήμου Πυλαίας - Χορτιάτη κ. Ιωάννης Καρτάλης ως εκπρόσωπος του Δήμαρχου κ. Ιγνατίου Καϊτεζίδη.
- Η Πρέσβης της Αυστραλίας στην Ελλάδα κ. Alison Duncan.
- Ο Αρχηγός ΓΕΑ Αντιπτεράρχος (Ι) Θεμιστοκλής Μπουρολιάς.
- Ο Διοικητής Γ' ΣΣ/ΝRDC-GR Αντιστράτηγος Πάρις Καπραβέλος ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΣ Αντιστράτηγου Άγγελου Χουδελούδη, ο Διοικητής της Διοίκησης Διοικητικής Μέριμνας Ναυτικού (ΔΔΜΝ) Αντιναύαρχος (Μ) Χαρίλαος Παπαδημητρίου ΠΝ ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΝ Αντιναύαρχου Ιωάννη Δρυμούση ΠΝ, ο Γενικός Επιθεωρητής Αστυνομίας Βορείου Ελλάδας Αντιστράτηγος Σπυρίδων Σκλάβος ως εκπρόσωπος του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ.) Αντιστράτηγου Λάζαρου Μαυρόπουλου, ο Πλοίαρχος ΛΣ Γρηγόριος Τσαγκαράκης ως εκπρόσωπος του Αρχηγού Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής (Λ.Σ-ΕΛ.ΑΚΤ.) Αντιναύαρχου Λ.Σ. Γεωργίου Αλεξανδράκη και ο Αρχιπύραρχος Θεόδωρος Κοσμίδης ως εκπρόσωπος του Αρχηγού του Πυροσβεστικού Σώματος Αντιστράτηγου Γεωργίου Πουρναρά.
- Ο Δήμαρχος Καλαμαριάς κ. Ιωάννης Δαρδαμανέλης.
- Ο Διοικητής της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων (ΣΣΑΣ)

Υποστράτηγος Θεόδωρος Αθανασόπουλος, ο Επιτελάρχης ΓΕΑ Υποπτέραρχος (Ι) Ιωάννης Μπιρμπίλης και ο Διοικητής της Μεραρχίας Υποστήριξης (ΜΕΡΥΠ) Υποστράτηγος Αντώνιος Θεοδοσιάδης.

- Ο Κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ Καθηγητής κ. Παναγιώτης Γκλαβίνης.

Το πρόγραμμα της εκδήλωσης περιλάμβανε:

- Δοξολογία.
- Χαιρετισμό από τον Αρχηγό ΓΕΕΘΑ.
- Ημερήσια Διαταγή από τον Διοικητή της ΑΔΙΣΠΟ.
- Ανάγνωση Ιστορικού της Σχολής.

Κατά τον χαιρετισμό του, ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ αναφέρθηκε στην υψηλού επιπέδου ολιστική εκπαίδευση που παρέχεται από την Σχολή, συνδυάζοντας την κατάρτιση επί των στρατιωτικών θεμάτων με την ακαδημαϊκή γνώση και την εξοικείωση με τις πλέον πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της άμυνας.

Ιδιαίτερη μνεία έκανε στην διοργάνωση διατμηματικών μεταπτυχιακών σπουδών σε συνεργασία με διακεκριμένα πανεπιστημιακά ιδρύματα, καθώς και στην φοίτηση στελεχών από φίλες και σύμμαχες Χώρες, γεγονός που καταδεικνύει την διαρκή ανοδική πορεία της Σχολής και την καθιέρωσή της ως κέντρου παροχής υψηλού επιπέδου εθνικής και διεθνούς διακλαδικής εκπαίδευσης, με ικανότητα προσαρμογής και πλήρους ανταπόκρισης στις απαιτήσεις της εποχής.

Επισημάνει την συνεργασία που έχει εδραιωθεί μεταξύ της ΑΔΙΣΠΟ και του ΑΠΘ, με την υπογραφή Προγραμματικής Συμφωνίας Κοινού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) στις «Στρατηγικές Σπουδές» τον Ιούλιο του 2022, καθώς και με την πρόσφατη Προγραμματική Συμφωνία Συνεργασίας με την ονομασία «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ» τον τρέχοντα μήνα, με τις οποίες ενισχύονται σημαντικά οι δυνατότητες και ευκαιρίες των Αξιωματικών ως προς την παρακολούθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων μεταπτυχιακού επιπέδου, εμπλουτίζοντας έτσι περαιτέρω τις γνώσεις και τις ικανότητές τους, ενώ παράλληλα αναπτύσσεται η διαλειτουργικότητα της Ακαδημαϊκής Κοινότητας με τις Ένοπλες Δυνάμεις.

Ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ συνεχάρη τόσο τον Διοικητή και το προσωπικό της Σχολής για τις άοκνες προσπάθειες που καταβάλλουν προκειμένου οι σπουδαστές της να αποκτήσουν πολύτιμα εφόδια στην μετέπειτα σταδιοδρομία τους, όσο και το ακαδημαϊκό προσωπικό του ΑΠΘ για τις στοχευμένες ενέργειες μεταλαμπάδευσης των γνώσεων και των επιστημονικών τους ευρημάτων, καθιστώντας τους γνώστες του γεωπολιτικού περιβάλλοντος στο οποίο καλούνται να δράσουν οι Ένοπλες Δυνάμεις, και κοινωνούς επί των κρίσιμων θεμάτων Υψηλής Στρατηγικής και Διεθνών Σχέσεων.

Τέλος, απευθυνόμενος στους σπουδαστές, τους παρότρυνε να αναδείξουν τις διοικητικές και επιτελικές δεξιότητες που έχουν αποκτήσει κατά την πολυετή υπηρεσία τους στις Ένοπλες Δυνάμεις, προάγοντας την αριστεία και λειτουργώντας παράλληλα ως πολλαπλασιαστής ισχύος στο σύγχρονο διακλαδικό πεδίο μάχης.

Στο πλαίσιο της εορτής και σε συνεργασία με το ΑΠΘ η Πρέσβης της Αυστραλίας κ. Alison Duncan πραγματοποίησε διάλεξη με θέμα "Διεθνής οικονομία και Στρατηγική ισχύς"

Η Βιβλιοθήκη μας

Η στήλη με τις βιβλιογραφικές - αναγνωστικές προτάσεις από το σύνολο των τίτλων που διαθέτει η βιβλιοθήκη της Σχολής

Συγγραφέας: Πασχαλίδου Ευπραξία

Τίτλος: Η διαχρονική πορεία της διακλαδικότητας: Παραδείγματα από τη στρατιωτική ιστορία

Εκδόσεις: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας

Η μελέτη της στρατιωτικής ιστορίας αναδεικνύει ομοιότητες, αλλά και ουσιαστικές διαφορές του παρελθόντος με το παρόν, σε τομείς όπως η στρατηγική, η ηγεσία, η πολεμική τέχνη, η καινοτομία, η πρωτοβουλία. Μπορούμε και επιβάλλεται, να προσθέσουμε τη διακλαδικότητα. Όσο χρονικά απομακρυσμένα κι αν φαίνονται τα γεγονότα, στην πραγματικότητα η ιστορία αναφέρεται σε ανάγκες και καταστάσεις του παρόντος, στο πλαίσιο των οποίων πάλλονται τα γεγονότα αυτά. Με κίνητρο τις σημερινές προτεραιότητες, φωτίζονται νέες πτυχές γνωστών γεγονότων της στρατιωτικής ιστορίας, τα οποία ήταν ανέκαθεν παρόντα στη συλλογική μνήμη, από διαφορετική όμως γωνία προσέγγισης. Επιδίωξη της παρούσας μονογραφίας είναι, να ενταχθούν τώρα σε περισσότερο ευρύχωρα ιστορικά σχήματα, με το κριτήριο της διακλαδικότητας να αποτελεί γνώμονα για την παρουσίασή τους.

Προσδίδουμε στον σύγχρονο όρο «διακλαδικότητα», τη δυνατότητα να εκφράσει και να σηματοδοτήσει διαχρονικά ενέργειες, όπου λειτούργησαν συλλογικά οι χερσαίες με τις δυνάμεις του ναυτικού αλλά, από τις αρχές του 20ου αιώνα, και οι αεροπορικές. Τα ιστορικά παραδείγματα των συνδυασμένων επιχειρήσεων κατά τους πολέμους της αρχαιότητας, του Έθνους, αλλά και οι εμπειρίες των πολέμων νεότερων περιόδων, πείθουν με τη σπουδαιότητα και τα μηνύματα που εκπέμπουν. Αναδεικνύονται, ήδη σε πρώιμο χρόνο, η ενότητα των προσπαθειών, η συντονισμένη αξιοποίηση των δυνατοτήτων των Κλάδων, η εκμετάλλευση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών σε τακτικό επίπεδο, η κοινή αντίληψη του θεάτρου επιχειρήσεων και η ενιαία ηγεσία [...]

[...] Επισημάνσεις και παραδείγματα στην κατεύθυνση της διακλαδικής δυναμικής, αντλήθηκαν από περισσότερο ή λιγότερο γνωστές σελίδες της ελληνικής στρατιωτικής ιστορίας, για να συνθέσουν την παρούσα μονογραφία. Στο διάγραμμα των περιεχομένων της, περιλαμβάνονται ενότητες για την Αρχαιότητα, τη Βυζαντινή περίοδο και τη Νεότερη Ελλάδα, με αφετηρία τους Περσικούς Πολέμους και κατάληξη τις επιχειρήσεις του Ελληνοϊταλικού Πολέμου 1941-41 [...] (Αποσπάσματα από την εισαγωγή του βιβλίου)

Συγγραφάας: Συλλογικό

Επιμέλεια: Σοφός Αλιβίζος, Αυγερινός Ευγένιος, Καραμούζης Πολύκαρπος, Χριστοδουλίδου Λουίζα, Δάρρα Μαρία

Τίτλος: Εκπαίδευση με Χρήση Νέων Τεχνολογιών. Παιδαγωγική αξιοποίηση ψηφιακών μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία

Εκδόσεις: Γρηγόρη

Το συλλογικό αυτό έργο παρουσιάζει τις εισηγήσεις της 1ης Επιστημονικής Ημερίδας με τίτλο "Παιδαγωγική αξιοποίηση ψηφιακών μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία", η οποία διοργανώθηκε από το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Επιστήμες της Αγωγής - Εκπαίδευση με Χρήση Νέων Τεχνολογιών" του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, στις 8 Απριλίου 2016 στη Ρόδο.

Με σημείο αναφοράς τον καθοριστικό ρόλο των ψηφιακών Μέσων και Τεχνολογιών σε όλο το φάσμα της εκπαίδευσης, όπου αφενός καλείται να εκσυγχρονισθεί εντάσσοντας τις ΤΠΕ στις δομές και λειτουργίες της και αφετέρου να διαμορφώσει ένα σύγχρονο και ποιοτικό πλαίσιο εργασίας και μάθησης για τον 21ο αιώνα, ο παρών τόμος στοχεύει στην ανάδειξη θεωρητικών προσεγγίσεων, σύγχρονων τάσεων και πρακτικών διδασκαλίας σχετικά με την παιδαγωγική αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία, ενισχύοντας τον επιστημονικό διάλογο γύρω από την παιδαγωγική θεώρηση των ψηφιακών μέσων στη βάση της δομής, της λειτουργίας και του ρόλου τους στην εκπαίδευση.

Τα κείμενα των εισηγήσεων είναι δομημένα σε τρία διακριτά μέρη:

- Θεωρητικές προσεγγίσεις για την παιδαγωγική αξιοποίηση ψηφιακών μέσων
- Προσεγγίσεις διδακτικής επιμέρους αντικειμένων για την παιδαγωγική αξιοποίηση ψηφιακών μέσων
- Εμπειρικές έρευνες για την παιδαγωγική αξιοποίηση ψηφιακών μέσων

Αποτελώντας τον 1ο τόμο της σειράς "Εκπαίδευση με Χρήση Νέων Τεχνολογιών", απευθύνεται σε φοιτητές/τριες προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων παιδαγωγικών σπουδών, εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, καθώς σε όσους/ες επιθυμούν να συμμετέχουν στον επιστημονικό διάλογο περί της ένταξης των Νέων Μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Χρόνος

Πάντα εκκαλύπτων ο χρόνος εις το φως άγει.

“Ο χρόνος αποκαλύπτει τα πάντα και τα φέρνει στο φως”.

Σοφοκλής, Αρχαίος τραγικός (496-406 π.Χ.)

Χρόνου φείδου.

Χίλων ο Λακεδαιμόνιος, Εκ των 7 σοφών της Αρχ. Ελλάδας (6ος π.Χ. αιών)

Χρόνος ο πάντων πρόγονος.

Πίνδαρος, Αρχαίος λυρικός ποιητής (522-438 π.Χ.)

Πάντων των αναγκαίων κακών ιατρός χρόνος εστί.

Μένανδρος, Αρχαίος Έλληνας ποιητής (4ος αιών π.Χ.)

Σοφόν λέγουσι τον χρόνον πεφυκέναι.

“Λένε πως ο χρόνος είναι εκ φύσεως σοφός”.

Αγάθων, Αρχαίος τραγικός (450-400 π.Χ.)

Τίποτα δεν μας ανήκει εκτός από τον χρόνο.

Σενέκας, Ρωμαίος φιλόσοφος (4 μ.Χ-65 μ.Χ.)

Utere, non numera.

“Χρησιμοποίησε [τον χρόνο], μην τον μετράς”.

Λατινικό ρητό

Το πρόβλημα είναι ότι νομίζετε πως έχετε χρόνο.

Βούδας, (563-483 π.Χ.)

Η έγνοια της μετριότητας είναι πώς θα σκοτώσει τον χρόνο.

Ο σοφός προσπαθεί να εκμεταλλευτεί κάθε δευτερόλεπτο.

Άρθουρ Σοπενχάουερ, Γερμανός φιλόσοφος (1788-1860)

Δίνε δωρεάν τον χρόνο αν θες να σου μείνει λίγη αξιοπρέπεια.

Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996), - ΣΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ

Δεν έχουμε παρά μια μονάχα στιγμή στη διάθεσή μας.

Ας κάνουμε τη στιγμή αυτή αιωνιότητα. Άλλη αθανασία δεν υπάρχει.

Νίκος Καζαντζάκης (1883-1957), («Αναφορά στον Γκρέκο»)

Δεν μπορώ να κάνω τις μέρες μου μεγαλύτερες,

γι' αυτό αγωνίζομαι να τις κάνω καλύτερες.

Paul Theroux, Αμερικανός συγγραφέας (1941-)

Χρόνια

ή
σ
υ
δ
κ
ι
δ
ε
ώ
ρ
η
σ
η
Δ
Ε
Π
Ι
Κ
Α
Ι

Επικοινωνεί το έργο
της Σχολής και την
πολυμορφία της
Διακλαδικότητας

ΑΔΙΣΠΟ

ΑΝΩΤΑΤΗ

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ

ΣΧΟΛΗ

ΠΟΛΕΜΟΥ

Αποστολή ΑΔΙΣΠΟ

Αποστολή της Α.Δ.Σ.ΠΟ. είναι η παροχή διακλαδικής εκπαίδευσης σε ανώτερους αξιωματικούς των τριών κλάδων και των Κοινών Σωμάτων (Κ.Σ.) των Ενόπλων Δυνάμεων (Ε.Δ.), σε αξιωματικούς της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ.), του Πυροσβεστικού Σώματος (Π.Σ.) και του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής (Λ.Σ. - ΕΛ. ΑΚΤ.), καθώς και σε αξιωματικούς ξένων κρατών, επί στρατιωτικών και ακαδημαϊκών θεμάτων, συναφών με τα καθήκοντα που θα αναλάβουν να εκτελέσουν μετά την αποφοίτησή τους.

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ
www.adispo.gr / e-mail: info@adispo.gr

